

AD

Notářský časopis

1/2006 strany 1-36

NOTAM

Vydává Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck

12. ročník

21. února 2006

Z obsahu:

Ryšánek, Z.
Notářský řád a jeho novely

Eliáš, K.
Předkupní právo jako obligace I.

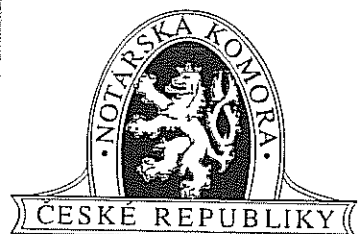
Marek, K.
K leasingovým operacím

Kouba, V.
Notářský zápis o rozhodnutí
orgánu neexistující osoby

Kurková, J.
Notářský koncipient a kandidát
vs. advokátní koncipient –
některé otázky jejich pracovních poměrů

Veselá, J., Červová, A.
Obchodní podíl ve společnosti
s ručením omezeným a vypořádání
SJM v rámci řízení o dědictví

Nejvyšší soud ČR
Spor o dědické právo

C. H. BECK

AD NOTAM

Číslo 1/2006

OBSAH

Články

<i>Ryšánek, Z.</i> Notářský řád a jeho novely	1
<i>Eliáš, K.</i> Předkupní právo jako obligace I.	3
<i>Marek, K.</i> K leasingovým operacím	7
<i>Pěcha, F.</i> Princip materiální publicity v pozemkové knize a v dnešním katastru nemovitostí	11

Diskuse

<i>Šešina, M.</i> Diskuse o návrhu nového občanského zákoníku IV.	12
<i>Tichá, J.</i> Několik poznámek k návrhu občanského zákoníku - III. části	17
<i>Kouba, V.</i> Notářský zápis o rozhodnutí orgánu neexistující osoby	18
<i>Kurková, J.</i> Notářský koncipient a kandidát vs. advokátní koncipient - některé otázky jejich pracovních poměrů	19
<i>Veselá, J., Červová, A.</i> Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví	22
<i>Ghazaliová, J.</i> Poznámka k notářské úschově	24
<i>Beránek, V.</i> K určování obvyklé ceny majetku, zejména nemovitostí, v dědickém řízení	25

Ze života krajských komor

<i>Kawulok, J.</i> Rok 2005 v životě NK Ostrava	27
---	----

Ze zahraničí

<i>Svoboda, J.</i> Návštěva prezidenta Jacqua Delvaux v Praze 27. 11. 2005	27
<i>Tlášková, Š.</i> Nová hymna mezinárodní unie (latinského) notářství	28

Soudní rozhodnutí

<i>Nejvyšší soud ČR</i> Spor o dědické právo	29
--	----

Informace

4. Sněm ČAK	31
<i>Psutka, J.</i> Konference k připravované rekonstrukci občanského zákoníku	31

Stojí za pozornost	34
--------------------------	----

Zprávy z Notářské komory

XXI. sněm NK ČR	36
-----------------------	----

Vedoucí redaktor:
JUDr. Martin Foukal

Výkonná redaktorka:
Mgr. Ladislava Janková

Adresa redakce:
Řeznická 17, 110 00 Praha 1,
tel. 225 993 959, 225 993 969, 225 993 955
fax 225 993 950
e-mail: ladislava-jankova@beck.cz

Redakční rada:
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
JUDr. Roman Fiala
JUDr. Jiřík Fleischer
JUDr. Martin Foukal
JUDr. Václav Kouba
doc. JUDr. Alena Macková, Dr.
Mgr. Erik Mrzena
JUDr. Martin Šešina
JUDr. Karel Wawerka

Vydává:
Notářská komora ČR se sídlem Ječná 11, 120 00 Praha 2,
tel. 224 921 258, 224 921 126, tel./fax 224 919 192, 224 919 266,
e-mail: nkcr@nkcr.cz, http://www.nkcr.cz,
v nakladatelství C. H. Beck

Časopis vychází šestkrát ročně. Předplatné na rok 2006
Kč 700,-, jednotlivá čísla Kč 120,-.

Objednávky přijímá, administraci a distribuci předplatného
a prodej jednotlivých čísel zajišťuje
nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1.

Přetisk a jakékoliv jiné šíření časopisu nebo jeho jednotlivých
součástí lze pouze se souhlasem vydavatele.

Distribuci a předplatné pro Slovenskou republiku zabezpečuje
Magnet-Press Slovakia s. r. o., Šustekova 10, 851 04 Bratislava,
korespondence: P. O. Box 169, 830 00 Bratislava 3,
tel. (časopisy) 00421 267 201 921, (předplatné) 00421 267 201 931,
fax 00421 267 201 910
e-mail: predplatne@press.sk
www.press.sk

ISSN 1211-0558

MK ČR E 7049

Program III. běhu konference
k připravovanému návrhu občanského zákoníku

pořádané

Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci

ve dnech 23. a 24. března 2006

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci si dovoluje pozvat zájemce z řad odborné veřejnosti na dříve anoncovaný III. běh konference k připravovanému návrhu občanského zákoníku v tomto tematickém programu:

23. 3. 2006: 1. Pojetí věcných práv v návrhu nové zákonné úpravy

2. Převod vlastnického práva k nemovité věci:

Náměty pro optimální řešení (první část)

24. 3. 2006: 1. Převod vlastnického práva k nemovité věci:

Náměty pro optimální řešení (druhá část)

2. Zástavní právo

3. Právo stavby. Věcná břemena

Zájemci o aktivní a pasivní účast v jednotlivých sekcích konference mohou kontaktovat sekretariát Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci na tel.: 585637509, e-mail: zapletal@pfnw.upol.cz

Za pořadatelskou instituci srdečně zve

JUDr. Mag. iur. Michal Malacka, Ph.D.
děkan PF UP v Olomouci

Inhalt

Aufsätze

<i>Ryšánek, Z.</i> Notarordnung und ihre Novellierung	1
<i>Eliáš, K.</i> Vorkaufsrecht als Obligation I.	3
<i>Marek, K.</i> Zu Leasingoperationen	7
<i>Pěcha, F.</i> Publizitätsprinzip im Grundbuch und im gegenwärtigen Imobilienkataster	11

Diskussion

<i>Šešina, M.</i> Diskussion über den Entwurf des neuen bürgerlichen Gesetzbuches IV	12
<i>Tichá, J.</i> Einige Bemerkungen zum Entwurf des bürgerlichen Gesetzbuches – III. Teil	17
<i>Kouba, V.</i> Notarielle Niederschrift von Organsentscheidung des nicht existenten Perssons	18
<i>Kurková, J.</i> Notarkonzipient und Notarkandidat vs. Anwaltskonzipient – einige Fragen von ihren Arbeitsverhältnissen	19
<i>Veselá, J., Červová, A.</i> Geschäftsanteil im GmbH und Auseinandersetzung des Gesamthandvermögens in der Erbschaftsverhandlung	22
<i>Ghazaliová, J.</i> Bemerkung zur notariellen Verwahrung	24
<i>Beránek, V.</i> Wertbestimmung des Vermögens (vor allem der Immobilien) in der Erbschaftsverhandlung	25

Aus dem Leben der bezirkskammern

<i>Kawulok, J.</i> Das Jahr 2005 im Leben der Notarkammer Ostrava ..	27
--	----

Vom Ausland

<i>Svoboda, J.</i> Besuch von Präsident Jacques Delvaux in Prag 27. 11. 2005	27
<i>Tlašková, Š.</i> Die neue Hymne der CNUE	28

Gerichtsentscheidungen

<i>Oberstes Gericht der ČR</i> Streit um Erbberechtigung	29
--	----

Information

4. Versammlung der Anwaltskammer	31
<i>Psutka, J.</i> Konferenz von Kodifikation des bürgerlichen Gesetzbuches	31

Bemerkenswertes

Nachrichten aus der notarkammer

XXI. Versammlung der Notarkammer	36
--	----

Table des matières

Articles

<i>Ryšánek, Z.</i> Règlement notarial et ses modifications	1
<i>Eliáš, K.</i> Droit de préemption comme obligation I.	3
<i>Marek, K.</i> Concernant les opérations du crédit-bail	7
<i>Pěcha, F.</i> Principe de la publicité matérielle dans la matrice cadastrale et dans le cadastre des immeubles actuel	11

Discussion

<i>Šešina, M.</i> Discussion sur la proposition de nouveau Code civil IV. 12	
<i>Tichá, J.</i> Quelques mentions sur la proposition du Code civil – III ^e partie	17
<i>Kouba, V.</i> Acte notarié concernant la décision de l'organe de la personne non existante	18
<i>Kurková, J.</i> Notaire-stagiaire et candidat vs. avocat stagiaire – quelques questions concernant leurs relations de travail	19
<i>Veselá, J., Červová, A.</i> Part sociale dans la société à responsabilité limitée et partage de la communauté des biens des époux dans le cadre de la procédure de succession	22
<i>Ghazaliová, J.</i> Notice concernant le dépôt notarial	24
<i>Beránek, V.</i> En ce qui concerne la détermination du prix habituel de patrimoine, sur des immeubles, dans la procédure de succession 25	

De la vie des Chambres Régionales

<i>Kawulok, J.</i> Année 2005 dans la vie de la Chambre des notaires d'Ostrava	27
---	----

De L'étranger

<i>Svoboda, J.</i> Visite du président Jacques Delvaux à Prague, le 27. 11. 2005	27
<i>Tlašková, Š.</i> Nouvelle hymne de l'Union internationale du notariat (latin)	28

Décisions Juridictionnelles

<i>Cour suprême de la République tchèque</i> Litige concernant le droit successoral	29
--	----

Informations

4. Assemblée de la Chambre des avocats tchèques	31
<i>Psutka, J.</i> Conférence sur la ré-codification préparée du Code civil 31	

Cela vaut votre attention

Nouvelles de la Chambre de Notaires

XXI. assemblée de la Chambre des notaires de la République tchè- que	36
---	----

Články

Notářský řád a jeho novely

JUDr. Zdeněk Ryšánek*

I. Úvodem

Na počátku roku 1999 jsem napsal do tohoto časopisu článek o potřebě novelizovat zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v té době ve znění jedné novely provedené zákonem č. 82/1998 Sb. V článku jsem poukazoval na řadu ustanovení notářského řádu, která by vyžadovala změnu. Několika změn notářského řádu jsme se sice do této doby dočkali, ne však tolik potřebné komplexní novely.

Myslím, že nastal čas přijaté novely zrekapitulovat, stručně zhodnotit a zamyslet se nad tím, jak by mělo být v oblasti úprav notářského řádu postupováno dál.

II. Přehled novel

1. *Novela první - v zákoně č. 82/1998 Sb.*

První novelou bylo změněno ustanovení § 57 tak, že odpovědnost notáře podle tohoto ustanovení přichází v úvahu až tehdy, nestanoví-li jiný zákon jinak (tímto zákonem byl míněn zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem). Bylo jen škoda, že se už při této příležitosti nevyužilo možnosti upravit § 57 tak, jak to bylo provedeno v zákoně č. 377/2005 Sb., což je zatím poslední účinná novela notářského řádu.

2. *Novela druhá - v zákoně č. 30/2000 Sb.*

Tato novela s sebou přinesla zavedení Centrální evidence závětí vedené Notářskou komorou České republiky (dále jen „Komora“), mezi kárná provinění bylo nově zařazeno porušení povinnosti stanovené stavovským předpisem vydaným na základě zákona nebo usnesením orgánu notářské samosprávy. Byla stanovena podrobná pravidla pro sepisování notářských zápisů obsahujících svolení k vykonatelnosti.

3. *Novela třetí - v zákoně č. 370/2000 Sb.*

Novela je významná tím, že zavedla nový typ notářského zápisu - notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby. Jde o institut přelomový v tom, že notář při vyhotovování tohoto osvědčovacího notářského zápisu vystupuje „ze stínu“ osoby, která pouze zaznamenává děj,

který se před ní odehrává. Pomocí nástrojů daných novými ustanoveními notář může aktivně ovlivňovat průběh jednání z hlediska formálních požadavků na ně kladených a výsledek jednání z hlediska zákonnosti a správnosti vyhodnocuje.

4. *Novela čtvrtá - v zákoně č. 120/2001 Sb.*

Jde o první novelu § 7, tato rozšiřuje okruh osob, kterým lze započíst do praxe notářské jinou právní praxi a dále rozšiřuje okruh zkoušek, které lze uznat za zkoušku notářskou.

5. *Novela pátá - v zákoně č. 352/2001 Sb.*

Jedná se o změnu § 115 v souvislosti s přijetím zákona o užívání státních symbolů České republiky.

6. *Novela šestá - v zákoně č. 501/2001 Sb.*

Novelizací měla být změněna ustanovení týkající se sepisování notářských zápisů o rozhodnutích orgánů právnických osob. Celý tento zákon se však „nelíbil“ Ústavnímu soudu a tak byl jeho náležením č. 476/2002 Sb. zrušen.

7. *Novela sedmá - v zákoně č. 317/2001 Sb.*

Významná a převratná novela svěřující provozování Rejstříku zástav Komoře. Komora tak nově plní funkce mající dokonce dopady do občanského práva hmotného - zástavní právo k zákonem stanovenému majetku, kdy nedochází k jeho předání z držení zástavce, vzniká až zápisem do Rejstříku zástav. Byť zavedením tohoto institutu nejsou teoretici práva nadšeni, ukazuje se jako docela praktický a přinášející v této oblasti potřebnou právní jistotu.

8. *Novela osmá - v zákoně č. 6/2002 Sb.*

Podle tohoto zákona měl být prezidiem Komory navržen notář za člena Rady pro odbornou způsobilost soudců. Osud některých ustanovení tohoto zákona včetně ustanovení novelizujícího notářský řád byl stejný jako u zákona č. 501/2001 Sb. - zrušeno Ústavním soudem náležením č. 349/2002 Sb.

* Autor je notářem v Brně.

9. Novela devátá - v zákoně č. 88/2003 Sb.

Autorům zákona se podařilo opakovaně prosadit změnu již jednou přijatou v zákoně č. 501/2001 Sb.

10. Novela desátá - v zákoně č. 18/2003 Sb.

Změny se významně týkají vidimací, v menším rozsahu legalizací. Vedle řady pozitivních změn však přináší problém ustanovení, podle něhož se odmítne provést vidimace listiny, „jejíž jedinečnost nelze ověřeným opisem nahradit“, načež následuje demonstrativní výčet těchto listin, mezi nimiž jsou navíc uvedeny i geometrické plány, rysy a technické kresby, které listinami v právním smyslu vůbec nejsou. Ustanovení je pochybné v tom, že při vidimaci nikdy nemůže být jedinečnost listiny nahrazena, každá listina je totiž svým způsobem jedinečná. Ustanovení tak přináší zbytečné výkladové problémy.

11. Novela jedenáctá - v zákoně č. 237/2003 Sb.

Řeší se problematika daně z přidané hodnoty, do této doby u notářské profese nevyjasněná a opomíjená.

12. Novela dvanáctá - v zákoně č. 284/2004 Sb.

Rozsáhlá novela části upravující povinnost mlčenlivosti notáře a části zabývající se notářskými úschovami. Praxe ukazuje, že značně kazuistické vymezení povinnosti mlčenlivosti je spíše na škodu věci a přináší s sebou další výkladové problémy. Jistě potřebná podrobnější úprava úschov nespĺnila očekávání v tom, že by dokázala pružně reagovat na potřeby klientů při úschově peněz za účelem jejich vydání jiným osobám, nehledě na to, že některá nová ustanovení jsou rovněž obtížně vyložitelná.

13. Novela třináctá - v zákoně č. 628/2004 Sb.

Nově se zavádí osvědčování „o provedení úkonů a splnění formalit podle nařízení Rady o evropské společnosti a zákona vydaného k jeho provedení“. Zkušenosti s aplikací tohoto ustanovení nejsou prakticky žádné, takže snad jen formální připomínka - uvedená „Rada“ měla být v textu zákona označena jako Rada Evropských společností, což je její plný název.

14. Novela čtrnáctá - v zákoně č. 554/2004 Sb.

Rozsáhlejší novela zejména rozšiřující možnost notářských kandidátů - stálých zástupců notáře, vykonávat činnost notáře a zavádějící evidenci listin o správě dědictví v rámci Centrální evidence závětí.

15. Novela patnáctá - v zákoně č. 216/2005 Sb.

Zajímavý, nicméně nedotažený pokus rozšířit možnost sepisovat notářské zápisy o rozhodnutích orgánů právnických osob o případy, kdy je rozhodováno o skutečnostech zapisovaných do veřejných seznamů a tak usnadnit a zrychlit zápisy v obchodním rejstříku. Pokračující plný přezkum předložených listin soudy, včetně notářských zápisů, ukazuje, že záměr zákonodárce zase jednou nebyl naplněn.

16. Novela šestnáctá - v zákoně č. 344/2005 Sb.

V této novele bylo konečně změněno nešťastné znění § 57, které bylo některými soudy vykládáno jako stanovení objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem činnosti notáře, bez možnosti se z této odpovědnosti „vyvinut“. Úprava této odpovědnosti se novelou dostala na stejnou úroveň, jako je tomu u advokátů a exekutorů.

Další snaha o zrovnoprávnění úpravy v notářském řádu s jinými právními profesemi novelou § 7 nedopadla příliš slavně. Na základě nepodařených poslaneckých pozměňovacích návrhů mají nyní v § 7 odstavce 2 a 3 poněkud zmatené znění. V odstavci 2 větě druhé jsou místo slov „zcela praxe“ použita slova „zcela praxi“, konce vět obou odstavců nedávají smysl, neboť bylo opomenuto jejich zrušení.

To však ještě není všechno. Touto legislativní úpravou došlo v § 7 odstavci 2 k vypuštění pasáže, v níž byla v zákoně zavedena legislativní zkratka „ministr“ pro ministra spravedlnosti České republiky, aniž byla tato legislativní zkratka vytvořena na jiném místě zákona. V zákoně se tak nyní používá pouze slovo ministr, bez bližší specifikace.

17. Novela sedmnáctá - v zákoně č. 377/2005 Sb.

Naprosto nepochopitelná novela části notářského řádu upravující úschovu peněz, podle níž by se peníze mohly skládat i na účty vedené spořitelními a úvěrními družstvy. Složení peněz do notářské úschovy podle § 85 a ustanovení následujících je však prakticky možné jen na zvláštní běžný účet vedený bankou nebo pobočkou zahraniční banky, což vyplývá zejména z toho, že podle obchodního zákoníku může zřizovat a vést běžné účty pouze banka. Hlavní účel existence družstevních záložen, kterým je podle § 1 odst. 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech, ve znění pozdějších předpisů, provozování finančních činností pro podporu hospodaření vlastních členů, je v rozporu s účelem úschovy peněz, jak je upravena v notářském řádu.

III. Potřeba komplexní novely

Notářský řád je nepochybně zákonem, jehož novelizace by neměly být prováděny bez toho, aniž by se notářská samospráva mohla v dostatečném časovém předstihu k zamýšleným změnám vyjádřit, případně je sama iniciovat. Jak z výčtu novel vyplývá, ne vždy byla tato možnost využita a lze konstatovat, že tato opomenutí se vždy projeví na kvalitě přijímané úpravy.

Je zřejmé, že zásadní a komplexní novelizaci notářského řádu (stejně jako je tomu nyní například v případě zákona o advokacii) opravdu již nelze odkládat a je třeba k tomu využít řádný legislativní proces.

IV. Hlavní otázky, které bude třeba v souvislosti s novelou vyřešit

Jako potřebné se jeví zásadně změnit úpravu v notářském řádu tak, aby se znovu zakotvil tradiční institut notářství jako specifické právnícké činnosti realizované osobou notáře, proti současnému pojetí, kdy je tato činnost neodůvodněně personifikována. Vždyť podobně je tomu i u advokátů, jejichž činnost je upravena zákonem

o „advokacii“ a kteří podle tohoto zákona provádějí činnost nazvanou „advokacie“. Legislativně tuto myšlenku zpracovat však nebude snadné.

Diametrálně rozdílné názory jsou na výklad a potřebu případné změny úpravy obsažené v § 3. Jde hlavně o to, do jaké míry má mít notář (ale i klient) volnost při zvolení formy notářského zápisu nebo prosté písemné formy při sepisování listin o právních úkonech v případech, kdy zvláštní zákon formu notářského zápisu nestanoví. Domnívám se, že nemůže být účelem notářského řádu, jakožto předpisu v zásadě procesního, aby sám o sobě stanovoval formu, v jaké má být sepsána listina o právním úkonu. Je věcí klienta, aby si formu notářského zápisu jako vyšší písemnou formu případně zvolil, tato forma mu však nemůže být zákonem toho typu, jako je notářský řád, vnucena. Je tedy určitě námětem do diskuse, jaká by měla být budoucí podoba úpravy sepisování listin o právních úkonech.

V oblasti notářské samosprávy přetrvává v notářském řádu již nevyhovující úprava, kterou si mnozí ani neuvědomují, totiž že členy Komory jsou jen regionální notářské komory a nikoliv jednotliví notáři. Nové informační technologie stále těsněji napojují jednotlivé notáře na celostátní komoru, přičemž význam regionálních komor logicky klesá. Tady bude třeba hledat takové legislativní řešení, aby členy Komory byli přímo všichni notáři a nově bude třeba řešit postavení regionálních komor.

Legislativními úpravami v notářském řádu i mimo něj by mělo být stále více prosazováno sepisování „kvalifikovaných“ osvědčovacích notářských zápisů (§ 80a a následující), neboť tato činnost zajišťuje, aby prostřednictvím notářů byla ulehčena státu řada činností – preventivní působení, dodržování zákonnosti, apod. Vhodné by bylo, aby notářský řád výslovně stanovil, že při přijímání rozhodnutí ustavujících orgánů zakládaných právnických osob (tedy v době, kdy právnická osoba ještě neexistuje a notářský zápis podle § 80a nemůže být sepsán) se přiměřeně použijí ustanovení § 80a a následujících NotŘ, čím by se i vyjasnila celá řada současných výkladových potíží.

Jako potřebné se jeví doplnění části notářského řádu týkající se notářských zápisů o případ, kdy je účastníkem zápisu právnická osoba.

Mým dosud nepřilíš akceptovaným názorem je, že je třeba zavést nový typ notářského zápisu – notářský zápis o prohlášení. Prohlášení např. o tom, že někdo nabyt vlastnictví k věci, není právním úkonem a notářský zápis o právním úkonu tedy v tomto případě sepsat nelze, přičemž možnost daná notářským řádem, tedy sepsat osvědčovací notářský zápis o prohlášení, věc uspokojivě neřeší – vždyť tento notářský zápis ani nemusí osoba, která prohlášení činí, podepsat.

Konečně ani u notářů nelze ignorovat všeobecnou tendenci ke zvyšování důrazu na celoživotní vzdělávání, což je nyní například akcentováno v návrhu poslední novely zákona o advokacii.

V. Další náměty pro novelu mimo diskusi

Je třeba připomenout, že v notářském řádu jsou na několika místech jasné legislativní omyly, které vyžadují spíše technickou či jazykovou úpravu.

Nová úprava je jistě žádoucí s ohledem na potřebu přesněji vymezit (a to i s ohledem na mezinárodní zá-

vazky), jaké vzdělání je podmínkou jmenování notářem a jak chápat požadavek bezúhonnosti ve smyslu notářského řádu.

I když současná praxe kolektivní pojistky notářů uspokojivě řeší otázku pojištění odpovědnosti za škodu, zákonem by měla být stanovena minimální pojistná částka.

Praxe ukazuje, že u dalších pracovníků notáře jsou zbytečně dlouhou dobou k přípravě na kvalifikační zkoušku dva roky, když jejich znalosti jsou tak jako tak ověřovány zkouškou.

Jak již bylo uvedeno, „opravu“ by si zasloužily části notářského řádu týkající se povinnosti mlčenlivosti, úschov peněz a vidimací.

Část upravující kárnou odpovědnost notářů vyžaduje změny zcela nepochybně. To se týká potřeby zvýšit maximální výši pokuty, kde se nabízí srovnání úpravy s advokáty a exekutory, potřeby prodloužit příliš krátké lhůty pro podání návrhu na zahájení kárného řízení (opět podle vzoru zákona o advokacii) a nesprávného odkazu na možnost podání opravného prostředku k soudu, neboť nyní je možná pouze žaloba ve správním soudnictví. V té souvislosti je třeba nově řešit odvolací řízení.

VI. Závěr

Na potřebě komplexní novelizace notářského řádu se již několikrát shodl sněm Komory. Zatím se však v legislativě podařilo prosadit jen minimum potřebných změn. Doufejme, že již v nejbližší době budou přijaty tolik potřebné změny notářského řádu, které budou ku prospěchu nejen notářů.

Předkupní právo jako obligace I.

Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš*

Ze zákonných ustanovení o vedlejších ujednáních při kupní smlouvě je úprava věnovaná předkupnímu právu (§ 602 až § 606 ObčZ) nejobsáhlejší a nejpodrobnější. Leč i tak působí výklad těchto ustanovení obtíže a pojí se s nejasnostmi vyvolávajícími interpretační spory. Analytická studie, která se zájemcům o tuto problematiku níže předkládá, věnuje ustanovením o předkupním právu detailní pozornost a pokouší se o jejich syntetický výklad a také – s podrobnou argumentací – o revizi některých dílčích stanovisek k institutu, jak se zatím odrážejí v panující doktríně nebo v judikatuře.

Vzhledem k rozsahu textu se článek soustřeďuje na problematiku závazkového předkupního práva. Otázkám spojeným s předkupním právem věcným se věnuje jen okrajově; autor jim však zamýšlí věnovat v některém z příštích čísel časopisu zvláštní pojednání.

I. Vývoj

I. Předkupní právo je známo od dávných dob. Římané je převzali prostřednictvím Řeků od východních národů.¹ Klasické římské právo znalo jen obligacní před-

* Autor je vedoucím katedry obchodního práva PF ZČU v Plzni.

¹ Kaser, M. Das Römische Privatrecht. I. 2. vydání. München : C. H. Beck, 1971, s. 269, pozn. 68.

kupní právo, z jehož porušení mohla být žalována strana vůči předkupnímu smluvně zavázaná. Postklasické – typicky u dědičného pachtu (*emphyteusis*) – uznalo předkupní právo také jako právo věcné, z něhož se ve středověku vyvinula konstrukce děleného vlastnictví a retraktu. Odtud vznikl dlouhodobý spor o povahu předkupního práva – jde-li o právo obligační či věcné – který odráží i naše platná právní úprava, zvláště v § 603.

2. Aktuální úprava vychází z pojetí téhož institutu v ABGB. Z něho ostatně vyšly všechny tuzemské dokončené i nedokončené rekonstrukční práce, vyjma původní redakce platného zákoníku z roku 1964, která na výslovnou úpravu předkupního práva rezignovala, byť se připouštělo jeho sjednání podle § 51. V té souvislosti je namístě poukázat na úpravu v občanském zákoníku z r. 1950 (§ 375 až 380) a v zákoníku mezinárodního obchodu (§ 392 až 394).

Občanský zákoník z r. 1950 převzal s jistými posuny klasické pojetí výhrady předkupního práva, zejména je však doplnil o třídně pojatá prerogativa socialistických právnických osob. Při reformě občanského práva novelou č. 509/1991 Sb. byla úprava z r. 1950 inspirací pro nynější úpravu předkupního práva, i když bylo přihlídnuto i k paralelní úpravě téhož institutu v zákoníku mezinárodního obchodu.

3. Platná ustanovení o předkupním právu navazují, jak řečeno, na tradici rakouského zákoníku. Tento model nepředstavuje jediné možné řešení. Např. německý BGB sice zařadil obligační předkupní právo mezi ustanovení o zvláštních způsobech koupě (§ 463 a násl.), úpravě věcného předkupního práva však vyčlenil zvláštní místo v knize o právech věcných (§ 1094 a násl.). Code civil neupravuje obligační předkupní právo vůbec, neboť vychází z pojetí, že mlčení zákona stranám nebrání, aby si výhradu předkupního práva ujednaly samy. Z obdobné koncepce vychází např. švýcarský občanský zákoník, který upravuje jen věcné předkupní právo.

4. Se zřetelem k zdejší tradici se i v návrhu nového občanského zákoníku předpokládá zachování zvláštních ustanovení o předkupním právu, byť s dílčími korekcemi, v zásadě shodných s úpravou nyní platnou.

II. Pojmové vymezení

1. Pojem

1. Ve svém základním modelu reprezentuje obligace z výhrady předkupního práva (*pactum protimiseos*) osobní a nezczitelné oprávnění věřitele (předkupníka), kterému odpovídá obligační povinnost vlastníka jako zavázané osoby (dlužníka) nabídnout určitý objekt (předmět) předkupnímu ke koupi, přičemž tato povinnost dospívá v okamžiku, kdy vlastník chce věc prodat třetí osobě (koupěchtivému).

2. Třeba upozornit, že Nejvyšší soud nedávno pojal předkupní právo v poněkud jiné poloze (R 72/02). V rozsudku je předkupní právo charakterizováno jako „právní vztah, v němž právu jedné strany na přednostní nabídku ke koupi a možnost jejího využití odpovídá povinnost strany druhé“.

Tato charakteristika nereflexuje moment, kdy povinnost dlužníka dospívá, tudíž je neúplná, pomíjejíc jeden ze základních pojmových znaků předkupního práva.²

To vede rozhodovací praxi ke konstrukci, že kdo je vázán předkupním právem, může povinnost učinit nabídku ke koupi splnit kdykoli za trvání předkupního práva, přičemž není rozhodující, zda v době, kdy se nabídka činí, je také koupěchtivý, nabízející vlastníku koupi za konkrétní kupní cenu. Tento obrat je překvapivý i vzhledem k tomu, že i z 90. let existuje několik rozhodnutí nižších soudů, které podstatu institutu rozpoznaly.³

Především je však pojetí předkupního práva v R 72/02 právně chybné a teoreticky vadné. Nerozlišuje totiž mezi běžným návrhem smlouvy a plněním povinnosti z předkupního práva. Nerozlišuje ani předkupní právo a právo na přednostní nabytí, ač tyto instituty od sebe zřetelně odděluje i platná právní úprava (srov. např. § 22 odst. 1 a 2 BytZ, nebo § 17 odst. 5 a § 56 odst. 3 VeřDZ).⁴

3. Preferuje se pojetí práv a povinností ze závazkového předkupního práva jako obligace osobní povahy, u níž je vyloučen převod na další osobu. Dle zákona nelze subjektivní právo předkupníka postoupit; dokonce nepřechází ani na dědice (§ 604). I subjektivní povinnost obligačně zavázaného vlastníka se váže k jeho osobě (§ 603 odst. 1). Omezení tohoto druhu se tedy vztahují – byť v různé kvalitě – k předkupnímu i k vlastníku; závazkovému vztahu z ujednání o výhradě předkupním právu se přisuzuje osobní charakter.

4. Obchodní zákoník nemá zvláštní ustanovení o obligačním předkupním právu. Pro obchodní právo se uplatní subsidiárně občanskoprávní úprava; přitom je však nutné respektovat směrnici první věty § 261 odst. 6 ObchZ, podle níž se ujednání o předkupním právu v obchodě sice řídí příslušnými ustanoveními o výhradě předkupního práva v občanském zákoníku (§ 602 až § 606), ale také obchodním zákoníkem.

Zvláštní zákonné předkupní právo státu zakládají v určitých případech speciální zákony, týkající se např. památkové péče (§ 13 zákona č. 20/1987) nebo ochrany přírody a krajiny (§ 61 zákona č. 114/1992 Sb.). Tyto a obdobné zákonné úpravy spadají do sféry práva veřejného; mají svůj základ v středověkém předkupním právu vrchnosti, upomínající tak na staré *ius prelationis*.

III. Osobní povaha předkupního práva

Literatura, nesena k tomuto závěru vlivem analogických úprav téhož institutu v obecném zákoníku občanském a v občanském zákoníku z r. 1950, jakož i literárními výstupy vzniklými na jejich podkladu, je nakloněna spojovat zánik předkupního práva se zánikem právní osobnosti jedné či druhé strany závazkového vztahu. Jsou, myslím, důvody podrobit tato stanoviska revizi.

² O tomto pojmovém znaku vypovídá ostatně samotný název institutu, neboť označení *předkup* ukazuje na nezbytnost existence *kup* (koupě), jako podmínky výkonu práva předkupu (předkupního práva).

³ Např. rozsudek Krajského soudu v Brně z 1. 9. 1994, sp. zn. 14 Co 369/94 in Právní rozhledy, 1997, č. 2, s. 91 a násl. nebo rozsudek Městského soudu v Praze z 18. 11. 1994, sp. zn. 18 Co 172/94 in Bulletin advokacie, 1995, č. 3, s. 40 a násl.

⁴ Rovněž obchodní zákoník zakládá v řadě případů právo na přednostní nabytí [např. akcionářům při vydání prioritních a vyměnitelných dluhopisů (§ 160 odst. 6) nebo při vydání nových akcií (§ 204) atd.]. Úpravy tohoto druhu ovšem nelze zaměňovat s předkupním právem.

1. Zřetel na osobu dlužníka

1. § 603 odst. 1 stanoví, že „předkupní právo ukládá povinnost pouze tomu, kdo slíbil věc nabídnout ke koupi“. Četné texty z toho dovozují odkazem na § 579, že dlužníkovou smrtí jeho povinnost, a tím i závazek z výhrady předkupního práva zanikají.⁵ Myslím, že je namístě tento názor jako nesprávný odmítnout.

2. Povinnost dlužníka z výhrady předkupního práva je povinnost majetková (zavazuje dlužníka k určité dispozici s jeho majetkem) a její splnění není vázáno na dlužníkovy osobní vlastnosti. Není tudíž věcný důvod spojit zánik závazku s dlužníkovou smrtí.⁶ Naopak zásada *pacta sunt servanda* i zásada univerzální sukcese, která je podstatou dědění, plně odůvodňují závěr, že smrtí dlužníka jeho povinnost plnit podle výhrady předkupního práva na dědice přechází.⁷ Mělo-li by tomu být opačně, musel by to zákon vyjádřit obdobně, jak to učinil v § 604 ve vztahu k předkupníkovi jako oprávněnému, tedy výslovně vyloučit přechod povinnosti na dlužníkovy dědice odklonem od obecné zásady.

3. Ustanovení § 603 odst. 2 sice v první větě stanoví, že předkupní právo lze ujednat jako právo věcné s účinky „i vůči nástupcům kupujícího“, z ní však nelze dovodit, že zákon v § 603 odst. 1 vylučuje přechod povinnosti nabídnout věc ke koupi na dlužníkovu dědice.

Z povahy věcného předkupního práva jako práva k věci cizí, jakož i ze srovnání prvního a druhého odstavce § 603 plyne, že účinky věcného předkupního práva dopadají na jakékoli právní nástupce zavázané osoby. Zákonodárce při konstrukci § 603 odst. 1 a 2 nesleduje vyloučení přechodu povinnosti na univerzální sukcesory dlužníka zavázaného podle odst. 1 jen obligačně, ale naopak umožňuje stranám, aby zřízením věcného předkupního práva *rozšířily* účinky výhrady i na singulárního dlužníkovu nástupce, neboť toho se také výslovná dikce § 603 odst. 2 týká (arg. „nekoupil-li“ v posl. větě).

4. Smyslem odst. 1 tedy není vyloučit dědickou sukcesí ve vztahu k této povinnosti, nýbrž zapovědět ujednání stran obligačně zavazující bez dalšího i třetí osoby, na něž bude vlastnické právo k věci převedeno.⁸ Takového efektu lze dosáhnout jen zřízením předkupního práva jako práva věcného podle odst. 2.

5. Správnost tohoto stanoviska stvrzuje argument vztažený k právníkům osobám. Interpretace pravidla odst. 1 v tom smyslu, že s koncem obligačně vázaného subjektu končí i povinnost nabídnout věc ke koupi, by musela vést k závěru, že při zrušení právní osoby s právním nástupcem nepřechází na právního nástupce povinnost z výhrady předkupního práva, k níž se právní předchůdce zavázal. Tak daleko ale nejde ani zápočet § 604. Nelze přehlédnout, že přistoupením na tento závěr bychom připustili právo dlužníka, je-li to právníká osoba, zprostit se dluhu z vlastní vůle (jednostranně), vyvolá-li svůj zánik rozhodnutím o fúzi s jinou právníkou osobou, či o svém rozdělení na nové právníké osoby. Tím bychom popřeli samotný základ obligačního práva (§ 488).

6. Stanoví-li se tedy v § 603 odst. 1, že předkupní právo ukládá povinnost pouze tomu, kdo slíbil věc nabídnout ke koupi, neznamená to více, než že ujednání předkupníka s osobou vázanou předkupním právem jen na úrovni obligace nemá zásadně účinky vůči třetím osobám. Z § 603 odst. 1 však nelze dovodit, že při univerzálním

nástupnictví povinnost osoby zavázané z předkupního nepřechází na jejího sukcessora.

2. Zřetel na osobu věřitele

1. Ustanovení § 604 stanoví, že „předkupní právo nepřechází na dědice oprávněné osoby a nelze je převést na jinou osobu“. Toto ustanovení je takřka doslovným převzetím § 377 občanského zákoníku z r. 1950, které recipovalo § 1074 ABGB.

Účel zákonné úpravy je „vyloučit možnost, aby věc, k níž bylo předkupní právo smluveno, zůstala po neurčitou dobu závislá na dispozici cizích osob.“⁹ Proto je předkupní právo pojato jako právo osobní. Leč adjektivum „osobní“ se vztahuje jen k předkupníkovi, nikoli k osobě zavázané z předkupního práva (viz výše). Vzhledem k tomu je subjektivní předkupní právo nepřevoditelné (nepostupitelné) a neděditelné; srov. § 525 odst. 1 a § 579 odst. 2. Smrtí předkupníka zaniká, ať již bylo zřízeno jako obligační nebo jako věcné. Proto také musí být v úmluvě jasně určeno, kdo je předkupníkem jako osoba individuálně určená.

2. Švestka správně upozornil,¹⁰ že i předkupní právo lze ujednat i ve prospěch několika individuálně určitých osob, dovodiv, že pak „oprávnění z předkupního práva zaniká teprve smrtí všech osob, kterým svědčí.“ To ovšem platí jen při věřitelské solidaritě (§ 513) předkupníků; byli-li závazek ujednán ve prospěch několika předkupníků jako dílčí,¹¹ zanikne smrtí každého z předkupníků jeho dílčí předkupní právo.

3. Co do vyloučení přechodu cestou univerzální sukcese kryje dikce § 604 jen všeobecné právní nástupnictví po fyzické osobě (arg.: „nepřechází na dědice“). Ustanovení se vůbec netýká právníků osob¹² a vzhledem k tomu, že v § 604 jde o zásah veřejné moci do autonomie vůle, není namístě jeho dosah rozšiřovat poukazem

⁵ Srov. nezdůvodněné tvrzení dobové učebnice [Knapp, V a kol. Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek II. 1. vydání. Praha: Orbis, 1954, s. 108: „Povinnou stranou je osoba, která se zavázala, při čemž ani povinnost není převoditelná, resp. nepřechází na dědice (...)“], přijaté později bez argumentace in Švestka, J. Předkupní právo v československém občanském zákoníku. Právník, 1957, s. 702. Týž názor převzala, rovněž bez argumentace, část aktuální literatury, zejména Jeblička, O., Švestka, J. Nad předkupním právem. Právní rozhledy, 1994, č. 5, s. 161 a Škárková, M. in Jeblička, O., Švestka, J., Šedřová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 899.

⁶ Již J. Eliáš dovodil na podkladu dřívější úpravy, vzhledem k pravidlu, že „smrtí dlužníka povinnost nezánikne, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem“ (původně v § 95 odst. 1, nyní přesunutému do § 579 odst. 1), že „dohodnuté předkupní právo působí jen proti smluvnímu partneru a jeho dědicům“ (in Knapp, V, Luby, Š. a kol. Československé občanské právo. Svazek II. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 171).

⁷ Srov. Kubeš, V in Rouček, F., Sedláček, J. a kol. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. IV. díl. 1. vydání. Praha: V. Linhart, 1936, s. 812: „Jako závazek přechází ovšem předkupní právo na dědice povinného, ať jde o předkupní právo zapsané či nezapsané.“

⁸ Naproti tomu někdejší zákoník mezinárodního obchodu vyšel z opačného pojetí; v § 393 upravil i úmluvu stran, podle níž předkupní právo mělo obligačně působit vůči třetím osobám.

⁹ Důvodová zpráva k § 375 až 381 zákona č. 141/1950 Sb.. Shodně Švestka, J. op. cit. sub 5 (Právník, 1957), s. 701–702.

¹⁰ Švestka, J. tamtéž, s. 702.

¹¹ Např. A, B, C jako spoluvlastníci prodají D dům, zahradu a sad (resp. své spoluvlastnické podíly k nim) a ujednají pro případ dalšího prodeje pro A předkupní právo k domu, pro B předkupní právo k zahradě a pro C předkupní právo k sadu.

¹² Opačně Fiata, J. Předkupní právo. Bulletin advokacie, 1992, č. 10, s. 30.

na analogii. Je samozřejmě, že zánikem právnické osoby bez právního nástupce zaniká i její předkupní právo. Zaniká-li však právnická osoba s právním nástupcem, předkupní právo přechází na tohoto právního nástupce.

4. Ust. § 604 ObčZ je zhusta chápáno jako kogentní.¹³

Z hlediska kautel lidské svobody (čl. 1 Listiny) a limity možnosti omezit ji (čl. 4 odst. 4 Listiny) k tomu není žádný důvod: zejména není na takovém závěru žádný veřejný zájem. Prostý argument povahou ustanovení (§ 2 odst. 3 ObčZ) k závěru o donucující povaze § 604 nestačí; doktrinární argumentace opřená o zdejší tradici a vystavěná na starší literatuře rovněž ne.

5. Stanoví-li zákon, že subjektivní předkupní právo nelze převést na jinou osobu, neznamená to víc, než důraz zákona na hledisko volnosti hospodářského styku. Těžko však hledat důvody legitimující veřejnou moc k zázkazu znemožňujícímu smluvním stranám zvážit konkrétní vlastní situaci a ujednat si pro svůj soukromý styk pravidlo od zákona odchylné. Je především na soukromníkovi, aby svůj zájem vyjádřil formulací vlastní vůle, a je na veřejné moci, aby pro tento případ vůli soukromé osoby respektovala, neboť ta je jako svobodný jedinec povolána k vyhodnocení rizik, jež mu jeho rozhodnutí případně přinese.

Jako ústavně konformní se tedy jeví takový výklad § 604, že zákonná dispozice brání převoditelnosti předkupnickovy pohledávky, neujednají-li si strany, že pohledávka je postupitelná.

6. Hodnotíme-li § 604 jako dispozitivní, musíme obdobný závěr, jak jsem učinil ve vztahu k postoupení předkupního práva, učinit i k jeho děditelnosti. Kromě argumentace učiněné výše ve vztahu k převodům předkupního práva, která má své místo i zde, je třeba zdůraznit, že při výkladu § 604 není důvod činit rozdíl mezi převody a přechody předkupního práva. Je tudíž namístě uzavřít, že předkupní právo nepřechází na dědice oprávněné osoby, neujednají-li si strany něco jiného.

Vzhledem k § 35 odst. 2 lze mít za to, že i v případném ujednání o zřízení předkupního práva na určitou dobu je implicitně obsaženo ujednání, že smrtí předkupníka před smlouvenou dobou předkupní právo nezánikne a přejde na dědice, neboť tehdy je patrná vůle stran zachovat předkupní právo po celou dobu, na niž bylo předkupní právo sjednáno.

7. Na podporu výše uvedeného závěru lze uvést, že ani případné lpění na kogentní povaze § 604 nevyloučí možnost stran dosáhnout toho, aby se předkupní právo smlouvené ve prospěch toho, kdo věc prodal s výhradou, že mu ji kupující nabídne ke koupi, dostalo do dispozice dalších osob. Jednak § 604 nevyklučuje využít za tím účelem obecných ustanovení o změně závazků, a to popř. i v kombinaci s uzavřením smlouvy o smlouvě budoucí, jednak není vyloučeno ani zřízení subjektivního předkupního práva ve prospěch několika osob (a to i těch individuálně určených osob, o nichž předkupník ví, že se stanou jeho dědici), popř. ve spojení s ujednáním o odkládací podmínce. Některé myslitelné kombinace z tohoto okruhu uvádí i L. Svoboda.¹⁴ I se zřetelem k tomu se nejeví jako důvodné usuzovat na kogentní povahu § 604, lze-li výsledku, který toto ustanovení podle převládajících názorů vylučuje, dosáhnout i beztak, byť oklikou, komplikovaněji a s požadavky na vyšší kontraktační dovednosti. Svědčí tedy rovněž argument ad absurdum správnosti závěrů učiněných shora.

IV. Právní důvody vzniku

1. Platná úprava pojala předkupní právo jako vedlejší ujednání (doložku, výhradu) při kupní smlouvě.

Není však sporu, že úmluvu o předkupním právu si lze ujednat také v souvislosti s jinou smlouvou, ať již se jí věc zcizuje (např. darem či směnou), anebo nezczizuje. V určitých případech může být praktické například ujednání o předkupním právu k tíži vlastníka a ve prospěch nájemce při uzavření nájemní smlouvy, anebo i v jiných případech, kdy vlastník zřídí jinému právo věc užívat nebo požívat. Předkupní právo si lze smluvit i samo o sobě, tedy zvláštní smlouvou.¹⁵ Na tyto aspekty poukázaly jak vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937, tak zákoník mezinárodního obchodu (§ 392) výslovným poukazem na možnost ujednat předkupní právo i bez souvislosti s kupní smlouvou.

Není vyloučeno zřídit předkupní právo, ať již vedlejší klauzulí, anebo zvláštní smlouvou, v intencích § 50 *in favorem tertii*.¹⁶

Existence zákonného předkupního práva nebrání stranám ujednat předkupní právo podle § 602; pak ovšem má zákonné právo přednost před ujednaným a ujednané může nastoupit, není-li zákonné předkupní právo konzumováno.

2. Zatím jsme uvažovali jen o zřízení předkupního práva ujednáním stran. Vzniká otázka, lze-li tak učinit i závětí. Ve standardních právních řádech to není neobvyklé. Náš občanský zákoník v § 478 stanoví, že podmínky připojené k závěti nemají právní následky. Je tendence vykládat toto ustanovení extenzivně s argumentem, že „pořízení v závěti, které by dědici ukládalo dědici nabídnout předmět z dědictví ke koupi jiné osobě, by bylo nutno považovat za podmínku, která nemá v souladu s § 478 ObčZ právní následky“.¹⁷ Tento výklad sice pojmově nerozlišuje mezi příkazem a podmínkou, odpovídá však logice, podle níž bylo zdejší dědické právo v letech 1950 a 1964 konstruováno. Plyne z toho, že závětí předkupní právo zřídit nelze.

3. Ani v jiných případech nelze v soukromoprávním styku zřídit předkupní právo jen z vůle jedné strany, byť by se jednalo i projev vůle osoby, která se míní k předkupnímu závázat. Není tudíž např. možné konstituovat předkupní právo členům nějaké korporace usnesením některého jejího orgánu (členské schůze družstva, valné hromady s. r. o. apod.).¹⁸

4. Zřízení zákonného předkupního práva zákonem odporuje povaze soukromého práva, neboť zasahuje auto-

¹³ Např. Svoboda, L. Předkupní právo. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 63.

¹⁴ Tamtéž, s. 64 a 65.

¹⁵ Srov. v tom směru závěry tradiční nauky, např. Sedláček, J. Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních. 1. vydání. Brno : Právník, 1926, s. 79, Mayr, R. Soustava občanského práva. Kniha třetí. Právo obligační. 1. vydání. Brno : Barvič & Novotný, 1928, s. 231 nebo Krčmář, J. Právo občanské. III. Právo obligační. 1. vydání. Praha : Všehrd, 1929, s. 211, jakož i aktuální stanoviska soudobé literatury, např. Bejček, J. Obchodní závazky. 2. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 1994, s. 336; Mikeš, J. in Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek II. 3. vydání. Praha : ASPI, 2002, s. 189 a další.

¹⁶ Srov. Švestka, J. op. cit. sub 5 (Právník, 1957), s. 701.

¹⁷ Fiala, J. op. cit. sub 12, s. 23.

¹⁸ Srov. rozsudek Krajského soudu v Brně, sp. zn. 33 Ca 62/98 z 30. 10. 1998 in Svoboda, L. op. cit. sub 13, s. 169.

nomii vůle soukromníka¹⁹ ve dvou směrech: brání mu nakládat s vlastní věcí podle svého rozhodování a současně mu brání zvolit si druhou smluvní stranu. Proto občanský zákoník redukoval zákonné předkupní právo pouze na jediný případ (§ 140).

V. Objekt

Podle § 602 (viz též § 603 a § 606) lze předkupní právo ujednat ohledně věci, tedy ohledně věci hmotné, a to jak určené individuálně, tak i genericky. Není však pochybnost, že stejné právo lze zřídit i pro případ zcizení převoditelného práva nebo i jiné majetkové hodnoty, která je způsobilým objektem obchodování.²⁰ Lze tudíž ujednat předkupní právo nejen k věci, ale také k pohledávce, k obchodnímu podílu v s. r. o. atp. Co je tedy dále řečeno o věcech, platí obdobně i pro další obchodovatelné objekty.

VI. Obsah a forma výhrady předkupního práva

1. Prodej věci s výhradou

1. Výhrada předkupního práva musí být stranami ujednána. Zákon mluví o tomto ujednání v některých ustanoveních nepřesně jako o dohodě (§ 602 odst. 2, § 603 odst. 2, § 605). Výhradu lze nejen smluvit v kupní smlouvě, ale lze ji také dohodnout dodatečně po uzavření kupní smlouvy.

Ustanovení § 602 odst. 1 vychází ze základního modelu institutu, a tudíž klade důraz na projev vůle prodávajícího, který si předkupní právo vyměňuje (vyhrazuje). Leč nutný je i projev vůle kupujícího, který prodávajícímu slibuje (arg. § 603 odst. 1), že mu věc nabídne ke koupi, kdyby ji chtěl prodat. Totéž platí obdobně i v případech, kdy je výhrada předkupního práva sjednávána mimo souvislost s kupní smlouvou.

Zákon mlčí o úplatě. Leč není pochyb, že za zřízení povinnosti kupujícího, již bude ve svém vlastnickém právu omezen, lze smluvit i úplatu nebo slevit na kupní ceně, případně poskytnout jiné protiplnění. Předkupní právo lze ujednat na dobu neurčitou i na dobu určitou. Rovněž není vyloučeno ujednat již ve výhradě cenu, za niž bude mít předkupník právo věc vykoupit (srov. § 606 odst. 1 větu první). Pak lze mluvit o limitovaném předkupním právu.

2. Pro ujednání o výhradě není forma předepsána, nejde-li o případ zřízení předkupního práva jako práva věcného, kdy § 603 odst. 2 nařídil náležitost písemné formy.

Z praktických důvodů je však namístě zvážit vhodnost písemné formy i pro úmluvu o obligačním předkupním právu, zejména při prokazování jeho existence dražebníkoví při veřejných dražbách (§ 23 odst. 11, § 45 odst. 2 VeřDZ), soudu při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitě věci (§ 336 odst. 3 OSŘ) a podniku nebo jeho části (§ 338r odst. 3 OSŘ) a v dalších obdobných případech.

2. Ujednání předkupního práva pro jiný způsob zcizení

1. Není vyloučeno zavázat vlastníka k povinnosti nabídnout věc předkupníku ke koupi i v případech, kdy ji chce zcizit i jiným způsobem než prodejem (typicky např. darem, směnou, vkladem do obchodní společnosti

či družstva apod.). Nezcizuje-li se věc za úplatu, je na místě sjednat předem cenu, za niž bude předkupník oprávněn věc vykoupit. Zcizuje-li se věc za protihodnotu, již předkupník nabídnout nemůže, stanoví se výše jeho plnění odhadní cenou (§ 606). Pro tyto případy je ale pojmenování »předkupní právo« užito vlastně nesprávně. Již Fryc poukázal,²¹ že pak jde o právo ke koupi, nikoli o předkupní právo, neboť předkupní právo zakládá předkupníkovi právo koupit napřed, tedy dříve než koupí tertius. Nekupuje-li však nikdo, nelze mluvit o předkupu jako o koupi napřed.

2. Výraz „jiné zcizení“ kryje jakýkoli případ zbavení se vlastnického práva z vůle vlastníka, zpravidla tedy jeho právním úkonem. Zcizením však nelze rozumět pořízení o věci v závěti, neboť takovým projevem vůle se vlastník vlastnického práva nezbujuje, ale činí opatření o právním osudu věci pro dobu po své smrti.

¹⁹ Už Zeiller, F. von. Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. Bd. III/1. I. vydání. Wien & Triest : Geistingers Verlags-handlung, 1812, s. 377, poukázal na skutečnost, že zákonné předkupní právo narušuje občanskou svobodu a všeobecný obchodní styk.

²⁰ Tak již Fryc, M. Možno-li zřídit právo předkupní osobě třetí od prodávatele různé? Právník, 1898, s. 217 a násl. Později rovněž Kubeš, V. in Rouček, F., Sedláček, J. a kol. op. cit. sub 7, s. 812 nebo Švestka, J. op. cit. sub 5 (Právník, 1957), s. 700. Tento závěr nepřímo potvrzuje i obsah § 140 ObčZ zakládající zákonné předkupní právo ke spoluvlastnickému podílu, který rovněž není věcí v právním smyslu (srov. § 137 odst. 1 ObčZ), přímo pak § 338x odst. 1 OSŘ, který výslovně uvádí existenci předkupního práva k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám.

K leasingovým operacím

Doc. JUDr. Karel Marek, CSc.

K pořízení stroje nebo zařízení lze uzavřít v obchodněprávních vztazích smlouvu kupní podle § 409 ObchZ.

K provedení obchodního případu je však možno využít i pojmenované smlouvy – smlouvy o koupi najaté věci, pokud je možno tento případ v rámci tohoto smluvního typu realizovat. Je však možno provést i jinou leasingovou operaci.

V současné době se kontraktace leasingu provádí převážně za realizace ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ jako tzv. nepojmenovaná smlouva.¹ Často se přitom odkazuje na obchodní podmínky podle § 273 ObchZ.² Obsah smlouvy by měl být přitom poměrně bohatý.³ U některého druhu zboží, např. u dopravních prostředků lze odhadovat, že se tak pořizuje asi polovina těchto prostředků.

Pronajímatelé a poskytovatelé přitom sledují úspěšnost těchto operací a zjišťují, že asi čtvrtina nájemců a uživatelů přestává v průběhu smluvního vztahu platit nájemné či leasingové splátky. Tyto subjekty lze členit na dvě skupiny.

Osoby z prvé z nich spolupracují s pronajímatelem nebo poskytovatelem při ukončení smluvního vztahu,

* Autor působí na katedře obchodního práva PF MU v Brně.

¹ Stanovisko publikované v časopisu Obchodní právo, 1995, č. 10, s. 22: Uzavření leasingové smlouvy mezi účastníky je vztahem mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jde-li o nájem věci, která je poskytována a má být používána pro účely podnikatelské činnosti.

² Viz např. Všeobecné podmínky Asociace leasingových společností ČR.

³ Viz mj. jednotlivé části přílohy Leasing, Právní rádce, 1998, č. 10, s. I-VIII.

vrací předmět leasingu, uznávají svoje závazky a hledají vhodná řešení k jejich splnění.

U druhé skupiny subjektů tomu tak není. Pronajímatelé či poskytovatelé musí pak podávat žalobu k soudu. Soudní řízení přitom zpravidla netrvá krátkou dobu. Poučení z této situace nabízejí tedy při uzavírání smluv sjednání tzv. rozhodčích doložek, které umožňují, aby byly spory projednány v rozhodčím řízení podle zákona č. 216/1994 Sb., které je zásadně rychlejší. V obou těchto případech je však třeba právo nejprve nalézat a není-li rozsudek soudu či rozhodčí nález splněn, je teprve potom možno použít ustanovení o výkonu rozhodnutí. Popsané řešení vyžaduje provedení řady dílčích kroků.

Leasingové společnosti proto využívají schůdnější možnosti, a to kontraktů ve formě sepsaných notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti.

To vede i k zájmu některých notářů o otázky smlouvy o koupi najaté věci a leasingové smlouvy.

I. Smlouva o koupi najaté věci

1. Základní ustanovení

Podle základního ustanovení tohoto smluvního typu podle § 489 českého obchodního zákoníku si smlouvou o koupi najaté věci strany ujednají v nájemní smlouvě nebo po jejím uzavření, že nájemce je oprávněn koupit najatou věc nebo najatý soubor věcí během platnosti nájemní smlouvy nebo po jejím zániku. Smlouva o koupi najaté věci vyžaduje písemnou formu.⁴

Základní ustanovení, tj. § 489 je kogentní (kogentní je i ustanovení § 493 odst. 1 věta druhá). Kogentní jsou i (viz § 263 ObchZ) ustanovení, která předepisují písemnou formu právního úkonu (u právní úpravy tohoto smluvního typu viz text v ustanovení § 490, 491, 492).

Kromě přesného označení smluvních stran a přesného určení předmětu nájmu a budoucí koupě tvoří podstatné části smlouvy

- *ujednání (v nájemní smlouvě nebo po jejím uzavření) o oprávnění nájemce koupit najatou věc nebo soubor věcí,*
- *doba (termín), kdy oprávnění vznikne (stačí, je-li uvedeno, zda během platnosti nájemní smlouvy nebo po jejím zániku).⁵*

Sjednání oprávnění koupě a doby, kdy oprávnění vznikne, bude tedy buď v nájemní smlouvě, která bude i smlouvou o koupi najaté věci (bude uzavřena jedna smlouva); může být uzavřen zřejmě i dodatek nájemní smlouvy řešící problematiku koupě najaté věci nebo bude uzavřena nájemní smlouva a návazně smlouva o koupi najaté věci (budou uzavřeny smlouvy dvě).

Vzhledem k tomu, že právní úprava smlouvy o koupi najaté věci v obchodním zákoníku je stručná (§ 489–496 ObchZ), měly by být potřebné podrobnější otázky řešeny v konkrétní smlouvě. Tyto otázky je přitom možno řešit odkazem (obdobně jako např. u leasingové smlouvy uzavírané podle § 269 odst. 2 ObchZ) na přesně určené obchodní podmínky. Při ujednání ve smlouvě je tedy nutné přesně uvést, jaké podmínky byly použity.

Vznik různých obchodních podmínek podle § 273 ObchZ pro smlouvu o koupi najaté věci (i pro leasing) můžeme kladně hodnotit. Připomínáme však (což platí i pro jiné obchodní podmínky), že se nejedná o žádný

předpis; použití podmínek jako celku, či jednotlivých článků podmínek se sjednává. Toho by si měli být vědomi zejména uživatelé a případně se pokusit (většinou se totiž jedná o obchodní podmínky poskytovatelů) některé otázky dohodnout ve smlouvě jinak než to obchodní podmínky stanoví.

Smluvní ujednání přitom musí být v souladu s kogentními ustanoveními zákona. Z toho pohledu lze např. ve smlouvách posuzovat i konkrétní ujednání o smluvních pokutách a o jejich výši (mj. vzhledem k zásadám poctivého obchodního styku a dobrým mravům).

Dříve se navrhovalo, aby byl výslovně do základního ustanovení smlouvy o koupi najaté věci ke slovíům „koupit najatou věc nebo soubor najatých věcí“ doplněn i pojem „podnik“⁶, který byl předmětem specifické povahy podle obchodního zákoníku. Praxe se sice chovala tak, že předmětem plnění podnik být mohl; za vhodnější se však považovalo výslovné uvedení pojmu podnik (vedle věci a souboru věcí) v textu zákona. Taková změna základního ustanovení není dnes – vzhledem k tomu, že harmonizační novela (tj. zákon č. 370/2000 Sb.) změnila § 5 odst. 2 ObchZ a podnik je dnes bromadná věc – již nutná. Předmětem tedy může být podnik nebo část podniku.

Co se týká předepsané písemné formy smlouvy (viz ustanovení § 489 ObchZ), dnes se může jevit, že by mohly být dodatky smlouvy provedeny i ústní formou (viz ustanovení § 272 odst. 2 ObchZ), pokud si smluvní strany neujednají, že změny smlouvy musí být písemné. Proto doporučujeme (nejen zde, ale obecně pro všechny případy smluv podle třetí části obchodního zákoníku, kde se jedná o písemnou formu smlouvy) ustanovení § 272 ObchZ de lege ferenda zvážit a případně změnit např. tak, jak ustanovení o formě smlouvy provádí občanský zákoník (stačilo by vypuštění příslušného textu o změnách a zrušení písemné smlouvy z obchodního zákoníku a potom by v této otázce podle ustanovení § 1 odst. 2 ObchZ platil zákoník občanský). Případně by bylo možno dosavadní text obchodního zákoníku upravit tak, aby se vztahoval jen na situace, kdy si písemnou formu strany zvolily (kdy nebyla stanovena zákonem).

Základní ustanovení smlouvy o koupi najaté věci určuje, že smlouvu o koupi najaté věci si strany sjednají v nájemní smlouvě nebo po jejím uzavření. Pokud smlouvu o koupi najaté věci (která je obchodněprávní) sjednávají strany v nájemní smlouvě, může se přitom jednat o smlouvu o nájmu dopravního prostředku nebo o smlouvu o nájmu podniku, které jsou obchodněprávní nebo o obecnou smlouvu nájemní, která je občanskoprávní. V posléze uvedeném případě by bylo třeba v rámci jedné smlouvy lišit část občanskoprávní a část obchodněprávní.

2. Zánik nájemní smlouvy a zánik práva věc koupit

Na základní ustanovení navazuje dispozitivní ustanovení § 490 ObchZ, které určuje: Je-li nájemce oprávněn

⁴ O písemné formě typových obchodněprávních smluv a o ustanovení § 272 obchodního zákoníku stále platí to, co jsme již řekli při dřívějších příležitostech, viz např. již ve Marek, K. Smluvní typy druhé hlavy třetí části obchodního zákoníku. 2. vydání. Brno: MU, 1999, s. 316–317.

⁵ K těmto otázkám viz např. Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 4. díl. Praha: Linde, 1997, s. 351–356.

⁶ Viz Švejda, M., Žabenská, S. Problematika nájmu podniku. Bulletin advokacie, 1999, č. 13, s. 11–16.

podle smlouvy ke koupi najaté věci během platnosti nájemní smlouvy, doručením písemného oznámení⁷ o uplatnění tohoto práva v souladu se smlouvou o koupi najaté věci nájemní smlouva zaniká, i když byla sjednána na určitou dobu.

Doručením písemného oznámení o uplatnění tohoto práva v souladu se smlouvou o koupi najaté věci tedy nájemní smlouva zaniká, i když byla sjednána na určitou dobu, zaniká však pochopitelně i tehdy, byla-li sjednána na dobu neurčitou.

Je-li pak nájemce oprávněn podle smlouvy ke koupi najaté věci po ukončení nájemní smlouvy, zaniká toto právo podle dispozitivního ustanovení § 491 ObchZ, neoznámí-li oprávněná strana druhé straně písemně vůli koupit najatou věc bez zbytečného odkladu po zániku nájemní smlouvy.

Zatímco předchozí ustanovení § 490 ObchZ řešilo situace, kdy je nájemce oprávněn ke koupi během platnosti nájemní smlouvy, ustanovení § 491 ObchZ řeší případy, kdy má nájemce toto oprávnění ke koupi věci po skončení nájmu. Pokud se smluvní strany dohodou od § 491 neodchýlí, musí nájemce svoji vůli uplatnit bez zbytečného odkladu. Může však být dohodnuta jiná vhodná konkrétní lhůta. Ať půjde v daném případě o lhůtu „bez zbytečného odkladu“ nebo o dohodnutou lhůtu, nebude-li vůle v této lhůtě projevena (pokud nebude dohodnuto jiné řešení), oprávněná nájemce zanikne – jde o lhůtu prekluzivní. Přítom nezáleží na důvodu, z jakého nájemní vztah zanikl. Oznámení je nutno činit písemně.

3. Vznik smlouvy kupní a přechod vlastnického práva

Oznámí-li podle ustanovení § 492 ObchZ písemně oprávněná strana v souladu se smlouvou o koupi najaté věci druhé straně, že uplatňuje právo na koupi věci, jež je nebo byla předmětem nájemní smlouvy, vzniká ohledně této věci doručením tohoto oznámení kupní smlouva. Oprávněná strana má postavení kupujícího a druhá strana postavení prodávajícího. Neměly-li dohodnuto jiné řešení, oprávněná strana však oznámení provést nemusí.

Toto ustanovení navazuje na text § 489 ObchZ. Oprávněná strana má právo opce; rozhodne se, zda svoje právo uplatní, a pokud ano, vznikne kupní smlouva. I zde uvádí § 492 ObchZ písemnou formu.

Protože kupní smlouva vzniká podle § 492 doručením oznámení, měly by podle našeho názoru smluvní strany smlouvy o koupi najaté věci uvést potřebný obsah této kupní smlouvy už ve smlouvě o koupi najaté věci, a to např. v její samostatné části (zejména to doporučujeme u nemovitosti).

Obecně je vždy třeba zvážit, jak řešit daný případ. Zda se bude řešit s použitím smlouvy o koupi najaté věci, či zda se obchodní případ bude řešit tak, že se uzavře nájemní smlouva a smlouva o budoucí smlouvě, či nájemní smlouva a ujednání o předkupním právu nebo jiným způsobem. Jednotlivá řešení se ovšem od sebe významně liší. Např. právo z ujednání o předkupním právu se může realizovat jen tehdy, pokud se kupující rozhodne věc prodat.

Navazující ustanovení § 493 ObchZ určuje, že vznikem kupní smlouvy (§ 492) přechází na kupujícího vlastnické právo k movité věci. „Vlastnické právo k nemovitostem přechází vkladem do katastru nemovi-

tošti.“⁸ Nebezpečí škody na věci přitom přechází na kupujícího vznikem kupní smlouvy (§ 492).

Zdůrazněme, že ustanovení § 493 odst. 1 věta druhá ObchZ (je uvedena výše v uvozovkách) je kogentní.

4. Kupní cena

Není-li podle dispozitivního ustanovení obchodního zákoníku v ujednání určena kupní cena rozhodná při využití práva najatou věc koupit a ani způsob jejího určení, je kupující povinen zaplatit kupní cenu určenou podle § 448 odst. 2 ObchZ. Na určení kupní ceny nemá vliv poškození nebo větší opotřebenění věci, za něž je odpovědný nájemce (§ 494 odst. 1). K tomuto poškození může např. dojít intenzivnějším než předpokládaným užíváním.

Může být tedy sjednána cena, resp. způsob jejího určení. Není to však podle § 489 podstatnou částí smlouvy. Nejsou-li cena ani způsob jejího určení sjednány, odkazuje § 494 na použití § 448 odst. 2, které je zařazeno v obchodním zákoníku v ustanoveních kupní smlouvy.⁹

Kupní cenu je kupující povinen zaplatit bez zbytečného odkladu po vzniku kupní smlouvy (§ 494 odst. 2). Tento text druhého odstavce § 494 bude ve smlouvě velmi často doplňován, případně nahrazen jiným textem. Bude sjednávána nejen splatnost, ale i další otázky vyúčtování – fakturování (např. lhůty pro vystavení faktur a obsah faktur) a způsob placení. Předpisová úprava fakturace tč. v obchodním právu není, přestože se o ní uvažovalo.

5. Vady

Další ustanovení obchodního zákoníku je věnováno problematice vad. Pro posuzování vad věci jsou podle zákona rozhodné vlastnosti, které měla mít najatá věc (viz § 495 odst. 1 ObchZ). Lhůty pro oznámení vad koupené věci se přitom počítají ode dne, kdy nájemce najatou věc převzal (viz § 495 odst. 2 ObchZ).

Nepřejde-li přitom na kupujícího vlastnické právo k najaté věci a prodávající neodstraní tuto vadu v přiměřené dodatečné době, kterou mu kupující určí, může kupující od smlouvy odstoupit (viz § 495 odst. 3 ObchZ).¹⁰

Ustanovení § 495 ObchZ je celé dispozitivní. Diskusní je, zda u textu § 495 odst. 1 jde o odpovědnost za vlastnosti již v průběhu nájemního vztahu nebo až z kupní smlouvy. Přikláníme se k názoru, že jde o odpovědnost již u nájmu. Zákonodárce totiž mluví o najaté věci. Přitom lhůty pro oznámení vad podle § 495 odst. 2 běží ode dne,

⁷ K tomu viz stanovisko publikované v časopise Soudní rozhledy, 1997, č. 6, s. 145: Jde-li o právní úkon, pro který je pod sankcí neplatnosti stanovena písemná forma, musí být určitost projevu vůle dána obsahem listiny, na níž je zaznamenán.

⁸ K tomu viz Nález Ústavního soudu, sv. IV, č. 96 (1996): Návrh vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí je možno podle názoru Ústavního soudu podat v časově neomezené lhůtě, neboť ani uplynutí času nemůže nic změnit na vázanosti účastníků smlouvy projevy jejich vůle. Uzavřením smlouvy vznikl kupujícímu obligační nárok na převedení vlastnického práva k nemovitostem a prodávajícímu rovněž obligační nárok na zaplacení dohodnuté kupní ceny. Zaplatili-li tedy kupující prodávajícímu kupní cenu, splnili svou závazkovou povinnost z uzavřené smlouvy, lhostejno v jakém stadiu se nachází věcněprávní aspekt věci, neboť v projednávaném případě nejde o závazky ze synalagmatické smlouvy, pro niž je typická vzájemná vázanost plnění.

⁹ K tomu viz též Pelikánová, I. op. cit. sub 5, s. 361.

¹⁰ Viz rozhodnutí ze Sbírky soudních rozhodnutí R 22/1976: Odstoupit lze ovšem jen od smlouvy, která byla řádně uzavřena.

kdy nájemce převzal najatou věc, tedy před vznikem kupní smlouvy. Kromě textu ustanovení § 495 odst. 2 bude dále aplikovatelné i ustanovení § 425 odst. 2 u věci movitých.

Z možných právních vad upravuje text § 495 odst. 3 jen tu, kdy na kupujícího nepřejde vlastnické právo. Zdá se, že toto ustanovení by se mělo naplnit zejména u nemovitostí. Pro věci movité platí totiž dispozitivní ustanovení § 446 a kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodáváného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabyt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.

Může se ovšem objevit i jiná právní vada než to, že nepřejde vlastnické právo, potom by se využilo ustanovení § 436 ObchZ.

Odstoupení od smlouvy z titulu uvedeného v § 495 odst. 3 je možno realizovat až po poskytnutí přiměřené dodatečné doby (ačkoli obecně je možné odstoupení od smlouvy při jejím podstatném porušení, bez poskytnutí takové doby). Diskuse se přitom vedou o tom, které smlouvy se odstoupení týká. Domníváme se, že jde o odstoupení od smlouvy kupní. Po našem soudu to vyplývá z textu zákona, kde se mluví o kupujícím a prodávajícím.

6. Bezplatné nabytí vlastnictví

Podle prvního odstavce posledního ustanovení tohoto smluvního typu, tj. podle § 496 ObchZ může smlouva stanovit, že po určité době platnosti nájemní smlouvy je nájemce oprávněn nabyt bezplatně vlastnické právo k najaté věci, jestliže toto právo uplatní vůči pronajímateli.

Zákon tímto dispozitivním ustanovením umožňuje i takové smluvní řešení, že by nájemce nehradil žádnou kupní cenu a přesto nabyt vlastnictví. Půjde zřejmě o ty situace, kdy úhrada byla provedena v jednotlivých splátkách. Podle zákona jde ovšem o oprávnění nájemce, kterého nemusí využít.

Podle § 496 odst. 2 ObchZ přitom nabyvatel vlastnického práva podle § 496 odstavce 1 ObchZ není oprávněn u najaté věci uplatňovat její vady s výjimkou právních vad, ledaže je mu poskytnuta záruka za jakost. Toto dispozitivní ustanovení redukuje pro nabyvatele vlastnického práva podle § 496 odst. 1 možnost uplatňovat vady věci. Jak vyplývá z textu zákona, jde ovšem jen o redukci zákonných vad faktických nikoli právních vad a nedotýká se to vad ze záruční odpovědnosti.

II. Leasingová smlouva

Leasingová smlouva jako tzv. smlouva nepojmenovaná se sjednává podle ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ, je nutno, aby strany sjednaly obsah smlouvy, tj. práva a povinnosti stran.

1. K drubům leasingu

Leasing je možno členit z různých pohledů. K tradičnímu třídění leasingu na leasing finanční a leasing operativní lze pak provést i jiné rozlišení.

Z teritoriálního hlediska rozlišujeme leasing vnitrostátní a mezinárodní. S postupem integrací vyspělých průmyslových států světa a integrací bankovního a finančního sektoru se do popředí pozornosti dostává lea-

sing mezinárodní. Stručně (a zjednodušeně) lze tento leasing definovat jako poskytnutí zařízení vlastníkem se sídlem v jedné zemi uživateli v zemi jiné. Pokud půjde o účastníky ze států, které jsou vázány mezinárodní úmluvou (Úmluva o mezinárodním finančním leasingu, jejíž návrh byl schválen v r. 1988 v Ottawě), je třeba vzít v úvahu i znění této úmluvy (od některých jejích ustanovení se nelze odchýlit).¹¹

Klíčovou otázkou je pochopitelně volba práva, kterým se bude řídit daná leasingová smlouva. Zde by zásadně neměly vzniknout problémy, a to vzhledem ke skutečnosti, že princip neomezené volby práva u závazkových vztahů s mezinárodním prvkem dnes platí jako obecná zásada ve všech moderních právních řádech. Chybí-li volba práva, bude příslušný soud či rozhodčí soud rozhodovat v souladu se svými kolizními normami. V rámci našeho práva bude příslušný orgán postupovat podle ustanovení § 10 zákona č. 97/1963 Sb. Přícházel by v úvahu právní řád sídla leasingové společnosti jako strany, jejíž činnost je pro leasingovou smlouvu charakteristická.¹²

U mezinárodních operací je ovšem třeba uvážit ještě další specifika. Je třeba začasť ověřit, zda potřebujeme vývozní a dovozní povolení, zda pro danou obchodní operaci neexistuje jen vymezený okruh oprávněných subjektů, jaká jsou měnová a devalvační rizika, celní překážky a příp. zvláštní obchodní přírážky.

Mezinárodní leasing lze případně podrobněji rozlišovat do skupin i podle zapojení subjektů: s leasingovými společnostmi, s bankami a finančními společnostmi, s výrobci zařízení a jeho dodavateli, s joint ventures (podniky se zahraniční majetkovou účastí).

Podle dalšího kritéria můžeme leasing třídit na přímý a nepřímý. Na přímém leasingu se účastní dvě strany – poskytovatel – výrobce nesoucí i funkci leasingové společnosti a uživatel – nájemce. Na tzv. leasingu nepřímém se zpravidla vedle výrobce, který produkuje zboží, a kromě uživatele, podílí leasingová společnost (event. i peněžní ústav – banka), která přejímá funkci kupujícího a financujícího. Existují tedy tři základní subjekty leasingu: výrobce, dodavatel (poskytovatel) a uživatel. Čtvrtý subjekt, který vystupuje zejména v zahraničním finančním leasingu, je garant. Bez garance dnes většina zahraničních leasingových společností není ochotna poskytovat své služby tuzemským klientům. Funkci garanta do zahraničí však zpravidla může plnit jen prvotřídní banka, které uživatel nemusí být znám; její garanci pak uživatel zajišťuje zárukou jeho banky (např. banky, s níž má sjednány smlouvy o účtech). Při nepřímém leasingu se tedy může zúčastnit větší počet subjektů, ale popř. i finanční konsorcia apod. Nepřímý leasing lze zajišťovat dvoustrannými smlouvami, resp. vícestrannou kontraktací. Pokud je uzavírán větší počet smluv, je třeba mít na zřeteli při jejich uzavírání obsah smluv dalších.

V závislosti na stanovených kritériích bývá pak leasing členěn na leasing spotřebitelský a komerční, leasing nazývaný podle předmětu plnění (např. osobních automo-

¹¹ Viz *Munková, J.* Mezinárodněprávní úprava leasingu. Právní praxe v podnikání, 1993, č. 4, s. 37–40.

¹² *Rozehnalová, N.* Leasingová smlouva z pohledu mezinárodního práva obchodního. Právník, 1992, č. 2, s. 132.

bilů¹³, leasing počítačových programů, kde je náročnější kontraktace, neboť je mj. třeba řešit právo užívání programu ve vztahu k jeho autoru¹⁴), nazývaný podle poskytovatele (např. bankovní) apod.

U leasingu lze rozlišovat i jeho různé způsoby provedení, zejména

- leasing bez nároku na koupi nebo obnovu, tj. nejjednodušší formu, u které je stanoveno stejné měsíční nájemné po celou dobu, zbytková hodnota stroje zůstává vlastníkově,
- leasing s nárokem na koupi, kdy vlastnictví stroje přechází na uživatele po skončení leasingu a po zaplacení dohodnuté částky pronajímateli,
- leasing s počáteční splátkou s nárokem na koupi, tj. s počáteční, jednorázovou splátkou (např. 10 % nebo 30 % hodnoty stroje nebo zařízení) a dále stejným měsíčním nájemným po celou dobu leasingu,
- leasing s úhradou nájmu předem a požadavkem koupě, kdy určitý počet splátek nájemného se hradí při podpisu smlouvy a nahrazují se tak splátky nájemného na konci období,
- leasing s nárokem na nákup za vyšší než zbytkovou (zůstatkovou) hodnotu,
- leasing s úhradou nájmu předem za kupní cenu vyšší než je zbytková hodnota (jde o kombinaci předchozích dvou forem),
- leasing s postupně rostoucím nájmem, jímž se umožňuje postupně reagovat na rostoucí výnos nebo zaomezit důsledkům inflace u pronajímatele,
- leasing se záručním depozitem (které tvoří např. i akcie, obligace a jiné cenné papíry) a odkupní cenou vyšší než je zbytková hodnota, kdy uživatel skládá pronajímateli záruční vklad, který zpravidla nahrazuje částku částečně splacenou předem atd.

V zemích, které přešly k tržnímu hospodářství, není podíl leasingu na celkových investicích tak vysoký jako v nejvyspělejších zemích (i když např. u nás se tento podíl již dosahuje). Mezi nejzávažnější odlišnosti oproti nejvyspělejšími zemím patří zatím především uzavírání leasingových kontraktů na výrazně kratší dobu, dané jak nedostatečným objemem vlastních i úvěrových zdrojů leasingových společností, tak i nedostatkem možných záruk na straně leasingových nájemců.

Přitom se zdá, že se v České republice daří překonat dřívější nedostatek tzv. leasingové „infrastruktury“, čímž je myšlena vhodná právní úprava, institucionální zabezpečení i příslušní specialisté.

2. Možný obsah leasingové smlouvy

Pro usnadnění kontraktace subjektů, které zatím nemají zkušenosti s uzavíráním leasingové smlouvy, se traduje možný obsah, který by měla smlouva mít.

Smlouva by mohla obsahovat podle povahy obchodního případu (kromě obecných právních předpokladů na smlouvy kladených, tj. kromě dohody o celém obsahu smlouvy a stanovení práv a povinností smluvních stran, které odpovídají charakteru leasingu) popis objektu leasingu (lze doporučit oboustranně odsouhlasenou specifikaci v příloze smlouvy), popis příslušenství, místo umístění objektu (respektive místo a způsob plnění), předání objektu, údaje o instalaci nebo montáži, účel použití, pojištění objektu¹⁵, uvedení osoby, která bude provádět a hradit údržbu, postup pro řešení vzniklých škod

na objektu, event. možnost přenechání objektu třetímu subjektu.

Je vhodné uvést podrobnější ujednání o době plnění (dílčím plnění) a o úplatě i účtování a placení. Často se volí takový způsob placení a termíny splátek, které mají vztah k výnosům najímaného zařízení. Typickou zásadou tu je „pay as you earn“ (plat, jak dostaneš). Přitom ve smlouvách budou řešeny i otázky další, například možnosti ukončení smluvního vztahu, důsledky ukončení (koupě, možnost nové smlouvy, nové použití objektu), otázky dopravy, záruky, zajišťování náhradních dílů, servisu (a to i po splnění závazků z leasingové smlouvy), uvádění do provozu.

Pro smluvní ujednání může být přitom mj. inspirativní text všeobecných obchodních podmínek vydaných Asociací leasingových společností ČR. Asociace vydala jednotlivé podmínky pro finanční leasing, dále pro operativní leasing, pro leasing dopravních prostředků a pro leasing nemovitostí.

¹³ Blíže viz *Matonobová, I.* Leasing osobních automobilů. Obchodní právo, 1999, č. 2, s. 8–17 (v článku jsou mj. uvedeny i Všeobecné smluvní podmínky pro finanční pronájem movitých předmětů).

¹⁴ Blíže viz *Pulzová, E.* Leasing počítačových programů. Právní rádce, 1999, č. 4, s. 13–15.

¹⁵ Stanovisko publikované v časopisu Soudní rozhledy, 1996, č. 10, s. 128: Leasingové splátky zahrnují všechny služby poskytovatele leasingu související s pronájemnými věcmi, není-li sjednáno, že tyto služby, zejména pojištění pronájemných věcí, budou hrazeny zvlášť.

Princip materiální publicity v pozemkové knize a v dnešním katastru nemovitostí

JUDr. František Pěcha*

Jak známo, platila u nás do konce roku 1950 ohledně zápisů v pozemkové knize *zásada veřejné víry* (princip materiální publicity). Znamenala v podstatě to, že kdo v poctivé důvěře nahlédl do pozemkové knihy (jak mu to ukládala § 443 obecného zákoníku občanského – dále jen OZO), nesměl být v této důvěře zklamán. Kdyby tato zásada nebyla v tehdejší knihovním právu provedena, pozbyly by zápisy v těchto knihách svůj význam, poněvadž by bylo třeba kromě nahlédnutí do knihy provést ještě další šetření, zda to, co je v pozemkové knize zapísáno, se shoduje se skutečným právním stavem.

Tato ochrana *poctivé důvěry v pozemkovou knihu* byla nutná, protože ani v tehdejší knihovním právu nebyla důsledně provedena *zásada ukládání* (princip intabulace). Tak např. nabýval dědic vlastnictví i jiná věcná práva již odevzdáním pozůstalosti (tedy před knihovním vkladem). Služebností i reálná břemena mohly vzniknout i vydržením a zaniknout promlčením. Vlastnictví vydražené nemovitosti nabyt vydražitel již udělením příklepu a vlastnictví i jiných věcných práv získaných vyvlastněním se nabývalo, jakmile byla u soudu složena expropriční cena. Také zákonná zástavní práva pro některé veřejné daně a poplatky vznikala bez zápisu (ipso iure) a nezbytná cesta (podle zákona č. 140/1896 ř. z.) již soudním výrokem.

* Autor je bývalý státní notář.

V těchto výjimečných případech, kdy věcné právo vznikalo bez vkladu nebo záznamu v pozemkové knize, měly tyto později provedené zápisy jen ten význam, že příslušné právo uváděly v patrnost, a tím je chránily před omezením nebo dokonce ztrátou, jež by mohla vyplýnout z důsledné ochrany poctivé důvěry v obsah pozemkové knihy. Poctivé důvěry se však mohl dovolávat jen ten, kdo při nabytí nemovitosti nevěděl a při obyčejné opatrnosti ani nemohl vědět o mimoknihovním trvání práva omezujícího vlastnictví oné nemovitosti. Kdo nabyl v poctivé důvěře v pozemkovou knihu určitou nemovitost a pak se dověděl o skutečném trvání práva, jež odporuje obsahu pozemkové knihy, musel se ihned žalobou domáhat výroku, že toto právo zaniklo. Pokud by tak neučinil, uvedla by se jeho „bona fides“ v pochybnost a ztrátu. Z uvedeného vyplývá, že i za platnosti OZO z roku 1811 docházelo *občas* ke spornému řešení těchto kolizních situací vzniklých rozporům mezi stavem pozemkoknižním a skutečným právním stavem. Šlo však opravdu o výjimečné případy.

Naše dnešní právní úprava princip materiální publicity (čili zásadu veřejné víry) také zavedla, ale bohužel jen v omezené míře. Z ustanovení § 11 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, se dovídáme, že „ten, kdo vychází ze zápisu v katastru učiněného po 1. lednu 1993, je v dobré víře, že stav katastru odpovídá skutečnému stavu věci, ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti“. Správně proto navrhuji doc. Jiří Mikeš a prof. Jiří Švestka shodně s prof. Karlem Eliášem účinnější úpravu, že „ten, kdo se řídí stavem zápisu v katastru, je v nabytém právu chráněn, ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti“.^{1,2}

Kdyby se totiž stanovilo, že vůči tomu, kdo jedná v dobré víře v zápis do katastru, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnému právnímu stavu, poskytla by se účinná ochrana důvěře třetích osob v katastru a kromě toho by osoby, jichž se zápisy mají týkat, byly dostatečně motivovány dbát urychleně o to, aby se zápis se skutečností shodoval. Dospělo by se tak k důslednějšímu zakotvení zmíněné zásady materiální publicity alespoň v pozitivním smyslu. (Co je psáno, to je dáno.)

Pokud jde o dvoufázovost nabývání vlastnického práva, která byla od 1. 1. 1993 v našem právním řádu (po 42 letech) opět zavedena a jež se opírá o doktrínu titulu a modu *adquirendi dominii* (nabývání vlastnictví na základě důvodu a způsobu), mám za to, že tuto úpravu, která se již v praxi vžila, je nutno zachovat a zdokonalit.

Vkladové řízení by mělo být (dle mého názoru) rozšířeno i na rozhodování o zápisech, jež se dosud provádějí *záznamem*. Rozšířila by se tak nejen pravomoc, ale i odpovědnost katastrálních úřadů na tomto úseku a nevznikalo by tolik duplicitních či triplicitních listů vlastnictví. Katastrální úřady by tak mohly zamítnout ty návrhy, které nenavazují na dosavadní stav zápisů v katastru (podobně, jak to kdysi činily knihovní soudy v těchto případech, kdy knihovní žádost nenavazovala na dosavadní stav knihovních zápisů).

Je třeba se ještě zmínit o tom, že dle ust. § 133 odst. 3 ObčZ v případech, kdy se převádí na základě smlouvy nemovitá věc, která není předmětem evidence v katastru

nemovitostí, nabývá se vlastnictví již okamžikem účinnosti této smlouvy. Zde tedy neplatí doktrína o titulu a modu *adquirendi dominii*, ale konsenzuální princip, který údajně prosazují i tvůrci budoucího občanského zákoníku, a to u všech převodů nemovitostí. Pokud jde o převody těch nemovitostí, které nejsou předmětem zápisů v katastru nemovitostí, je třeba zdůraznit, že ohledně nich není zákonitě upravena žádná spolehlivá evidence. Bylo by proto vhodné, aby v těch případech byla smlouvou stranám stanovena *povinnost k uložení příslušných převodních listin u katastrálního úřadu*. Za platnosti OZO se vlastnictví k nemovitostem, které nebyly zapsány v žádné pozemkové knize, rovněž převádělo uložení listiny, ovšem *u soudu*. Listina musela obsahovat místo vkladní doložky výslovné přivolení k uložení. Také tzv. střední občanský zákoník (zákon č. 141/1950 Sb.) upravoval v ust. § 113 při převodu vlastnictví k věcem nemovitým, nezapsaným v knize pozemkové nebo železniční, uložení příslušné listiny u soudu. Toto uložení mělo však jen evidenční význam.

Pokud jde o řízení samo, je dle mého názoru nutné, aby katastrální úřady – jako *správní orgány* – rozhodovaly o vkladech i jiných zápisech jako dosud *ve správním řízení*.³ Použití ustanovení občanského soudního řádu o nesporném řízení v rozhodovací činnosti katastrálního úřadu, jak to navrhuji autoři článku uvedeného sub 1 (s. 395, 396), je těžko realizovatelné a vyžadovalo by si radikální legislativní změny.⁴

¹ Mikeš, J., Švestka, J. Úvaha nad převodem vlastnického práva k nemovitostem. Právní rozhledy, 2005, č. 11, s. 396.

² Eliáš, K. Převod vlastnického práva k nemovitosti – řešení v kontinentálním právu a možnosti pro českou právní úpravu. Právní rozhledy, 2004, č. 18, s. 659 a násl. Stať obsahuje brilantní přehled právní úpravy převodů nemovitostí v různých právních řádech.

³ Jen pro zajímavost uvádím, že švýcarské pozemkoknižní úřady (Grundbuchämter), které nejsou součástí justičních orgánů, rozhodují o podaných knihovních návrzích ve správním řízení (Verwaltungsverfahren). K tomu viz autorův článek Několik informací o švýcarském knihovním právu. Ad Notam, 2004, č. 3, s. 85 a násl.

⁴ Nakonec by se i tato myšlenka dala realizovat, a to tak, že by ti pracovníci katastrálních úřadů, kteří dosud rozhodují o návrzích ve vkladovém řízení, byli převedeni k okresním soudům, kde by se zřídilo nějaké katastrální (soudní) oddělení a pak by se o podaných návrzích mohlo skutečně rozhodovat dle předpisů o nesporném soudním řízení. Vydané rozhodnutí by pak (po nabytí právní moci) bylo postoupeno katastrálnímu úřadu, k provedení příslušných zápisů. Tato úprava by samozřejmě vyžadovala – jak jsem výše uvedl – radikální novelizaci příslušných zákonů i navazujících sekundárních norem.

Poněvadž se jedná o důležitou problematiku, jež úprava by měla platit desítky let, je nutno důkladně a neukvapeně zvážit všechny možnosti a vybrat pak tu nejobodnější.

Diskuse

Diskuse o návrhu nového občanského zákoníku IV.

JUDr. Martin Šešina*

Přinášíme dalších 17 paragrafů včetně důvodové zprávy z návrhu nového občanského zákoníku.

* Autor je notářem v Benešově.

Díl 5
 Povinný díl.
 Započtení na povinný díl a na dědický podíl

Oddíl 1
 Nepominutelní dědicové

§ 1383

Nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl.

§ 1384

(1) Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.

(2) Nezletilým potomkům se musí dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jejich zákonného dědického podílu; zletilým potomkům alespoň tolik, kolik činí polovina jejich zákonného dědického podílu.

§ 1385

(1) Povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen.

(2) K nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl se nepřihlíží. Zůstaví-li se nepominutelnému dědici více než povinný díl, vztahuje se takové nařízení, učinil-li je zůstavitel v pořízení pro případ smrti, jen na část, která přesahuje hodnotu povinného dílu. To neplatí, zemře-li nepominutelný dědic před zůstavitelem, anebo nedědí-li z jiného důvodu.

(3) Zůstavitel může také nepominutelnému dědici uložit, aby se rozhodl pro to, co se mu zůstavuje s omezením, anebo pro povinný díl.

K § 1383 až 1385:

Zachován je institut nepominutelných dědiců, co do rozsahu oprávněných osob odpovídající stávající úpravě (§ 479 platného občanského zákoníku), zahrnující tedy děti zůstavitele, a pro případ, že tyto děti nedědí, jejich potomci. Okruh nepominutelných dědiců je i nadále zachován jako poměrně úzký, tak jak byl nastaven redukcující zákonnou úpravou v r. 1964. Standardním občanskoprávním úpravám odpovídá institucionalizace nepominutelných práv – kromě dětí zůstavitele a případně i jejich potomků – alespoň ještě ve vztahu k manželovi a rodičům zůstavitele (poukázáno lze na úpravu rakouskou, švýcarskou, polskou, německou atd.) Manžel, resp. manželka, které úprava platná u nás před r. 1950 přiznávala výhodnější postavení, nebyl pojat do okruhu osob zvláště chráněných dědickým právem již při změnách právní úpravy v r. 1950, což bylo odůvodněno náležitým hospodářským zabezpečením manžela tehdejší úpravou práva rodinného, zvláště institucionalizací zákonného majetkového společenství. Rodiče a prarodiče zůstavitele, které za nepominutelné dědice uznával ještě občanský zákoník z r. 1950 (za předpokladu, že byli práce neschopní a v nouzi), z okruhu nepominutelných dědiců vyloučil občanský zákoník z r. 1964. Při projednávání věcného záměru nového občanského zákoníku byly návrhy na rozšíření okruhu nepominutelných dědiců na standardní úroveň zamítnuty, a osnova tedy v tomto směru dosavadní stav nemění.

Nepominutelnému dědici se musí dostat i při dědění ze závěti alespoň tolik z pozůstalosti, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, je-li nezletilý; zletilému pak alespoň polovina zákonného dědického podílu. Pořizuje-li zůstavitel o pozůstalosti závěti, musí práva nepominutelných dědiců respektovat a zanechat jim to, co jim náleží ve formě dědického podílu nebo odkazu. Co bylo takto nepominutelným dědicům zanecháno, nesmí být zatíženo podmínkami, příkazy nebo jinými omezeními. Pořídí-li zůstavitel o pozůstalosti jiným způsobem, pak mohou nastat dvě různé situace.

Může se stát, že zůstavitel povolá závěti nepominutelného dědice, ale zatíží ho omezeními. Pak může nepominutelnému dědici uložit, aby buď převzal, co je mu zůstaveno s omezeními (neboť je věcí vlastního rozhodnutí dědice, zda projevené vůli zůstavitele vyhoví), anebo aby požadoval povinný díl podle § 1391 a násl. Neposkytne-li zůstavitel nepominutelnému dědici právo takové volby, jsou podmínky a příkazy omezující povinný díl bez účinků. (Toto omezení je stanoveno jen na ochranu nepominutelného dědice. Proto se stane účinným v případě, že nepominutelný dědic dědit nebude.)

Může se ale také stát, že zůstavitel v závěti na nepominutelného dědice vůbec pamatovat nebude a jako závětní dědice povolá osoby jiné. Pro ten případ se opouští dosavadní pravidlo § 479 platného občanského zákoníku, podle kterého je závěť v příslušné části neplatná. Uplatněním tohoto pravidla totiž podle platného zákona vede k tomu důsledku, že se založí majetkové společenství mezi dědicem závětním a nepominutelným, což, jak literatura kritizuje, „je již od počátku poznamenáno nestabilitou“.⁷ Z toho důvodu se osnova přiklání ke konvenčnímu institutu práva na povinný díl (§ 1391 a násl.). Závěť, která pomíjí nepominutelného dědice, není v příslušné části neplatná, a pozůstalost tedy připadne závětním dědicům tak, jak zůstavitel určil. Nepominutelnému dědici však náleží v takovém případě právo na vyplacení povinného dílu vůči závětním dědicům, kteří se s ním budou muset vypořádat. Těto povinnosti se závětní dědici mohou zprostit odmítnutím dědictví.

§ 1386

Kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, kdo je nepůsobilý dědit nebo kdo byl zůstavitelem vyděděn, nemá právo na povinný díl, ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen.

K § 1386:

Navržené ustanovení sleduje starou zásadu *exheredatus partem facit ad minuendam* (podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu). Vzhledem k ní se při výpočtu povinného dílu nepominutelného dědice započítává i podíl vyděděného dědice tak, jako by vyděděn nikdy nebyl. Důvod, proč se osnova k této zásadě bláší, je především v tom, že při několika nepominutelných dědicích nemůže mít žádný z nich prospěch z toho, že některého z nich zůstavitel vydědí, protože ani po takovém projevu zůstavitelovy vůle jeho povinný díl nevzroste. Opačný přístup by motivoval jednoho z nepominutelných dědiců až příliš

⁷ Míkeš, J., Muzikář, L. Dědické právo. Praha: Linde, 2003, s. 50.

k projevování zájmu o vydědění dalšího z nepominutelných dědiců, což nutně vede k narušování soudržnosti rodiny. Takový zájem by dokonce mohl vést i k situaci, kdy se onen dědic sám stane nezpůsobilým dědit vzhledem k § 1246.

Zmíněná zásada *exheredatus partem facit ad minuendam* je rozšířena i na případy zřeknutí se dědictví a dědické nezpůsobilosti. Musí být totiž vzato v úvahu, že v těchto případech by bylo vůči zůstaviteli nespravedlivé, kdyby automaticky vzrůstal povinný díl dalších nepominutelných dědiců, takže masa pozůstalosti, již by jinak měl k volnému naložení, se bez věcného důvodu zmenšuje. Nebyť tohoto rozšíření, nastaly by navíc nesnáze při konkurenci uplatněných důvodů vydědění a důvodů dědické nezpůsobilosti podle § 1245 a 1246. Stejně tak by nebylo vhodné stanovit jiné pravidlo pro důsledky zřeknutí se dědictví a vydědění, protože tím by se oslabil zájem zůstavitele řešit některé situace dohodou a smírem s presumptivním dědicem, a naopak by byl motivován k vydědění osoby ochotné zřici se svého dědického práva dobrovolně, tedy vlastně k opatřením sankčního rázu, vyvolávajícím přílišná napětí ve vztazích mezi nejbližšími příbuznými.

Oddíl 2 Vydědění § 1387

(1) Ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vydědění z práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v tomto právu zkrátit.

(2) Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit podle § 1245 a 1246.

(3) Zůstavitel může dále vydědit nepominutelného dědice, který

- a) mu v rozporu s dobrými mravy neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- b) neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, jaký by v souladu s dobrými mravy projevovat měl,
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze, nebo
- d) vede trvale nezřízený život.

(4) Přezije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí, vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.

§ 1388

Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že pro potomky se nezachová jeho povinný díl, ale jen tak, že tento jeho povinný díl zůstává dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům.

K § 1387 a 1388:

Návrh prvního odstavce § 1387 přejímá návrh Knappův v zájmu odstranění pochybností, zda lze potomka vydědit jen částečně.⁸ O „zákonných důvodech“ je zde výslovná zmínka vzhledem k zásadě *exheredationes non sunt adiuvandae* (vydědění se nemá podporovat); vyloučeno je doplňovat důvody vydědění *extenzivním výkladem nebo analogií*.

Návrh úpravy vydědění vychází z úpravy dosavadní (§ 469a platného občanského zákoníku), pokud jde o důvody vydědění a formu prohlášení o vydědění. Prohlášení o vydědění lze učinit stejným způsobem, jakým se pořizuje závěť. Obdobné pravidlo se uplatní i pro zrušení tohoto prohlášení.

Důvody vydědění jsou zachovány v podstatě shodně s právní úpravou dosavadní. Posuny jsou tyto:

Předně se do zákonné úpravy vrací ze staršího práva (§ 770 ABGB) ustanovení, že zůstavitel může dědice vydědit s odkazem na jeho nezpůsobilost být dědicem. Stane-li se tak, bude určitá osoba vyloučena z dědického práva z vůle zůstavitele, nikoli proto, že je podle zákona nezpůsobilá dědit. Význam tohoto ustanovení je zejména v tom, že i tu bude respektabilní projev vůle zůstavitele, který mimo jiné vyloučí případné spory, zda snad zůstavitel za svého života takové osobě její poklesek prominul či nikoli (vzhledem k tomu, že k prominutí podle § 1245 nebo § 1246 může dojít i konkludentně). Návrh občanského zákoníku z r. 1937 toto ustanovení vypustil s argumentem, že možnost takového vydědění je „příliš samozřejmá“; dnes tomu ale – po přestávce víc jak padesátileté – již tak není a výslovná úprava se jeví jako vhodná.

Další posun je v zestručnění formulace prvního důvodu (§ 1387 odst. 2 písm. a)), aniž se cokoli mění na jejím obsahu. Opouští se rovněž kazuistická formulace § 469a odst. 1 písm. c) platného občanského zákoníku, která případy odůvodňující vydědění (odsouzení pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku) na jedné straně neúměrně rozšiřuje i na případy činů pro rodinné vazby bezvýznamných a svádí zůstavitele k jejich zneužití pro situace, kdy jeho přání, aby potomek nedědil, je vedeno jiným a pro zákon bezvýznamným motivem. Po vzoru vládního návrhu z r. 1937 se v návrhu § 1387 odst. 3 písm. c) volí obecnější formulace.

Významnější je zavedení nového důvodu vydědění v § 1388, jímž je takové zadlužení nepominutelného dědice nebo jeho marnotratné počínání vyvolávající obavu, že účel dědění – tedy zachování hodnot do budoucna – v takovém případě naplněn nebude. Na rozdíl od předchozích důvodů vydědění však tento nelze rozšířit na potomky vyděděného. Jedná se o tzv. *exheredatio bona mente facta*.

§ 1389

Nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.

K § 1389:

Zásadní změna se navrhuje v tom směru, že podmínkou platnosti vydědění není uvedení důvodu vydědění v prohlášení o něm. To je rozdíl proti úpravě zavedené u nás v r. 1982 ustanovením § 469a odst. 3 platného občanského zákoníku. Tato platná úprava vyžaduje uvedení důvodu vydědění, „aby pokud možno nedocházelo ke sporům s potřebou rozsáhlého a nákladného dokazování“.

⁸ Knapp, V., Pauly, J. Zamyšlení nad novelou občanského zákoníku. Právník, 1983, s. 723.

V různých úpravách dědického práva se k této otázce občanské zákoníky staví dvojím způsobem: některé (např. švýcarský nebo polský) vyžadují, aby důvod vydědění byl v zůstavitelově prohlášení uveden, jiné (např. rakouský nebo ruský) uvedením těchto důvodů platnost prohlášení o vydědění nepodmiňují. Posledně uvedenou cestou se vydal i vládní návrh československého občanského zákoníku z r. 1937. Důvody, proč osnova zásadně přejímá stejnou konstrukci, jsou následující.

Zásadně není důvod k tomu, aby zůstavitel zdůvodňoval své rozhodnutí o vydědění v případech, kdy je ten důvod znám jak jemu, tak i vydědovanému potomku. Takových případů je drtivá většina. Učiní-li prohlášení o vydědění v závěti, což je pravidlem, seznámí se s tím přibližně mnoho lidí, a to třeba i dlouho poté, co důvod vydědění nastal a – např. při odsouzení vyděděného pro závažný trestný čin – upadl v zapomenutí. Účel vydědění je zbavit nepominutelného dědice práva na povinný díl, nikoli ho denunciovat. Je tedy správné ponechat zůstaviteli na vůli, zda důvod vydědění uvede, čili nic. (Podle navržené úpravy by jej mohl i jen sdělit favorizovanému závětnímu dědici nebo vykonavateli závěti pro případ, že vyděděný bude existenci tohoto důvodu popírat.) Další důvod je v tom, že podle stávající právní úpravy musí důvod vydědění existovat v době vydědovacího prohlášení, takže nelze vydědit podmíněně (nastane-li důvod vydědění v budoucnu) – podle stávající úpravy nemůže zůstavitel vydědit nepominutelného dědice předem, ač již vidí své dítě „od stupně ke stupni klesati, třebaš teprve pozdější chování splní skutkovou podstatu“.⁹⁾ Nelze též přehlédnout, že vzhledem k obecným termínům používaných standardně při formulaci exheredacních důvodů („potřebná pomoc“, „opravdový zájem“, „trvale“) mohou vznikat spory o platnost prohlášení o vydědění právě proto, že v okamžiku prohlášení o vydědění skutková podstata naplněna ještě nebyla (např. proto, že potomek sice v té době již vedl nezřízený život, ne však ještě trvale apod.). Poukázat lze i na možnost zhojení omylu zůstavitele: vydědí-li potomek, který o něbo nejevil dostatečný zájem, pro neposkytnutí pomoci v nouzi, je tím platnost vydědění zpochybněna (např. snesením důkazu, že zůstavitel v nouzi nebyl a pomoc nepotřeboval), ač materiální důvod exheredace tu byl. Protože lze i do budoucna předpokládat, že se nic nezmění na četnosti závětí vyhotovovaných notářským zápisem nebo s jinou pomocí právníka, lze pro tyto případy lze jen doporučit, aby zůstaviteli byla poskytnuta vhodná rada a pomoc a aby byl zůstavitel veden k tomu, aby v pořízení pro případ smrti podle okolností uvedl příčinu, proč se rozhodl pro vydědění svého potomka, případně aby provedl jiné opatření tak, aby motivy jeho rozhodnutí znal zejména ten, jemuž je prohlášení o vydědění na prospěch.

§ 1390

(1) Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závět.

(2) Stejným způsobem může zůstavitel prohlásit o některém z dědiců nikoli nepominutelných, jemuž svědčí zákonná posloupnost, že pozůstalost nenabude.

K § 1390:

První odstavec přejímá myšlenku § 469a odst. 3 platného občanského zákoníku; výslovně se v něm však uvádí, že předepsaný způsob platí i pro odvolání a změnu prohlášení o vydědění.

V druhém odstavci se navrhuje úprava tzv. negativní závěti. U dědice nikoli nepominutelného nepřichází vydědění podle § 1387 nebo § 1388 v úvahu. Zůstavitel však může pořídit negativní závět a v ní uvést jen, že tento dědic, jemuž jinak svědčí zákonná posloupnost, dědit nebude. V takovém případě automaticky nastoupí v dědictví ostatní dědicové, jimž svědčí zákonná posloupnost.

Oddíl 3

Ochrana nepominutelného dědice

§ 1391

Nepominutelný dědic vyděděný neplatně má právo na povinný díl; byl-li zkrácen na čistě hodnotě povinného dílu, má právo na jeho doplnění.

K § 1391:

Nepominutelný dědic má právo na povinný díl (odpovídající u nezletilých potomků jeho zákonnému podílu, u zletilých polovině tohoto podílu). Tento povinný díl může zůstavitel nepominutelnému dědici zůstavit buď určením dědického podílu nebo odkazu. Podrobnosti a podmínky v tom směru stanoví § 1385. Může ale dojít i k tomu, že zůstavitel nepominutelného dědice zcela nebo zčásti pomine (preterice). To buď tak, že jej vydědí (platně nebo neplatně), anebo tak, že v pořízení pro případ smrti povolá jiné dědice a na nepominutelného dědice nebledí. Při neplatném vydědění stejně jako při jiném nezákonném opominutí takového dědice je potřebné mu poskytnout ochranu. Tato ochrana spočívá v garancií jeho práva na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu (srov. ust. § 1395), na jejíž vyplacení má nepominutelný dědic, který byl zkrácen nebo opominut, právo vůči dědicům a odkazovníkům (§ 1394).

§ 1392

(1) Právo na povinný díl má i nepominutelný dědic, o němž bylo zůstaviteli známo, že je naživu, a přesto jej v závěti opominul.

(2) Dopustil-li se ten, kdo byl opominut nikoli omylem, něčeho, co je podle § 1387 a § 1388 důvod vydědění, hledí se na toto opominutí jako na vydědění učiněné mlčky a po právu.

§ 1393

Dokáže-li nepominutelný dědic, že jeho opominutí pochází jen z toho, že zůstavitel při pořízení pro případ smrti o něm nevěděl, má takový dědic právo na dědický podíl, jaký mu náleží podle zákona.

K § 1392 a 1393:

Nepominutelný dědic může být opominut (preterován) vědomě (úmyslně), anebo nevědomě (omylem).

⁹⁾ Srov. Ronček, F., Sedláček, J. et al. Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. díl III. Praha : V. Linhart, 1936, s. 439.

Osnova navrhuje řešit oba tyto případy s odlišnými důsledky. Shodný přístup zvolil vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937.

Pravidlem je, že zůstavitel ví, že má nepominutelného dědice způsobilého dědit. Pokud jej přesto pomine, nedotýká se to zásadně práva nepominutelného dědice na povinný díl. Avšak vzhledem k tomu, že podle ustanovení § 1389 není podmínkou platnosti prohlášení o vydědění výslovné uvedení exheredačního důvodu, není vyloučena situace, že - s ohledem na okolnosti právě uvedené - spočívající v úmyslném zůstavitelově opomenutí nepominutelného dědice a v jeho zřejmém přání, aby tento dědic nedědil, považuje se takový projev vůle zůstavitele za vydědění mlčky učiněné a dědici povolanému pořízením pro případ smrti se ponechává na vůli, zda nepominutelnému dědici ustoupí, či zda, je-li tu důvod vydědění nepominutelného dědice, preterovanému dědici existenci takového důvodu dokáže a z dědění jej vyloučí.

Není však vyloučena ani situace, že zůstavitel má nepominutelného dědice, o jehož existenci neví (např. protože vůbec nevěděl o jeho narození, protože jej pokládal za mrtvého, anebo protože měl za to, že se nejedná o jeho potomka). Pak nelze soudit na vědomé, úmyslné opominutí tohoto dědice, ani na vůli jej v závěti pomínout. Z toho důvodu se mu přiznává právo na povinný díl v zákonném rozsahu. (Předválečná osnova z r. 1937 měla pro takové případy konstrukci, že omylem opominutému dědici náleží dědický podíl, jaký připadl tomu z dalších nepominutelných dědiců, kterému se z pozůstalosti dostalo nejmenší výhody. Shodně rakouský zákoník v § 777. Tuto konstrukci nelze do naší dědické soustavy převzít vzhledem k tomu, že naše právo má i nadále počítat jen s jednou skupinou nepominutelných dědiců. Připustit rozličný přístup k jednotlivým potomkům jen z příčinných důvodů na straně zůstavitele by odporovalo principu rovnosti.)

§ 1394

Byl-li nepominutelný dědic zkrácen nebo opominut, přispějí dědici i odkazovníci k vyrovnání jeho práva poměrně.

K § 1394:

Nepominutelný dědic vlastně není dědicem - byl-li v pořízení pro případ smrti zkrácen nebo případně zcela pomínut - ale věřitelem těch, kteří byli zůstavitelem za dědice a odkazovníky povoláni. Ti musí poměrně vyrovnat jeho pohledávku. Poměr se určí podle poměru čistých hodnot podílů nebo odkazů, které sami z pozůstalosti nabyli. Dosavadní zjednodušující konstrukce platného dědického práva, podle níž zákon preterovaného nepominutelného dědice unutil závětním dědicům za spoluvlastníka, není vyhovující, zejména z toho důvodu, že tím způsobem vzniká spoluvlastnictví spojené nutně od počátku s vnitřními konflikty.

Oddíl 4

Výpočet povinného dílu

§ 1395

Nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě

jeho povinného dílu; to nebrání, aby se nepominutelný dědic dohodl s dědici ze závěti jinak.

§ 1396

(1) Pro stanovení výše povinného dílu se sepiše a odhadne majetek v pozůstalosti. Dluhy zůstavitele a závady, které na majetku vázly již v době smrti zůstavitele, se od hodnoty majetku odečtou.

(2) Nepominutelný dědic má právo být při odhadu a činit při něm připomínky.

§ 1397

Při vypočtení povinného dílu se k pozůstalosti připočte to, co se připočítává na povinný díl podle § 1402 a 1403.

§ 1398

(1) Domáhá-li se nepominutelný dědic práva na povinný díl, připočtou se k pozůstalosti na jeho návrh také dary, které zůstavitel učinil mezi živými, ledaže se jedná o dar poskytnutý z příjmů dárce nebo z výnosů jeho majetku, dar poskytnutý z morálního ohledu či slušnosti, anebo o dar poskytnutý k veřejně prospěšnému účelu.

(2) Nehledí se k daru, který zůstavitel učinil ještě v době, kdy neměl nepominutelného dědice. Nehledí se ani k daru poskytnutému dříve než tři roky před smrtí zůstavitele osobě nenáležící mezi nepominutelné dědice, na kterých je řada, ledaže se jedná o osobu, které na pozůstalosti náleží podíl. Při darech mezi manžely tato lhůta počíná zánikem manželství.

(3) Dar se připočte k pozůstalosti cenou stanovenou podle § 1401.

§ 1399

Povinný díl se stanoví bez zřetele na odkazy a jiné závady vznikající z pořízení pro případ smrti. Až do určení výše povinného dílu se nepominutelný dědic poměrně účastní na zisku a ztrátě pozůstalosti. Kdo má právo na povinný díl, má právo i na poměrné vyúčtování podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti od smrti zůstavitele až do určení výše povinného dílu.

K § 1395 až 1399:

Nepominutelný dědic nemá obecně zaručené právo na podíl z pozůstalosti. To přirozeně neplatí, nepořídí-li zůstavitel o pozůstalosti ničebo, protože pak nastupují dědicové podle pravidel o zákonné posloupnosti. Neplatí to ani za situace, kdy zůstavitel nepominutelného dědice jen vydědí, aniž pořídí závěť či uzavře dědickou smlouvu: je-li exheredace platná, nepominutelný dědic nedědí vůbec; domůže-li se prohlášení její neplatnosti, nastupuje jako dědic podle zákonné posloupnosti.

V opačném případě záleží na zůstaviteli, co v pořízení pro případ své smrti určí. Povolá-li tímto pořízením za dědice nepominutelného dědice v rozsahu jeho zákonného dědického podílu nebo v rozsahu větším, pak nabyvá právo na podíl z pozůstalosti (dědický podíl) z vůle zůstavitele. Pokud ale zůstavitel povolá k pozůstalosti jiné dědice, pak nastupují jako závětní dědici takto povolané osoby. Následkem preterice nepominutelného dědice není neplatnost závěti, nýbrž vznik pohledávky tohoto dědice vůči závětním dědicům (popř. vůči dědici povolanému dědickou smlou-

vou) a odkazovníkům na vyplacení povinného dílu. Povolání dědiců a odkazovníci se mohou rozhodnout, zda dědictví a odkazy přijmou i s tímto obtížením, anebo zda je odmítnou. Odmítnou-li je, nastupuje zákonná posloupnost dědiců. Odmítnou-li dědictví nebo odkazy jen někteří z povolaných dědiců nebo odkazovníků, připadne dědicům dědictví podle pravidel § 1259 a násl. Záleží na konkrétních okolnostech, nastoupí-li v důsledku toho také zákonní dědicové – a v rámci toho i dědic nepominutelný – (§ 1260 odst. 2) či nikoli. Přirostou-li uvolněné podíly těm, kteří dědictví neodmítli, padne na ně i povinnost vyplatit nepominutelnému dědici povinný díl podle § 1394. Nastoupí-li vzhledem k § 1260 odst. 2 v dědictví také nepominutelný dědic, záleží, dostane-li se mu dědickeho podílu, kterébo se mu podle zákona (§ 1284 odst. 2) dostat má, či byl-li jeho podíl zkrácen. Byl-li zkrácen, jsou povolání dědiců a odkazovníci zavázáni vyrovnat mu odpovídající doplatek.

Ustanovení § 1396 až 1399 obsahují technická pravidla pro výpočet povinného dílu. Předně musí být zjištěna čistá hodnota pozůstalosti odečtením pasiv. Mezi pasiva se však nepočítají odkazy apod. (§ 1399). K zjištění čisté hodnoty pozůstalosti se připočte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele již získal a co mu má být ve prospěch jeho povinného dílu započteno podle § 1402 a 1403.

Právní instituce dědictví má základní účel zachování hodnot do budoucna. Za situace, kdy má zůstavitel potomky, je hlavní účel dědění v zachování těchto hodnot pro generace ze zůstavitele vzešlé, případně pro osoby jim na roveně postavené (osvojence). Tomu slouží institut nepominutelných dědiců. Současná úprava na zvláštní ochranu nepominutelného dědice nepamatuje důsledně. Ust. § 484 platného občanského zákoníku bere v úvahu jen kollaci v souvislosti s děděním podle zákonné posloupnosti – a v rámci té které skupiny takto nastupujících dědiců – a při děděním ze závěti zpravidla jen na zůstavitelův příkaz. Tato úprava ignoruje možnost zůstavitele nepominutelného dědice majetkovými dispozicemi za svého života podstatně zkrátit, anebo dokonce i nepřítmo vydědit. Ochrana nepominutelného dědice sleduje, aby se mu dostal povinný díl co možná nezkrácený. Navrhované řešení se snaží se (mj. též se zřetelem k zásadě v čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod) o spravedlivější řešení. Při stanovení výše povinného dílu má být přiblíženo k darům, jimiž zůstavitel před svou smrtí významnou měrou podstatně ztenčil základ svého, resp. – v širším slova smyslu – rodinného majetku (tzv. kmenové jmění), a to bez ohledu na to, komu taková plnění poskytl. Platnost darů tím ovšem nijak zpochybněna není.

Opatření k ochraně nepominutelného dědice se navrhuje v § 1398 v rozsahu omezeném jen na zásadní případy. Předně se má k těmto opatřením přistoupit, jen pokud to nepominutelný dědic navrhne. To má značný význam jak vzhledem k § 1405, tak i s ohledem na to, že potomek bude v řadě případů respektovat jednání předka. V úvahu mají být brány jak dary poskytnuté zůstavitelem těm, kdo mají po zůstaviteli za dané situace reálně dědit (ať jako závětní dědici, ať podle zákonné posloupnosti), tak dary poskytnuté osobám třetím: v tomto druhém případě však jen, stalo-li

se tak v poměrně krátké době před zůstavitelovou smrtí. V úvahu se berou jen dary mezi živými – obledně darování pro případ smrti se uplatní podle § 1400 zvláštní pravidlo. Z připočtení se vylučují dary poskytnuté v době, kdy zůstavitel nepominutelného dědice neměl. Vylučují se dále dary, které neztenčují podstatu pozůstalosti, dary poskytnuté z důvodu morálky, slušnosti a dary sledující veřejně prospěšný účel.

Ze základu zjištěného podle pravidel v § 1396 a násl. se vypočte povinný díl a porovná se případně s hodnotou, kterou nepominutelný dědic z pozůstalosti eventuelně obdrží přímo. Neobdržel-li nic, má mu být vyplaceno, co mu náleží podle § 1395 (srov. i § 1383), dostalo-li se mu něčeho, avšak byl-li ve svém právu na povinný díl zkrácen, náleží mu doplatek. Pořídil-li zůstavitel závěti má nepominutelný dědic právo na vyplacení peněz vůči povolaným dědicům a odkazovníkům (§ 1394), dědí-li se podle zákonné posloupnosti, pak připadá v úvahu jenom zkrácení práva nepominutelného dědice a ten bude mít právo na doplatek vůči ostatním dědicům ze zákona. Bude na těchto osobách, zda plnění (dědicke podíly nebo odkazy) z pozůstalosti přijmou i s tímto případným zatížením, anebo odmítnou-li je a uvolní tak pozůstalost pro nepominutelného dědice.

Několik poznámek k návrhu občanského zákoníku – III. částí

JUDr. Jitka Tichá*

Jako notářka, která v praxi projednává dědictví cca 25 let, se nemohu zbavit dojmu, že návrh nového občanského zákoníku v oblasti dědickeho práva je předimenzován. Možná se mýlím, ale občané prozatím nejsou připraveni projevovat takto složité svou poslední vůli, nemluvě o tom, že bohužel řada z nich stále píše závěti kverulantským nebo laickým způsobem. Skutečně náročné závěti u dědiců, kteří nemají děti se složitými odkazy poměrů majetku rozdělením věcí a výplatami, se vyskytují opravdu ojediněle. Je však možné, že se mýlím a tato praxe bude náhle rozsáhlým způsobem využívána, ale nicméně si uvědomuji, že můj názor na tom nic nezmění. Pokusila jsem si představit některá ustanovení v konkrétní praxi, a tak by mě zajímalo např. následující.

§ 1347 odst. 2. Pokud si odkazovník může sám vybrat a zvolit i věc nejlepší, co přesně znamená význam slova nejlepší? Zda se bude posuzovat tato věc ze subjektivního hlediska odkazovníka nebo obecně nějakým odborným vyjádřením apod. Např. pokud si odkazovník bude moci vybrat nejlepší z množství obrazů visících v obývacím pokoji. Obávám se, že pro něho může být nejlepší obraz portrét zesnulého, nebo obraz nejlepší estetiky nebo obraz nejdražší.

§ 1364. Tomuto ustanovení přesně nerozumím. Kdo a jak odkaz zcizí a jakou formou. Lhůta běží od okamžiku smrti? Potom se účastníkem dědickeho řízení stane nový nabyvatel práva na odkaz?

* Autorka je notářkou v Karlových Varech.

§ 1374 odst. 1. Co znamená pojem odkaz zaopatření výchovy a výživy. Znamená to např., že bude odkázána nějaká určitá suma pro nějaké nezaopatřené dítě nebo nesvěprávného člena rodiny, a tato finanční částka z dědictví bude vyplacena kam? Musí být zřízen nějaký fond pro nezletilého nebo klasický účet či jiná forma spoření, kdo bude za ty peníze odpovídat a kdo určí, co znamená ono zaopatření, když to takto nebude pojmenováno? Je možné, že se to řeší v souvislosti na jiném místě občanského zákoníku a pak je můj dotaz bezpředmětný.

§ 1374 odst. 4. Toto ustanovení tedy znamená, že převzme-li např. odkazovník nájemní dům v určité hodnotě v době přijetí odkazu, musí se připočítat hodnota plnění z nájmu bytového domu až do okamžiku, než bude vyzván ke snížení odkazu s ohledem na znění odst. 1. Kdy tento okamžik nastane? Bude mu doručeno písemně oznámení, že nestačí čistá pozůstalost k úhradě všech dluhů a bude stanovena lhůta, kdy má sdělit přírůstek k získanému odkazu, aby mu mohl být odkaz poměrně snížen? Nebo bude stanovena lhůta, kdy má celý odkaz i s užitky vydat zpět dědicům. Bude toto řešeno v jiných prováděcích vyhláškách nebo v občanském soudním řádu apod.?

Notářský zápis o rozhodnutí orgánu neexistující právnické osoby

JUDr. Václav Kouba*

Od 1. 1. 2001 se do našeho právního řádu dostala zcela nová forma notářského zápisu o rozhodnutí orgánu právnické osoby.

Jde o notářský zápis o osvědčení s větší odpovědností notáře, který je povinen zkoumat, zda orgán právnické osoby splnil předepsaná jednání a formality a vyjádřit se k tomu, zda bylo rozhodnutí orgánu právnické osoby přijato.

Do 1. 7. 2005 byla možnost pořádat notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby omezena jen v případech stanovených obchodním zákoníkem. Za této právní úpravy nevznikly s aplikací ustanovení § 80a až 80e NotŘ žádné problémy. Rozdílné názory notářů a rejstříkových soudců v případě notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze družstva o přijetí stanov se sjednotily ve výkladovém stanovisku, podle něhož notář sepíše notářský zápis podle § 77 NotŘ, neboť v době konání ustavující schůze družstva zatím žádná právnická osoba nevznikla a ustanovení obchodního zákoníku „o rozhodnutí ustavující členské schůze o schválení stanov se pořídí notářský zápis“ neurčuje formu notářského zápisu podle § 80a až 80e NotŘ.

Od 1. 7. 2005 se zákonný rámec pořízení notářského zápisu o rozhodnutí orgánu právnických osob fakultativně rozšířil i na případy, kdy je rozhodováno o skutečnostech zapisovaných do veřejných seznamů, i když zvláštní předpis pořízení takového notářského zápisu nevyžaduje. Touto novelou se pořízení notářského zápisu o rozhodnutí orgánu právnických osob překročilo rámec právnických osob upravených obchodním zákoníkem, neboť jej lze sepsat o volbě statutárních orgánů práv-

nických osob upravených zvláštními zákony – např. zákonem o nadacích, pokud se zapisují do veřejných seznamů.

Novela obchodního zákoníku znovu otevřela diskusi nad tím, zda by se notářský zápis podle § 80a až 80e NotŘ měl sepsat i v případě, kdy právnická osoba ještě neexistuje, aby se minimalizoval či odstranil přezkum notářských zápisů o ustavujících schůzích družstva v řízení před obchodním rejstříkem. V odborných kruzích se vytvořil právní názor, podle něhož by měl notář postupovat přiměřeně podle ustanovení § 80a až 80e NotŘ a sepsat notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby s vynecháním obsahových náležitostí, které v případě ustavující schůze družstva nemohou být naplněny. Obdobně se snažil s problémem vypořádat i návrh Legislativně právní komise Notářské komory ČR novelizovat notářský řád doplněním § 80a až 80e o ustanovení § 80g – Notářský zápis o rozhodnutí ustavujících orgánů právnických osob, tohoto znění:

(1) Notář sepíše notářský zápis o rozhodnutí ustavujících orgánů právnických osob, stanoví-li tak zvláštní zákon.

(2) Při sepisování notářského zápisu podle odstavce 1 se postupuje přiměřeně podle § 80a až 80e.

(3) Ustanovení § 71 platí obdobně a ustanovení § 64 až 69 platí přiměřeně.

V řízení před obchodním rejstříkem se po 1. 7. 2005 vyskytují dvě skupiny notářských zápisů. První skupina zahrnuje notářské zápisy o úkonech, kdy notář odpovídá za platnost úkonu, o němž sepsal notářský zápis a notářské zápisy o rozhodnutí orgánu právnické osoby, kde notář zkoumá, zda orgán právnické osoby splnil předepsaná jednání a formality a vyjádří se k tomu, zda rozhodnutí orgánu právnické osoby bylo platně přijato. Na podkladě těchto notářských zápisů již soud nemusí přezkoumávat předmětný právní úkon či rozhodnutí orgánu právnické osoby a po přezkoumání formálních náležitostí může rozhodnout. Druhou skupinu tvoří notářské zápisy o osvědčení podle § 77 NotŘ, které znamenávají pouhý průběh schůze, a řízení před obchodním rejstříkem je obdobně jako před účinností zákona č. 216/2005 Sb.

Výkladový právní názor, podle něhož by notář měl v případě ustavující schůze družstva, již za současné úpravy, tedy od roku 2001, postupovat přiměřeně podle ustanovení § 80a až 80e NotŘ a sepsat notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby s vynecháním obsahových náležitostí, by ohrozil platnost stanov všech družstev, kde o jejich přijetí rozhodla ustavující schůze po roce 2000 a kde byl všemi notáři pořizován s ohledem na právní názor šířený jménem Notářské komory ČR elektronickou cestou CIS, tak i právní názory publikované v odborné literatuře, notářský zápis podle § 77 NotŘ. Přijaté a popsáním způsobem v notářském zápise osvědčené stanovy vyjadřují vůli uchazečů o členství v družstvu, aby družstvo mělo stanovy právě tohoto znění a výkladová retroaktivita by uvedla v právní nejistotu všechna ustanovení stanov, kde stanovy mají odchýlnou úpravu od dispozitivních norem obchodního zákoníku, zejména tam, kde upravují rozhodný počet hlasů přísněji než zákon.

* Autor je notářem v Praze.

V případě notářského zápisu o ustavující schůzi družstva vnímám formu notářského zápisu podle § 77 NotŘ jako legislativní vyjádření rozdílů mezi existující právnickou osobou – družstvem, která má známý počet členů, její vnitřní právní poměry jsou upraveny již přijatými stanovami a notář může přezkoumat, zda orgán právnické osoby splnil předepsaná jednání a formality a vyjádřit se k tomu, zda bylo rozhodnutí orgánu právnické osoby přijato na straně jedné a vznikající právnickou osobou na straně druhé, kde v době svolání ustavující schůze družstva nejsou ještě stanoveny formalities pro její svolání a notář nemůže přezkoumat řádnost jejího svolání. Současná právní úprava neukládá svolavatelé ustavující schůze družstva povinnost součinnosti s notářem tak, jak je tomu v případě ustanovení § 80c NotŘ. V praxi, alespoň v Praze, byla téměř všechna družstva založena jako družstva bytová, kdy uchazeči o členství v družstvu akceptovali nabídku vlastníka domu (zpravidla městské části) ke koupi domu právnickou osobou, která bude založena oprávněnými nájemci bytů v domě, který je určen k privatizaci. Podmínky privatizace domu městské části stanoví tak, že členy či společníky vytvořené právnické osoby musí být většina oprávněných nájemců bytů v domě, který je určen k privatizaci a že jejími členy či společníky nesmí být třetí osoby. Takto stanovené podmínky privatizace domů vedly v řadě případů k zmanipulování procesu vzniku budoucí právnické osoby – k založení společnosti s ručením omezeným místo bytového družstva, a to zcela účelově, s cílem omezit společníkům přechod práva nájmu k bytu na dědice, případně omezit i další dispoziční práva. Ale i v případě založení bytového družstva je dán osobě svolavatele družstva značný prostor privatizaci domu zmanipulovat a některé oprávněné nájemce od členství v družstvu odradit nebo o chystané privatizaci domu neuvědomit. Takovýto skutkově složitý proces vzniku právnické osoby nemůže být obsažen v notářském zápisu o rozhodnutí právnické osoby a notář objektivně není schopen svojí účastí na ustavující schůzi družstva, obvykle svolané ve sklepě či na chodbě domu, přezkoumat proces chystané privatizace domu a ani v případě, kdy je požádán o sepsání společenské smlouvy o založení společnosti s ručením omezeným nemůže zasahovat do procesu privatizace domu, má pouze možnost účastníky úkonu poučit o rozdílných právech a povinnostech nájemce bytu, který má právo nájmu spojeno s členstvím v bytovém družstvu a nájemcem bytu, který je současně společníkem společnosti s ručením omezeným. Zcela odlišné je postavení notáře v případě osvědčení rozhodnutí schůze vzniklého družstva, kdy má notář vytvořeny všechny podmínky k tomu, aby mohl přezkoumat náležitosti svolání schůze, počet členů družstva a družstvo má uloženu právní povinnost součinnosti podle § 80c NotŘ. Popsané rozdíly nepochybně nelze vyjádřit slovy „postupovat přiměřeně“, neboť v případě ustavující schůze družstva probíhá před notářem, ale i v rámci svolání a přípravy ustavující schůze „v zákulisí“ značně živelný skutkový děj, který si z hlediska formy notářského zápisu zaslouží, aby byl zachován dosavadní stav právní úpravy, kdy se notářským zápisem podle ustanovení § 77 NotŘ osvědčuje průběh ustavující schůze družstva a v řízení před obchodním rejstříkem je možný přezkum v notářském zápisu osvědčovaných skutečností.

Notářský koncipient a kandidát vs. advokátní koncipient – některé otázky jejich pracovních poměrů

JUDr. Jana Kurková*

I. Předpoklady zápisu do profesního seznamu

Pokud mám na úvod stručně uvést dané téma, lze obecně konstatovat, že základní předpoklady stanovené zákonem č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii (dále jen „zákon o advokacii“) a zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „notářský řád“, ve zkratce „NotŘ“), které musí splňovat absolventi právnických fakult, ucházející se o místo advokátního nebo notářského koncipienta či kandidáta, jsou do jisté míry shodné.

Pracovní poměr je, stejně jako s jinými zaměstnanci, založen pracovní smlouvou. Existence pracovního poměru mezi advokátním koncipientem a advokátem, popř. v. o. s. advokátů (takovouto formou lze výkon advokacie v současnosti také provádět¹), nebo notářským koncipientem či notářským kandidátem a notářem je přímo vázána na osobu konkrétního advokáta, v. o. s. advokátů nebo notáře.

K základním zákonným společným předpokladům, které musí absolventi právnických fakult splňovat náleží *plná způsobilost k právním úkonům*² a *bezúhonnost*. Bezúhonnost se osvědčuje výpisem z rejstříku trestů a u uchazeče o pozici advokátního koncipienta se navíc přihlíží k tomu, zda svým dosavadním občanským a pracovním životem naplnil předpoklad občanské a morální (mravní) zachovalosti.³

Dalším z předpokladů je *ukončené vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v České republice*.⁴ Podle zákona

* Autorka je notářskou kandidátkou u JUDr. Blanky Čechové, notářky v Praze.

¹ Novelizovaný zákon o advokacii – forma výkonu advokacie:

§ 15 odst. 1 *Advokáti mohou vykonávat advokacii jako společnici veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným zřízené podle zvláštního právního předpisu, pokud předmětem podnikání takové společnosti je pouze výkon advokacie a jejími společníky jsou pouze advokáti*

§ 35a odst. 1 *Usazený evropský advokát, který je společníkem právnické osoby se sídlem v domovském státě (dále jen „zabraněná společnost“), může poskytovat právní služby jménem zabraněné společnosti, pokud*

a) *společníky zabraněné společnosti jsou pouze fyzické osoby uvedené v § 2 odst. 1 písm. b) bod 2,*

b) *předmětem podnikání zabraněné společnosti je pouze poskytování právních služeb,*

c) *zabraněná společnost má alespoň dva společníky; a*

d) *zabraněná společnost nebo organizační složka jejího podniku (dále jen „organizační složka“) byla podle zvláštních právních předpisů zapsána do obchodního rejstříku.*

Tato změna byla schválena v Poslanecké sněmovně PČR dne 21. 12. 2005, dne 17. 1. 2006 byl návrh zákona předložen Senátu.

² § 8 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze 7 Cdo 14/1992.

⁴ Na základě ust. čl. 1 odst. 2 ústavního zákona ČNR č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR, se požadavek vysokoškolského vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v ČSFR [§ 18 odst. 1 písm. c) NotŘ] i státního občanství ČR [§ 18 odst. 1 písm. a) NotŘ] transformoval na právnickou fakultu vysoké školy se sídlem na území ČR, resp. na státního občanství ČR – *Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K.* Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 38.

o advokacii se advokátním koncipientem může stát i ten, kdo získal vzdělání v oblasti práva na *vysoké škole v zahraničí*, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních předpisů.

Poslední podmínkou, která se vztahuje pouze na uchazeče o pozici notářského koncipienta nebo kandidáta je podmínka *státního občanství České republiky*.

Uchazeč o pozici notářského kandidáta musí mít absolvovanou *notářskou praxi v délce alespoň tři let*, popř. jinou právní praxi, která se zcela, popř. zčásti započítá do notářské praxe (§ 7 odst. 2 NotŘ) a *úspěšně složenou notářskou zkouškou*, popř. jinou odbornou zkoušku v rámci širší justice (§ 7 odst. 3 NotŘ).

Vzhledem k tomu, že hlavním cílem pracovního poměru koncipienta a kandidáta je příprava na budoucí povolání předpokládá se, že půjde o hlavní pracovní poměr, a to v rozsahu plné pracovní doby. V této záležitosti dospělo představenstvo České advokátní komory (dále jen „ČAK“) k tomu, že pokud jde o další pracovní poměr advokátního koncipienta, neměl by tento přesahovat 50 % úvazku.⁵ Rovněž by se mělo jednat o takové povolání, které nenaruší výkon právní praxe, ale naopak směřuje k prohloubení a rozšíření znalostí potřebných pro výkon advokacie (vhodným se tedy jeví např. činnost pedagogická).

Samotná přípravná praxe uchazečů o pozici koncipienta začíná až po zápisu do *Seznamu advokátních koncipientů* nebo do *Seznamu notářských koncipientů*. Zápisem do *Seznamu notářských kandidátů* se zpravidla mění jen postavení koncipienta. *Zápis do seznamu* má konstitutivní účinky, tzn. žadatel se k danému dni stává koncipientem či kandidátem se všemi právy a povinnostmi. Seznam advokátních koncipientů je jen jeden, centrální, vedený ČAK. Seznamy notářských koncipientů či kandidátů jsou vedeny nejen jednotlivými notářskými komorami, evidencí je navíc pověřena i kancelář Notářské komory České republiky (dále jen „NKČR“).⁶

Lhůta pro zápis je dvouměsíční a počíná běžet doručením žádosti. Pro advokátní koncipienty se ovšem použije pouze tehdy, není-li žadatelem uveden konkrétní den, ke kterému by měl být zapsán. Je-li v žádosti o zápis uveden den, ke kterému žadatel žádá o zápis, provede ČAK zápis do Seznamu advokátních koncipientů nejpozději do jednoho týdne.⁷ Je třeba podotknout, že notářské komory provádí zápis do Seznamu notářských koncipientů a kandidátů zpravidla dříve než je zákonná délka lhůty pro zápis naplněna.

Existují však i situace, kdy profesní komora *odmítne zápis provést* přesto, že se jeví, že všechny předpoklady pro zápis do seznamu jsou splněny. U advokátních koncipientů může být důvodem např. předchozí uložení kárného opatření, spočívající ve vyškrtnutí ze Seznamu advokátních koncipientů, nejedná-li se o žadatele, na něhož se hledí, jak by mu toto kárné opatření nebylo uloženo. Ten, kdo nebyl ve stanovené lhůtě zapsán, má možnost se domáhat podle zákona o advokacii i podle notářského řádu zápisu *soudní cestou*, tedy žalobou. Zákon o advokacii uvádí, že žaloba musí být podána podle zvláštního předpisu a tím je zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „soudní řád správní“). Lhůta k podání žaloby je dvouměsíční. Notářský řád žádné speciální ustanovení pro tuto situaci nemá, ani nestanoví lhůtu pro podání žaloby. Konceptně se, ale jedná o správní rozhod-

nutí příslušné notářské komory a tudíž lze také postupovat podle soudního řádu správního. Pokud soud uzná nárok žalobce na zápis do seznamu, rozhodne o povinnosti ČAK tento zápis provést, resp. zápis do seznamu příslušné notářské komory provede namísto ní sám.

Seznam advokátních koncipientů je veřejně přístupnou evidencí, do které může v sídle ČAK kdokoli nahlédnout a pořizovat si z něho výpisy. Je též volně přístupný na internetových stránkách ČAK. Notářský řád ani notářské stanovské předpisy neobsahují ustanovení, které by se konkrétně věnovalo Seznamu notářských koncipientů nebo kandidátů. Vzhledem k tomu, že dotazem na příslušnou notářskou komoru nebo kancelář NKČR lze zjistit, zda je určitá osoba zapsána jako notářský koncipient nebo kandidát, je možné i tyto seznamy považovat za veřejně přístupnou evidenci.

Každému advokátnímu koncipientovi je na jeho žádost vydán ČAK *průkaz*. Notářským koncipientům a kandidátům není vydáván žádný speciální průkaz, což způsobuje problémy při zastupování notáře u jednotlivých úkonů, např. při vpuštění do věznice za účelem legalizace podpisu osoby, která je výkonu vazby či trestu odnětí svobody anebo při jednání v peněžních ústavech apod.

II. Povinnosti advokátních a notářských koncipientů a notářských kandidátů

Základní povinností advokátního a notářského koncipienta i notářského kandidáta je *povinnost plnit zadávané úkoly*, svěřené jim s ohledem na jejich znalosti a zkušenosti. Specifickými povinnostmi jsou *povinnost mlčenlivosti* a *povinnost dodržovat etiku*, která je ovšem dána jen stanovskými předpisy advokátními.

Povinnost mlčenlivosti je závazkem, který trvá nejen během pracovního poměru, ale i po jeho skončení. Vztahuje ke všemu, o čem se koncipient nebo kandidát dozvěděl při výkonu své činnosti, nebyl-li této povinnosti zproštěn z důvodů přesně vymezených zákonem nebo osobou k tomu povolánou. Povinnosti mlčenlivosti nemůže být klientem advokáta nebo jeho právním nástupcem zproštěn přímo advokátní koncipient, ale jen advokát. Tato úprava platí i přesto, že se skutečností, které jsou předmětem advokátního tajemství dozvěděl při výkonu právních služeb přímo advokátní koncipient. Projev klienta ve věci *zproštění mlčenlivosti* je třeba adresovat advokátovi, u něhož je advokátní koncipient v pracovním poměru. Advokát je výlučně oprávněn a povinen zaujmout stanovisko, které je pro koncipienta závazné. V roz-

⁵ Novelizovaný zákon o advokacii – charakter pracovního poměru advokátního koncipienta:

§ 37 odst. 1 písm. e) zní:

e) *kdo je k advokátovi nebo ke společnosti v pracovním poměru sjednaném na stanovenou týdenní pracovní dobu podle zvláštního právního předpisu*

Zvláštním předpisem je zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce – § 83a odst. 1 a 5.

⁶ § 28 odst. 1 písm. d) Organizačního řádu Notářské komory České republiky a notářských komor.

⁷ Novelizovaný zákon o advokacii – určení dne, ke kterému má být žadatel zapsán do Seznamu advokátních koncipientů:

§ 37 odst. 2 věta první se nahrazuje větou:

Splňuje-li žadatel podmínky uvedené v odstavci 1, Komora ho zapíše do seznamu advokátních koncipientů na základě jeho písemné žádosti, a to ke dni uvedenému v této žádosti; tento den však nesmí předcházet dni vzniku pracovního poměru podle odstavce 1 písm. e).

sahu, v jakém je klientem zproštěn mlčenlivosti advokát, je zproštěn i advokátní koncipient. Tento postup se uplatní též, je-li advokátní koncipient v pracovním poměru již u jiného advokáta, nebo již nepůsobí v advokacii, anebo se již sám stal advokátem (ovšem zproštění mlčenlivosti se týká věci, kdy byl ještě koncipientem). Pokud je z okolností případu zřejmé, že mlčenlivosti byl advokát klientem nebo jeho právním nástupcem zproštěn v důsledku nátlaku na něj nebo tak učinil v tísní, je povinen zachovávat mlčenlivost i nadále. Nedbá-li advokátní koncipient ve věci zproštění mlčenlivosti pokynů advokáta, vystavuje se *odpovědnosti pracovníprávní, tedy kárné, popř. občanskoprávní* či dokonce *trestněprávní*.

Povinnost mlčenlivosti notářského koncipienta a kandidáta je upravena nejen v notářském řádu, ale též ve vyhlášce č. 37/1992 Sb., jednací řád pro okresní a krajské soudy. Právní úprava *zproštění mlčenlivosti* je upravena pouze pro notáře. Toho může zprostit jen žadatel nebo klient, pokud se týká činnosti poskytované notářem v souvislosti s notářskou činností. V záležitostech týkajících se úkonů prováděných v souvislosti s řízením o dědictví může dojít ke zproštění pouze předsedou soudu, který pověřil notáře projednáním dědictví. Lze konstatovat, že ve věci zproštění mlčenlivosti notářského koncipienta nebo kandidáta klientem nebo jiným účastníkem je možno postupovat obdobně jako v případě zproštění mlčenlivosti advokátního koncipienta. Ohledně jejich zproštění mlčenlivosti v souvislosti s úkony prováděnými v řízení o dědictví lze dovodit, že právní úprava zproštění mlčenlivosti notáře pro ně platí obdobně.

Advokátní koncipient je advokátem pověřován provedením jednotlivých úkonů ve věci a je tedy povinen advokáta informovat o stavu věci, tudíž se povinnost mlčenlivosti nevztahuje na ně vzájemně. Notářský řád toto výslovně uvádí v ust. § 56 odst. 7.

Porušení povinnosti mlčenlivosti zakládá *kárnou odpovědnost* (o ní bude pojednáno dále) a též případnou *odpovědnost za škodu* ve vztahu ke klientům. Za škodu způsobenou advokátním nebo notářským koncipientem anebo notářským kandidátem odpovídá advokát nebo notář. Ten pak má vůči svému zaměstnanci právo na regresní úhradu, a to na základě obecně platných pracovníprávních předpisů.

Advokátní koncipient musí dodržovat i určitou *etiku*. Základem etiky je chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta není koncipient, vázán, jsou-li v rozporu se zákonem nebo stavovskými předpisy.⁸ Do etiky chování se promítá požadavek na profesionalitu v odborné, ale i v soukromoprávní oblasti. Pro advokátního koncipienta je pak dále stanovena povinnost seznámit se i s pravidly soutěže advokátů, zejména s označením advokáta jako podnikatele. Musí vědět jaké údaje může jako hlavní či doplňující při svém označení advokát používat i jak může advokát prezentovat svoji kancelář ve vztahu ke klientům.

III. Kárná odpovědnost

Možnost kárných postihů kárnými opatřeními je významným prostředkem sloužícím k zachování profesionální disciplíny a etických norem, a tím i k zachování

dobré pověsti obou stavů. Má význam i při usměrňování výchovného procesu koncipientů v období jejich přípravné praxe, když je formuje z pohledů potřebných pro řádný výkon budoucího povolání.

Ve vztahu k notářským koncipientům a notářským kandidátům, kteří nejsou zástupci notáře ve smyslu ust. § 14 NotŘ nebo trvalými zástupci notáře ve smyslu ust. § 24 NotŘ není kárná odpovědnost výslovně upravena. Skutkové podstaty kárného provinění notáře, resp. notářského kandidáta jako zástupce notáře podle § 14 nebo § 24 NotŘ by se jistě daly vztáhnout i na notářské koncipienty a kandidáty, který nejsou zástupci notáře, u kárných opatření již tomu tak není ve všech případech.

Podle zákona o advokacii je za kárné provinění považováno závažné nebo opětovné porušení povinností stanovených advokátnímu koncipientovi jednak zákonem o advokacii a jednak jednotlivými stavovskými předpisy (§ 32 odst. 2 zákona o advokacii).

Kárného provinění se notářský kandidát jako zástupce podle § 14 nebo § 24 NotŘ dopustí pokud závažně nebo opětovně poruší povinnosti stanovené notářským řádem, zvláštním zákonem⁹ nebo právním předpisem vydaným na jeho základě anebo usnesením orgánu notářské samosprávy nebo v případě, že jeho chováním byla závažně nebo opětovně narušena důstojnost notářského povolání. Podle usnesení prezidia NKČR jde o závažné a opětovné porušení povinností uložené usnesením orgánu notářské samosprávy tehdy, spadá-li uložení dané povinnosti do pravomoci notářské samosprávy a bylo-li vydané orgánem notářské samosprávy v souladu s kompetencí danou mu zákonem nebo předpisem NKČR.¹⁰

Advokátnímu koncipientovi lze jako kárné opatření uložit *napomenutí, veřejně napomenutí, pokutu* (až do výše dvaceti násobku minimální měsíční mzdy stanovené zvláštním předpisem¹¹) a za nejzávažnější kárné provinění může být *vyškrtnut ze Seznamu advokátních koncipientů*. V případě méně závažného porušení povinností se může považovat za dostačující samotné projednání kárného provinění bez uložení „trestu“.

Notářskému kandidátovi jako zástupci notáře podle § 14 nebo § 24 NotŘ lze jako kárné opatření uložit *písemné napomenutí* nebo *odvolání ze zastupování*. Bylo-li uloženo kárné opatření odvolání ze zastupování, nemůže být odvolaný kandidát ve lhůtě pěti let znovu ustanoven zástupcem nebo být jmenován notářem.

Drobné nedostatky v činnosti nebo drobné poklesky v chování lze notářskému kandidátovi jako zástupci podle § 14 nebo § 24 NotŘ jen vytknout. Výtka ovšem nepatří do souboru kárných opatření. Totéž lze uvést pokud jde o advokátní koncipienty.

IV. Vzdělávání v průběhu praxe

Hlavním cílem praxe vykonávané advokátním koncipientem je *získat pod vedením a dohledem advokáta*

⁸ Usnesení představenstva ČAK 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a soutěže advokátů ČR.

⁹ Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

¹⁰ Usnesení prezidia Notářské komory České republiky P 20/2001 z 18. 12. 2001.

¹¹ Nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě.

znalosti a osvojit si zkušenosti potřebné pro výkon advokacie.¹² Tuto stručnou charakteristiku lze jistě vztáhnout i na notářské kandidáty a koncipienty. S hlavním cílem praxe koncipientů úzce souvisí jejich výchova a vzdělávání. Je to „proces, v jehož rámci advokátní koncipient získává znalosti a zkušenosti potřebné pro složení advokátní zkoušky a pro výkon advokacie“.

Za výchovu advokátního koncipienta odpovídá advokát, k němuž je koncipient v pracovním poměru. V případě pracovního poměru k v. o. s. je advokát určen v pracovní smlouvě. Vždy to musí být společník v. o. s. Za „výchovu“ notářského koncipienta odpovídá notář, u něhož je koncipient v pracovním poměru.¹³ Lze uvést, že tuto odpovědnost má notář i vůči notářskému kandidátovi.

Předpokládá se, že i koncipient je při své výchově aktivní, tzn. sám si znalosti rozšiřuje, osvojuje si zkušenosti potřebné pro výkon advokacie či notářství a účastní se i výchovných akcí pořádaných ČAK či přípravných kurzů pořádaných NKČR.

Advokátní stavovské předpisy podrobně upravují jakých vzdělávacích akcí pořádaných ČAK se advokátní koncipient musí během své praxe povinně zúčastnit. Jedná se zejména o povinné výchovné akce, tj. celostátní školení a oblastní semináře a dále výchovné akce nepovinné. Povinná je účast na dvou *tydenních celostátních školeních*, vstupním a závěrečném. Vstupního školení by se měl zúčastnit v prvním roce své právní praxe a závěrečného ve třetím roce právní praxe. Školení probíhá formou přednášek s diskusí, obsahem vstupního školení je seznámení s předpisy upravujícími poskytování právních služeb, včetně předpisů stavovských, dějin advokacie a vedení advokátní kanceláře, obsahem závěrečného školení jsou základní otázky z oborů, které jsou předmětem advokátní zkoušky.¹⁴ Kromě těchto dvou povinných školení probíhají ještě *povinné oblastní jednodenní semináře*. Advokátní koncipienti se během své tříleté právní praxe musí v každém roce zúčastnit dvou až čtyř seminářů. Pokud se jedná o advokátního koncipienta, kterému je do jeho právní praxe započítána i jiná z praxí v oboru práva, musí se tento zúčastnit takových povinných školení, o kterých tak rozhodne předseda ČAK.

Pokud se advokátní koncipient bez omluvy nezúčastní všech předepsaných školení a seminářů, nebo včas neoznámí, že nebude vykonávat celou právní praxi, může se u něj jednat o kárné provinění, a to vzhledem k tomu, že jeho řádná účast na všech předepsaných školeních a seminářích je jednou z podmínek, které musí být splněny, aby mohl být připuštěn k vykonání advokátní zkoušky. Účast advokátního koncipienta na povinných školeních je zaznamenávána do „*Výkazu o účasti advokátního koncipienta na výchovných akcích pořádaných ČAK*“.

Otázka vzdělávání notářských koncipientů je jen okrajově zmíněna v notářském Zkušební řádu. Ten ukládá notáři povinnost umožnit koncipientovi, který je u něho v pracovním poměru, účast na *přípravných kurzech* pořádaných NKČR, nestanoví však již, jaká má být obsahová náplň přípravných kurzů ani povinnost notářského koncipienta přípravného kurzu se zúčastnit.

* * *

Celá přípravná praxe směřuje k vykonání odborné profesní zkoušky. Bližší zkoumání odborných zkoušek,

jakož i postavení koncipientů a kandidátů po zkouškách, by již přesáhlo obsahovou náplň tohoto článku.

V. Závěr

Lze konstatovat, že dochází k postupnému sblížení základních právních předpisů advokátních a notářských. Důkazem toho je i novelizace ust. § 7 odst. 2 a 3 NotŘ. Je ovšem zřejmé, že vzhledem k rozdílnosti, resp. specifikům, obou profesí nemůže dojít k totožnosti úprav a ani by to z hlediska historických souvislostí nebylo opodstatněné. O tom zase naopak v současné době svědčí novela zákona o advokacii, kterou nyní posuzuje Senát PČR.

Pokud v budoucnu dojde k podrobnější úpravě postavení a oprávnění notářských koncipientů a kandidátů při jejich přípravné praxi, bude dle mého názoru možno přiměřeně vycházet z některých advokátních stavovských předpisů, např. z Usnesení představenstva ČAK č. 1/1998 Věstníku, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů, z Usnesení představenstva ČAK č. 6/1998 Věstníku, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta, popř. i z Usnesení představenstva ČAK č. 10/1999 Věstníku, o prokazování oprávnění k výkonu advokacie a o průkazu advokáta a advokátního koncipienta.

Závěrem bych chtěla ještě velmi stručně shrnout, že podstatnější rozdíly se projevují zejména při praktické přípravě na budoucí profesní povolání, a to v souvislosti s tím, že záběr praxe advokátů je mnohdy širší než notářů. Navíc v současné době notáři ani některé možnosti, jež jim dává notářský řád, plně nevyužívají. V případě, kdy by více zastupovali u soudů ve vymezených řízeních v tzv. nesporném řízení anebo v oblasti správního soudnictví, docházelo by k faktickému prolínání praxe v obou profesích a jistě by stálo za úvahu, zda by neměla být příprava notářských koncipientů a kandidátů zaměřována i tímto směrem.

¹² § 2 odst. 3 Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky.

¹³ § 2 odst. 3 Zkušební řádu „Praxi koncipienta řídí notář.“

¹⁴ Usnesení představenstva ČAK č. 1/1998 Věstníku, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů.

Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví

Mgr. Jitka Veselá, Mgr. Alexandra Červová*

Nejvyšším soudem České republiky byl dne 20. července 2004 pod sp. zn. 22 Cdo 700/2004 vydán rozsudek, ve kterém tento soud zaujal názor, že obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným je součástí společného jmění manželů, byl-li nabyt jedním z manželů za trvání manželství z prostředků patřících do společného jmění manželů. Co však tato skutečnost zna-

* Autorky jsou notářskými kandidátkami u JUDr. Ivana Ertelta, notáře v Praze, a JUDr. Blanky Čechové, notářky v Praze.

mená pro pozůstalého manžela, dědice a v neposlední řadě i pro samotnou společnost s ručením omezeným?

Zemřel-li společník společnosti s ručením omezeným, který zanechal pozůstalého manžela, a obchodní podíl byl součástí společného jmění manželů, tj. byl nabyt jedním z manželů za trvání manželství z prostředků patřících do společného jmění manželů a mezi zůstavitelem a pozůstalým manželem nebyla ohledně obchodního podílu uzavřena smlouva o zúžení společného jmění manželů ani nedošlo k rozhodnutí soudu o zúžení společném jmění manželů, je nutno zjistit:

- zda společenská smlouva dědění obchodního podílu vylučuje či nikoli (jde-li o společnost o jediném společníku, dědění obchodního podílu vyloučit nelze, viz ust. § 116 odst. 1 ObchZ), a dále
- zda společenská smlouva vylučuje rozdělení obchodního podílu.

I. Vypořádání společného jmění manželů

I když obchodní zákoník hovoří o „dědění obchodního podílu“, je otázku přípustnosti dědění nutno řešit již před vypořádáním společného jmění manželů. Při vypořádání společného jmění manželů v rámci řízení o dědictví ve smyslu ust. § 1751 odst. 1 OSŘ soud rozhodne o obvyklé ceně majetku ve společném jmění manželů v době smrti zůstavitele, přičemž do obvyklé ceny majetku bude zahrnuta i obvyklá cena obchodního podílu zůstavitele (případně pozůstalého manžela). Zjišťování obvyklé ceny je otázkou dokazování dle ust. § 120 a násl. OSŘ a volba konkrétního způsobu jejího určení je na úvaze soudu, resp. soudního komisaře (např. audit, účetní závěrka, daňové přiznání, obsahuje-li přehled o majetku a závazcích, znalecký posudek). Následně pak podle zásad uvedených v občanském zákoníku soud určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co pozůstalému manželovi. Dle ust. § 149 odst. 2 a 3 ObčZ se vychází z toho, že podíly obou manželů jsou stejné, přičemž každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Přitom se přihlédne k potřebám nezletilých dětí, k péči o děti, rodinu, domácnost, a k zásluze o nabytí a udržení společného jmění.

Součástí společného jmění manželů se ze zákona stává majetek získaný nabytím obchodního podílu, jakožto jiné majetkové hodnoty ve smyslu ust. § 118 odst. 1 ObčZ, a to i jen jedním z manželů za trvání manželství z prostředků patřících do společného jmění manželů. V rámci úpravy v obchodním zákoníku je nutné si uvědomit, že obchodní zákoník, pokud hovoří o podílu, příp. obchodním podílu, definuje tento jednak v obecných ustanoveních obchodního zákoníku, a to konkrétně v ust. § 61, kde je mimo jiné též vyjádřena hodnota obchodního podílu, a to jako „míra účasti společníka na čistém obchodním majetku společnosti, jež připadá na jeho podíl“ a dále pak v ustanoveních týkajících se společnosti s ručením omezeným, a to konkrétně v ust. § 114 odst. 1, a to jako „účást společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti“.

Odstavec 2 ust. § 143 ObčZ výslovně stanoví, že: „stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti, nezakládá nabytí podílu, účast druhého manžela na této společnosti“, tj. právní posta-

vení společníka - manžela je odlišeno od právního postavení druhého manžela, jež se společníkem obchodní společnosti nestal. Je třeba si položit otázku, co znamená pro manžela - společníka - účast ve společnosti. Domníváme se, že účast ve společnosti se rozumí právě souhrn jeho práv a povinností jakožto společníka. To vše nás pak vede k závěru, že citovaný rozsudek Nejvyššího soudu České republiky nahlíží na obchodní podíl jako na nádobu tvořenou dvěma částmi, a to částí „majetkovou“ a částí „účastnickou“. Část majetková je vyjádřením hodnoty obchodního podílu společníka na společnosti, část „účastnická“ vyjadřuje práva a povinnosti společníka na společnosti, a to zejména:

- právo na její řízení a kontrolu,
- právo na vyplacení podílu na ročním čistém zisku,
- právo na výplatu vypořádacího podílu v případě zániku jeho účasti ve společnosti,
- právo na výplatu podílu na likvidačním zůstatku v případě zrušení společnosti,
- právo požadovat informace od jednatele/ů společnosti,
- právo nahlížet do dokladů společnosti,
- právo na svolání valné hromady, pokud vklad společníka do společnosti dosahuje alespoň 10 % základního kapitálu,
- právo podat žalobu na neplatnost unesení valné hromady společnosti,
- právo podat jménem společnosti žalobu proti jednatele společnosti na náhradu škody, kterou společností způsobil a žalobu proti společníkovi na splacení vkladu do společnosti, pokud je tento v prodlení,
- povinnost uhradit jím upsaný vklad do společnosti ve lhůtě stanovené zákonem a společenskou smlouvou,
- ručí společně a nerozdílně s ostatními společníky za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku,
- povinnost přispět ke krytí ztráty společnosti pokud tuto možnost upravuje společenská smlouva a valná hromada o této povinnosti rozhodne.

Tedy jen manžel - společník (příp. jeho dědic, přípouští-li to společenská smlouva) má práva a povinnosti vyplývající z úpravy postavení společníka společnosti s ručením omezeným v právních předpisech a společenské smlouvě. A na tom nic nemění ani úmrtí společníka a následně vypořádání společného jmění manželů.

Dle našeho názoru z výše popsaného jednoznačně plyne, že pozůstalý manžel má v rámci vypořádání společného jmění manželů nárok toliko na finanční vyrovnání, ale nikoli nárok na to, aby na něj přešla fakticky byť i jen část obchodního podílu, tedy práva a povinnosti, která obchodní podíl nese, a pozůstalý manžel se tak stal společníkem společnosti, příp. spoluvlastníkem takového podílu.

Obdobně jde-li o vypořádání společného jmění manželů v případě zániku manželství rozvodem, domníváme se, že by nebylo možné obchodní podíl manžela, nebo jeho část, převést dohodou o vypořádání na druhého manžela tímto způsobem by totiž bylo zasahováno do práv třetích osob na dohodě nezúčastněných, tj. do práv ostatních společníků společnosti (společnost s ručením omezeným je sice zpravidla řazena mezi společnosti kapitálové, ale nelze popřít určité prvky společnosti osobní, tj. na konkrétních osobách společníků nezřídka

„stojí a padá“ sama existence společnosti). Samosebou není vyloučeno uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu jako součást vypořádání manželů – zde by však došlo k nabytí obchodního podílu „klasickým“ převodem, nikoli v rámci vypořádání společného jmění manželů na základě dohody o vypořádání.

Pozn. V této souvislosti zároveň vyvstává otázka, jak správně a přesně formulovat dohodu uzavíranou ve formě notářského zápisu dle ust. § 143a ObčZ v případě, kdy manželé chtějí vyloučit obchodní podíl, je-li jeden z manželů vlastníkem, ze společného jmění manželů. Máme zato, že by takové zřízení společného jmění manželů mělo být vyjádřeno následovně: „do společného jmění manželů nebude patřit hodnota obchodního podílu ve společnosti XY“.

II. Dědění

Vrátíme-li se na začátek toho, co bylo řečeno o způsobu vedení řízení o dědictví, měl by soudní komisař, resp. soud, určit, že obchodní podíl, tedy práva a povinnosti, která obchodní podíl nese, připadne do dědictví a v rámci vypořádání SJM bude zohledněna pouze „hodnota“ tohoto obchodního podílu s tím, že při samotném vypořádání společného jmění manželů je třeba dostát zásadám občanského zákoníku. Tím není dotčeno právo pozůstalého manžela, aby se stal nabyvatelem obchodního podílu zůstavitele se všemi právy a povinnostmi vyplývajícími z úpravy právního postavení společníka v rámci dědění, je-li dědicem nebo jedním z dědiců.

Pokud jde o samotné dědění obchodního podílu, bude v rámci dohody o vypořádání dědictví záležet na tom, zda společenská smlouva dědění obchodního podílu vylučuje či nikoli a dále pak, pokud je obchodní podíl předmětem dědění, zda ho lze fakticky mezi dědice rozdělit na samostatné části či nikoli.

1. Společenská smlouva dědění obchodního podílu nevylučuje

V rámci dohody o vypořádání dědictví mohou dědici při zachování minimální výše vkladu uvedené v ust. § 109 odst. 1 ObchZ zůstavitelův obchodní podíl rozdělit (nevylučuje-li rozdělení společenská smlouva), obchodní podíl může převzít některý z dědiců, případně se dědici mohou dohodnout ve smyslu ust. § 114 odst. 3 ObchZ, tj. celý obchodní podíl zůstavitele připadne všem nebo několika dědicům (na vztahy mezi osobami, jimž náleží jeden obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví). Obdobný postup by následoval i v případě, že dohoda o vypořádání dědictví uzavřena nebude a dědictví by bylo potvrzeno dle zákonných dědických podílů.

2. Společenská smlouva dědění obchodního podílu vylučuje

Dle ust. § 150, resp. ust. § 61 odst. 2 ObchZ při zániku účasti společníka ve společnosti za trvání společnosti jinak než převodem podílu vzniká společníkovi právo na vypořádání (vypořádací podíl). V případě, že společenská smlouva dědění obchodního podílu vylučuje, okamžikem smrti společníka přechází obchodní podíl na společnost a právním nástupcům zemřelého společníka

vzniká právo na vypořádací podíl. Výše vypořádacího podílu se stanoví ke dni úmrtí ve výši dle ust. § 61 odst. 2 ObchZ, resp. dle společenské smlouvy. Zastáváme názor, že v tomto případě je namístě již do soupisu aktiv a pasiv společného jmění manželů zahrnout hodnotu vypořádacího podílu a nikoli hodnotu obchodní podíl zemřelého společníka, který přešel smrtí společníka na obchodní společnost. Navíc v tomto případě platí, že dohoda o vypořádání vypořádacího podílu není limitována minimální výší (tak, jak je tomu v případě dědění obchodního podílu, nevylučuje-li společenská smlouva rozdělení) a závisí plně na vůli dědiců. Obdobný postup by následoval i v případě, že dohoda o vypořádání dědictví uzavřena nebude a dědictví by bylo potvrzeno dle zákonných dědických podílů.

Poznámka k notářské úschově

Mgr. Jana Ghazaliová*

Dne 1. 9. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 284/2004 Sb. novelizující zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „notářský řád“. Tato novela se významně dotkla zejména úpravy notářských úschov peněz. Vzhledem k tomu, že novelou bylo, kromě jiného, omezeno nakládání s penězi v notářských úschovách pouze na bezhotovostní operace, zůstala jaksí na okraji zájmu úprava konkrétní procedury vedoucí k výdeji peněz z úschovy.

Listinný obsah spisu notářské úschovy ilustrující úvodní fázi přijímání peněz do notářské úschovy je po novele, a v podstatě byl i před novelou, poměrně jasný. Pokud budeme hovořit o bezhotovostních převodech peněz pro účely notářské úschovy, které se běžně prováděly již dříve, první listinou, která se ve věci notářské úschovy sepisovala, je záznam. Náležitosti záznamu jsou upraveny v § 85 NotŘ. Záznam představuje žádost o přijetí peněz do úschovy včetně identifikačních údajů složitele a příjemce, výše peněžní částky a měnové jednotky a v případě tzv. zajišťovací úschovy i identifikaci zajišťovaného závazku. Vzhledem k tomu, že se žadatel sděluje konkrétní číslo zvláštního běžného účtu notáře, je žádoucí, aby byl záznam pořízen v písemné podobě a opatřen razítkem notáře (pro tyto účely se užívá razítko běžné, nikoli úřední). Tento záznam lze sepsat jak za osobní přítomnosti žadatele v kanceláři, tak i formou elektronickou, a to buď přímo notářem nebo běžněji pracovníkem jeho kanceláře. Poté, co jsou peníze převedeny na zvláštní účet notářské úschovy, přijme je notář do notářské úschovy za účasti složitele, případně i příjemce, o čemž sepíše *protokol o notářské úschově*. Konkrétní náležitosti tohoto protokolu o notářské úschově jsou taxativně vypočteny v § 86 NotŘ. Protokol musí obsahovat identifikaci notáře, složitele a příjemce, způsob ověření totožnosti složitele, údaj o výši a měně peněžní částky, údaj o tom, že notář peníze přijal do notářské úschovy, lhůtu a podmínky stanovené složitelem pro vydání peněz příjemci, identifikaci účtu příjemce i složitele, dobu sepsání protokolu, podpis složitele, notáře a otisk úředního razítka notáře. Pro tzv. zajišťovací ús-

* Autorka je notářskou kandidátkou u JUDr. Ivana Ertelta, notáře v Praze.

chovy jsou náležitosti protokolu o notářské úschově dále doplněny v odstavci druhém § 86 ještě o identifikaci zajišťovaného závazku, konkretizaci údajů o vydání peněz z notářské úschovy, popřípadě dobu, na kterou je notářskou úschovou závazek zajištěn, a podpis příjemce a údaj o způsobu ověření jeho totožnosti.

Postup při vydávání peněz, upravený v § 87, již však tak jasný není. Zatímco v postupu přijímání peněz do notářské úschovy je konkrétně uvedeno, že se sepíše nejdříve záznam a poté protokol o notářské úschově, při výdeji peněz z úschovy se už o takovémto úkonu nehovoří. Předchozí úprava notářských úschov peněz obsahovala v § 88 odst. 1 NotŘ, platného před novelou č. 284/2004 Sb., konkrétní ustanovení o tom, že o vydání peněz sepíše notář protokol, který musí obsahovat místo a dobu vydání, identifikaci příjemce a údaj o zjištění jeho totožnosti a údaj o tom, že příjemce peníze převzal. Současná úprava, pravděpodobně vzhledem k tomu, že hotovostní vydání peněz přímo do rukou příjemce se zcela vyloučilo, konkrétní postup výdeje peněz nepopisuje. Praxe je taková, že jakmile se notář dozví, že byly naplněny podmínky i lhůty notářské úschovy, přicházejí v úvahu tyto varianty.

- Do kanceláře se dostaví osobně složitel, příjemce nebo případně třetí osoba, v souladu s protokolem o notářské úschově, kteří předloží listiny, prokazující splnění podmínek a lhůt, a je s nimi sepsán *protokol o vydání peněz z notářské úschovy*. Náležitosti tohoto protokolu se v podstatě odvozují od náležitostí protokolu o přijetí peněz do úschovy s tím, že oprávněn k sepsání tohoto protokolu je pouze notář osobně, neboť z rozsahu možného pověření notářského koncipienta (§ 19 NotŘ) a notářského kandidáta (§ 23 NotŘ) vyplývá, že tito pracovníci notáře jsou oprávněni pouze k přijímání úschov.

Praxe sepisování těchto protokolů o vydání peněz z úschovy je i po novele poměrně běžná, i když ji zákon výslovně nevyžaduje.

- Do kanceláře se dostaví rovněž osobně složitel, příjemce nebo třetí osoba, kteří předloží listiny, prokazující splnění podmínek. Není s nimi však sepsán protokol o vydání peněz z úschovy, nýbrž pouze *záznam* do spisu. Obsahem tohoto záznamu by měla být pro snadnější orientaci stručná rekapitulace notářské úschovy, včetně podmínek pro vydání, a poté popis předložených listin. Tento záznam může v podstatě pořídit kterýkoli pracovník kanceláře, avšak nejpravděpodobněji přicházejí v úvahu notářští kandidáti nebo koncipienti. Samotné vydání peněz z úschovy, respektive zadání konkrétního příkazu k převodu peněz, je pak samozřejmě úkonem vyhrazeným pouze notáři.

- Poslední variantou je, že listiny, které prokazují splnění podmínek jsou zaslány do kanceláře notáře například poštou nebo jinou podobnou cestou, tedy bez přítomnosti konkrétní osoby, která by mohla být účastníkem buď protokolu o vydání peněz nebo i jen osobou zmiňovanou v záznamu. To znamená, že listiny jsou pouze založeny do spisu notářské úschovy a po jejich kontrole následuje bez dalšího přímo podání příkazu k převodu peněz notářem.

Vzhledem k tomu, že notářský řád výslovně nekonkretizuje administrativní formu pro vydání peněz z úschovy, jeví se mi jako nejvhodnější sepsání záznamu do

spisu. A to i vzhledem k tomu, že pořídit tento záznam mohou v podstatě kromě notáře i další jeho pracovníci, což přináší pro účastníky zajištění jednodušší dostupnosti této služby. Domnívám se, že pořízení protokolu je vzhledem k souvisejícím formalitám celkem nadbytečné a naopak pouhé založení příslušných listin do spisu notářské úschovy bez dalšího až příliš zjednodušující. Praxe je v této věci poměrně rozlišná a možná by stálo za úvahu ji konkretizovat, minimálně například zmínkou požadované formy v souvisejícím kancelářském řádu.

K určování obvyklé ceny majetku, zejména nemovitostí, v dědickém řízení

Mgr. Vít Beránek*

V souladu s ustanovením § 175o OSŘ soud určí obvyklou cenu majetku zůstavitelem zanechaného, resp. dle § 175l OSŘ rozhodne o obvyklé ceně majetku, který měl zůstavitel s pozůstalým manželem ve společném jmění. V následujících řádcích bych se rád věnoval způsobu zjišťování obvyklé ceny nemovitého majetku, lhotejnost zda bude výsledek tohoto zjišťování obsažen v usnesení dle § 175o, 175l, příp. 175q OSŘ.

Aniž bych chtěl jakkoli paušalizovat, snad se příliš nespětu, když budu tvrdit, že obvyklá cena majetku nemovitého se dnes převážně zjišťuje dle znaleckého posudku, ať již předloženého kterýmkoli z účastníků, tj. tzv. „expertiza“, příp. posudkem soudního znalce ustanoveného soudem (soudním komisařem) dle § 127 OSŘ ve spojení s § 38 odst. 2 OSŘ. Na druhém místě zmíněný postup je typický pro situaci, kdy existuje spor mezi dědici, kdy se dědicové nemohou shodnout a v neposlední řadě pro situaci, kdy přeložit ocenění zkrátka odmítají. Ostatní majetek se zpravidla oceňuje souhlasným prohlášením dědiců, samozřejmě za předpokladu, že dědicové jsou schopni a ochotni se dohodnout.

Účastníkům je tedy uloženo předložit znalecký posudek nemovitého majetku zůstavitele a ... A tito účastníci mnohdy mají výhrady k takovémuto požadavku. Někteří z notářů v rámci soudního komisariátu znalecká ocenění nemovitostí pro účely dědického řízení nepožadují¹ (samozřejmě za předpokladu absence sporu mezi dědici), přičemž argumentují mj. menší zatížením účastníků řízení, a to jak po stránce časové, tak po stránce finanční. K tomuto stanovisku se rovněž hlásím a pokusil bych se o formulaci dalších podpůrných argumentů.

Nejprve bych však zmínil argumenty zastánců oceňování nemovitostí (a nejen nemovitostí) pro účely dědického řízení znaleckými posudky. Tímto způsobem zjištěná cena obvyklá je především základem správného zjištění finanční hodnoty podílů (cena majetku může ovlivnit přístup dědiců k uzavření dohody o vypořádání

* Autor je notářským kandidátem u JUDr. Václava Halbicha, notáře v Praze.

¹ *Ryšánek, Z.* Cena majetku v dědickém řízení po 1. 1. 2001. Ad Notam, 2000, č. 6.

dědictví či dokonce rozhodnout o schválení tohoto úkonu soudem podle § 28 OSŘ za dědice nezletilé či nesvéprávné), je důležitým podkladem pro určování výše podílů v případech relativní neplatnosti závěti, která se vztahuje na část dědictví, dále je významná pro určení zda dědictví je či není předloženo, současně slouží jako podklad pro stanovení rozsahu odpovědnosti dědiců dle § 470 odst. 1 a 2 ObčZ, v neposlední řadě je podkladem pro výpočet daně dědické.² K uvedenému nelze mít jistě větší výhrady, otázkou však zůstává, zda ke správnému zjištění ceny obvyklé vede toliko cesta expertní, cesta znaleckého posudku. Koneckonců sami tito zastánci nezpochybňují, že způsob zjištění ceny obvyklé, tj. jaké důkazní prostředky podle ustanovení § 125 OSŘ použije ke zjištění stavu věci je plně závislé na rozhodnutí soudního komisaře. K tomu ovšem dodávají, že soud může věc soudnímu komisaři vrátit dle § 175zd odst. 1 OSŘ se žádostí o doplnění řízení, např. právě proto, že nebyl opatřen znalecký posudek o obvyklé ceně majetku.³ Takovéto pokyny soudu jsou pro notáře závazné - § 175zd odst. 2 OSŘ, nicméně jestliže právní názor soudu je diametrálně odlišný od právního názoru notáře, nemůže jej soud nutit k postupu, který by byl v rozporu s jeho právním názorem. Rozhodně ovšem nechci tvrdit, že by notáři měli zcela zahrnout znalecké posudky a pokud by je soud vyžadoval, nechť si je na základě ustanovení § 175zd odst. 1 věty druhé opatří sám. To v žádném případě. Ani soudy nejsou samozřejmě v této věci dogmatické - znalecké posudky lze nahradit, je-li na příslušném listu vlastnictví kód BPEJ, oceněním dle vyhlášky Ministerstva financí č. 540/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), konkrétně dle přílohy č. 19 citované vyhlášky, která obsahuje základní ceny zemědělských pozemků podle bonitovaných půdně ekologických jednotek. Pokud je předmětem podíl na nemovitosti (řekněme např. zahradě, orné půdě, atd.) tak mizivý, že tomuto podílu odpovídá ve skutečnosti pár metrů čtverečních, soud jistě nebude trvat na předložení posudku, jehož cena by mnohdy převýšila hodnotu dědického podílu.

Jestliže je, víceméně pravidelně, oceňován ostatní majetek zůstavitele souhlasným prohlášením dědiců, nevidím důvod pro odlišný postup u nemovitostí. Vycházíme-li ze shody představ dědiců o obvyklé ceně zůstavitelem zanechaného majetku a tato představa, ať již vzhledem ke skutečné neznalosti či v úmyslu snížit budoucí odměnu notáře, příp. daň dědickou, není zcela jistě mimo realitu („... a za ten tatínkův činžovní dům na Vinohradech nám jistě nikdo víc než padesát tisíc korun nedá, skutečně!“), pak lze mít takovouto hodnotu za cenu obvyklou.

Jako velmi užitečnou pomůcku ke stanovení obvyklé ceny, případně zjištění, zda cena tvrzená dědici je akceptovatelná jakožto cena obvyklá, lze využít internet. Už dnes je těžko představitelné např. oceňování akcií, příp. jiných cenných papírů bez jeho použití, stejně dobře může pomoci při stanovení obvyklé ceny např. automobilu a v neposlední řadě i zmiňovaných nemovitostí. Je celá řada serverů, na nichž lze velmi konkrétně popsat předmětnou nemovitost, zadat parametry a „vyběhne“ nám srovnání cen obdobných nemovitostí.

Nabízí se úvaha, zda by notáři jako soudní komisaři neměli v tomto bodě postupovat co možná jednotně, např. s ohledem na předvídatelnost postupu v dědickém řízení. Požadují-li po dědicích znalecký posudek na nemovitost a oni namítají, že v řízení u jiného notáře posudek zapotřebí nebyl a při ocenění nemovitosti vycházel z jejich souhlasného prohlášení (příp. prohlášení jediného dědice), hovoří o šikaně, snaze o zvyšování odměny atp. a odkaz na příslušná ustanovení občanského soudního řádu je nijak neuspokojí. Proč to jinde jde bez posudku a u Vás ne? Rovněž, dnes už nikoli nový, způsob zjišťování obvyklé ceny podílu v bytovém družstvu⁴, se jeví být argumentem pro ústup z praxe takřka bezvýjimečného oceňování nemovitostí znaleckými posudky. Je-li na prvním místě pro ocenění podílu v bytovém družstvu shodné stanovisko účastníků, které neodporuje obecné zkušenosti, pak dědicové nerozumí nebo spíše nechťejí rozumět výkladu o rozdílu mezi vlastnictvím nemovitosti (např. bytové jednotky a podílu na společných částech domu, pozemku a nebytových prostor) a podílu v bytovém družstvu (chce-li se po nich, zjednodušeně řečeno, tržní cena družstevního bytu). Tak na jeden byt posudek chcete a ten druhý si můžeme ocenit sami? Byt jako byt, říkají si.

Poznámka k obvyklé ceně jakožto podkladu pro výpočet daně dědické, měla-li by být argumentem pro znalecká ocenění snaha dědiců o minimalizaci ceny obvyklé, a to především z důvodu snížení výše daňové povinnosti. Výnos daně dědické v roce 2004 byl 100 milionů korun.⁵ Je otázkou, zda vůbec, a pokud ano, o kolik převyšuje výnos náklady na správu a výběr daně dědické - v denním tisku se v souvislosti s návrhem na zrušení daně dědické hovořilo o částce 200 milionů korun jako o sumě potřebné na její výběr a správu.⁶ Rozdíl ve „struktuře dědiců“ nebudou mezi jednotlivými soudy předpokládám veliké, tj. odhaduji, že cca 80-90 % majetku nabývají dědicové, kteří jsou dle ustanovení § 19 odst. 1 zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, od této daně osvobozeni. Úvahy o jejím smyslu či případném zrušení nebo o rozšíření skupiny osob od daně dědické osvobozených, by však byly nad rámec tohoto příspěvku.

Prostor pro znalecké posudky samozřejmě zůstává i nadále. Pouze se domnívám, že za předpokladu panující shody mezi dědici, kterážto situace naštěstí drtivě převažuje, lze se jim vyhnout a za obecnou cenu považovat výsledek takové shody. Řízení by se zjednodušilo, urychlilo, pro účastníky by se stalo méně finančně náročným. Jsou-li ovšem dědici ve při, pak se zpravidla nedohodnou na ničem a znaleckým posudkem se oceňují nejen nemovitosti, ale nakonec, na návrh některého z dědiců, i sada povlečení, otoman a hrneček s ulomeným ouškem.

² Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2005, s. 230 a násled.

³ Tamtéž.

⁴ Z přednášky JUDr. Ladislava Muzikáře na téma „Dědění po podnikateli, společnicích obchodních společnostech a členech družstev. Podnikání a společné jmění manželů“.

⁵ Zdroj: www.mfcr.cz.

⁶ Mj. MF Dnes, 27. 10. 2005.

Ze života krajských komor

Rok 2005 v životě NK Ostrava

JUDr. Josef Kawulok*

Čím byl rok 2005 pro život Notářské komory v Ostravě charakteristický? Dle mého názoru především výrazným nástupem mladé generace notářů, zejména notářek do praxe. V měsíci lednu zahájila činnost paní JUDr. Eva Cechlová v Bohumíně, v březnu 2005 paní Mgr. Kateřina Petržík Hronovská a v září 2005 paní Mgr. Šárka Otipková v Novém Jičíně. Spolu s nástupem tří mladých notářek v předchozích letech došlo k citelnému omlazení notářského stavu. Rozhodnutím ministra spravedlnosti byl v roce 2004 zřízen nový notářský úřad v Ostravě, který byl obsazen v březnu 2005. I tato skutečnost znatelně ovlivňuje vyřizování notářských agend a rychlost dědickeho řízení.

V současné době je v obvodu Notářské komory v Ostravě zřízeno 65 notářských úřadů s tím, že jsou všechny obsazeny. K 31. 12. 2005 Notářská komora v Ostravě evidovala celkem 12 notářských kandidátů a 15 notářských koncipientů. Obecně lze konstatovat, že dochází ke zvyšování počtu kandidátů a snižování počtu koncipientů.

Prezidium notářské komory má 7 členů, jsou jimi: JUDr. Vladimír Polášek – viceprezident, JUDr. Hana Jelínková, JUDr. Vladimír Novobilský, JUDr. Vlasta Audyová, Mgr. Pavel Huták, JUDr. Jarmila Šléšková a JUDr. Josef Kawulok – prezident. JUDr. Jarmila Šléšková je současně předsedkyní kárné komise NK ČR, JUDr. Vlasta Audyová je členkou kárné komise NK ČR, JUDr. Vladimír Polášek a JUDr. Hana Jelínková jsou členy komise dohledu NK ČR a Mgr. Pavel Huták je členem revizní komise NK ČR.

Prezidium notářské komory pravidelně jednou ročně pořádá školení pro pracovníky notářů a společně s Notářskou komorou v Brně organizuje školení pro notáře, notářské koncipienty a notářské kandidáty, přičemž školení střídavě zajišťují prezidia obou komor. Tato praxe se velmi osvědčila, jednak z ekonomického hlediska, jednak i tím, že na školení zazní názory většího okruhu notářů. Společné školení dvou notářských komor, jejich kandidátů a koncipientů plně nahrazuje organizování samostatných školících akcí pro koncipienty a kandidáty. V roce 2005 školení zajišťovalo prezidium Notářské komory v Ostravě a školení proběhlo v měsíci říjnu v nádherném prostředí Vysokých Tater v hotelu Permon. Bez falešné skromnosti lze říci, že se školení zdařilo po všech stránkách.

Prezidium zorganizovalo ve dvou termínech konání odborné zkoušky dalších pracovníků notáře, přičemž zkoušku absolvovalo celkem 8 uchazečů a uchazeček, z nichž jedna prospěla výtečně, čtyři prospěli a tři neprospěli.

S jistým znepokojením lze pozorovat pozvolný pokles všech agend v notářské činnosti, a to při porovnání 1. a 2. pololetí roku 2005, jakož i porovnání celého roku 2004 a 2005. Zároveň v průběhu roku 2005 došlo k několika squeeze-outům a restrukturalizacím významných společností, jejichž sídla a managementy opustily obvod

naší notářské komory, což do budoucna znamená další pokles agendy. Je však třeba říci, že nástup nové generace,

o němž jsem se zmínil na začátku, se projevil zvýšenou mobilitou těchto mladých notářek, jejich schopností provádět notářské úkony v obvodu celé notářské komory i jinde a spolu s poklesem agendy i zvýšením konkurence mezi notáři, což je příslibem zvýšení kvality notářské práce do budoucna.

* Autor je prezidentem NK Ostrava.

Ze zahraničí

Návštěva prezidenta Jacqua Delvaux v Praze 27. 11. 2005

JUDr. Jiří Svoboda*

Dne 11. ledna 2006 byla středa a v kalendáři měla svátek Bohdana (podle katolického kalendáře bylo ct. Marie Elekty). Řeklo by se den jako každý jiný. Ne tak zcela. Tímto dnem přešlo prezidentství v Konferenci notářství Evropské Unie (nově podle schválené změny stanov v Notářské radě Evropské Unie, ve zkratce CNUÉ¹) na lucemburské notářství. Jacques Delvaux, notář v Montereu a prezident Notářské komory Lucemburského velkovévodství, byl zvolen na generálním shromáždění CNUÉ konaném dne 30. 9. 2005 v Bruselu jejím prezidentem a „vstupujícím“ viceprezidentem byl zvolen prezident rakouské notářské komory K. Woschnak². V těchto souvislostech nabyla na významu návštěva pana J. Delvaux v Praze v neděli 27. 11. 2005.

Vzápětí po svém zvolení prezidentem CNUÉ projevila Jacques Delvaux přání blíže se seznámit se situací v nově přijatých notářstvích Střední a Východní Evropy³. V týdnu od 23. 11. do 29. 11. 2005 proto postupně navštívil Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Slovensko, Česko, Polsko a Slovinsko. J. Delvaux se na tato přátelská setkání velmi pečlivě připravil a předem zaslal všem notářským komorám okruh otázek, kterými by se CNUÉ měla zabývat v nejbližším období. J. Delvaux se zaměřil především na otázky spojené s postavením notářů ve vztahu k evropské legislativě a položil důraz na to, zda by CNUÉ neměla být aktivnější ve vztahu k evropským institucím. J. Delvaux se také živě zajímal o to, jaká témata by členská notářství považovala za důležitá k projednání v tomto roce

* Autor je notářem v Praze.

¹ CNUÉ zastupuje zájmy členských notářství při institucích Evropské unie a sdružuje notářské organizace všech členských států Evropské unie, ve kterých existuje institut notářství latinského typu (Německo, Rakousko, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Španělsko, Portugalsko, Itálie, Řecko, Malta, Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko).

² Vstupující viceprezident (tj. ten, který by měl být zvolen v dalším funkčním období prezidentem), stejně tak jako i „odcházející“ viceprezident (tj. ten, který zastával v předcházejícím funkčním období funkci prezidenta) a další dva členové tvoří Výkonnou radu CNUÉ.

³ Dne 1. 5. 2004 byly za členy CNUÉ nově přijaty notářské komory Polska, Estonska, Litvy, Lotyšska, Slovenska, Česka, Maďarska, Slovinska a Malty.

na půdě CNUE a v čem by CNUE mohla svým členským notářstvím pomoci. Dále také položil otázku jakým způsobem a v jakých aspektech by se mohly zlepšit vztahy mezi CNUE a notářskými komorami, a to zejména s ohledem na služby, které CNUE v současné době poskytuje.

Přátelské setkání s panem prezidentem J. Delvaux se uskutečnilo v Praze, v neděli 27. 11. 2005 v salóňku restaurace Lávkka, u Karlových Lázní na Starém Městě. Tohoto setkání se za českou stranu zúčastnili JUDr. Martin Foukal, prezident Notářské komory České republiky, Ing. Ivana Horáková, tlumočnice, Ing. Marinovová, pracovnice notářské komory a JUDr. Jiří Svoboda, předseda mezinárodní komise Notářské komory České republiky. Prezident J. Delvaux se zúčastnil tohoto setkání spolu se svou manželkou. Z více než čtyřhodinové diskuse bych se zmínil o několika tématech.

Na prvním místě bych se zmínil o diskusi nad současným postojem evropského notářství k Evropské Unii, evropským institucím a ke společnosti obecně. J. Delvaux nastínil, že současná přílišná defenzivní politika CNUE ve vztahu k Evropskému společenství může být ve svých důsledcích pro evropské notářství velmi škodlivá. Zmínil se, že je třeba změnit přístup a že by CNUE měla být daleko aktivnější a ofenzivnější. M. Foukal se s tímto názorem plně ztotožnil a vyjádřil přesvědčení, že CNUE bude ve větší míře informovat o notářích a jejich činnosti, seznámat na nejrůznějších úrovních odbornou i laickou veřejnost s nepopíratelnými výhodami, které notáři společnosti přináší či přinést mohou.

Neméně důležitou byla také diskuse o „nevyčíslitelnosti“ notářské činnosti a o prevenci, předcházení sporům. *Notář jako nositel veřejné moci* vystupuje jako „zástupce“ státu v tom slova smyslu, že uplatňuje zákony jejich uváděním do praxe. Má funkci „hlídače“ *ex ante* při aplikaci zákonů. Tato funkce notáře představuje nespornou výhodu pro celou společnost s ohledem na náklady výkonu práva *ex post*. M. Foukal zdůraznil, že notář, který zastupuje zájmy všech jednajících stran, výrazným způsobem šetří náklady těchto stran. Opak představuje systém anglosaský, ve kterém vynaložené náklady na právní zastupování jsou nepoměrně vyšší ve srovnání se systémem kontinentálním. V této souvislosti se jak J. Delvaux, tak i M. Foukal dotkli i otázek spojených s notářským tarifem, zda ponechat pro notářské služby „pevné“ ceny, či se vdat příkladem nizozemského notářství, kde pevný tarif zcela opustili a cena za notářskou službu je dána výlučně nabídkou a poptávkou. J. Delvaux uvedl, že nizozemská zkušenost ukázala, že zvýšená konkurence (mezi notáři) snižuje ve svých důsledcích kvalitu poskytovaných služeb a že liberalizace notářských služeb nemusí vždy nutně ve všech oblastech vést ke snížení cen. Ke snížení ceny dojde pouze v lukrativních odvětvích trhu (v Nizozemí např. u převodů nemovitostí), zatímco ceny ostatních služeb se zvýší (v Nizozemí např. záležitosti rodinného práva – závěti či manželské smlouvy). V důsledku toho, jak zdůraznil J. Delvaux, vylhává pomoc notáře při sepisování závětí či manželských smluv menší počet osob, což svým způsobem snižuje právní jistotu a škodí celé společnosti.

M. Foukal seznámil pana prezidenta J. Delvaux s historií a současností českého notářství. Zmínil se především o obnově svobodného notářství v roce 1993 a o tom, jak se notářům v Česku postupně zvyšovaly kompetence, zejména v oblasti práva obchodních společ-

ností. M. Foukal informoval J. Delvaux o tom, že česká veřejnost, laická i odborná, příliš nechápe rozdíly mezi jednotlivými právními profesemi, mezi advokáty, notáři a soudními exekutory. Důsledkem nepochopení těchto vzájemných odlišností bylo mimo jiné i přijetí kontroverzní úpravy v rámci exekučního řádu umožňující soudním exekutorům sepisovat exekutorské zápisy o právních úkonech.

Závěrem se M. Foukal s panem prezidentem J. Delvaux shodli na tom, že CNUE by měla:

- být nadále neutrální, aktivnější a iniciativnější,
- lépe reprezentovat evropské notářství navenek, např. s využitím nejrůznějších právních studií vypracovaných v minulosti,
- zvýšit povědomí o evropském notářství např. pomocí kulatých stolů s odbornými referáty zaměřenými prakticky na určitou vybranou oblast práva každé země či na prezentaci každé země jako celku,
- zlepšit spolupráci se „sedmou velmocí“ – s médii,
- předkládat politikům argumenty, že notáři nejsou nějakou bariérou, která omezuje ekonomický rozvoj společnosti, ale naopak, že notáři svou každodenní prací zajišťují právo a bezpečnost a svobodu všech spotřebitelů a zvyšují právní jistotu.

Návštěva prezidenta CNUE Jacqua Delvaux v České republice a v dalších členských notářstvích byla svým způsobem první takovou návštěvou v historii CNUE. Věřím, že napomohla panu prezidentu Jacqu Delvaux k tomu, aby se mohl lépe zhostit nelehkých úkolů, které stojí nejen před ním jako prezidentem CNUE, ale i před celým evropským notářstvím.

Nová hymna Mezinárodní unie (latinského) notářství

Mgr. Šárka Tlášková*

Mezinárodní unie latinského notářství (UINL), v listopadu 2005 při zasedání Stálé rady UINL v Římě přejmenovaná na Mezinárodní notářskou unii (UIN), si zvolila svou hymnu.

Profesor Giancarlo Laurini, prezident UIN, ve svém dopise prezidentům jednotlivých notářských komor sdělil, že po několikaměsíčním úsilí za pomoci amatérů z oblasti vážné hudby a profesionálů z oblasti komunikace, kdy hledal hudební dílo, které by vystihlo myšlenky, na kterých spočívá Mezinárodní notářská unie, byla jednomyslně vybrána Beethovenova V. symfonie v nastudování Budapeštského symfonického orchestru řízeného maestrem Antonino Polizzim, dirigentem a také notářem. Spolu s tímto dopisem byla zaslána i výše zmínovaná nahrávka s výzvou, aby se tato hymna hrála při slavnostních příležitostech notářského života.

Je zvláštní, že mezi všemi možnostmi padla volba opět na jednu z Beethovenových symfonií¹, a to symfonii pátou, též nazývanou „Osudová“, která je nadepsána „Ad

* Autorka je notářskou kandidátkou a trvalou zástupkyní JUDr. Marie Tláškové, notářky v Praze.

¹ Hymnou Notářské rady Evropské Unie (CNUE), dříve Konference notářství Evropské unie je část Beethovenovy deváté symfonie, Op. 125 „Choral“, a to „Óda na radost“.

apera per astra“ neboli z temnot ke světlu. Tato symfonie, dle názoru profesora Lauriniho, vyjadřuje celosvětovost a zároveň i pohled do budoucna Mezinárodní unie notářství.

Osobnost dirigenta Antonino Polizziho je nesmírně zajímavá a možná právě ona přispěla k výběru hymny. Antonino Polizzi se narodil v Udine v Itálii v roce 1928. Vystudoval právo a studoval i hudbu, ale hudební studia musel přerušit a vrátil se k nim až ve svých čtyřiceti letech, kdy získal diplom z hudební teorie. Třicet osm let byl notářem v Benátkách a po odchodu do důchodu si splnil svůj sen nahrát s velkým orchestrem všechny Be-

ethovenovy symfonie, který plně financoval z vlastních prostředků. Speciální edici nahrávek První a Páté symfonie věnoval všem svým notářským kolegům.

UIN je nevládní organizací, která byla založena v roce 1948 v Buenos Aires u příležitosti prvního mezinárodního kongresu latinského notářství. UIN sdružuje profesní organizace sedmdesáti pěti států pěti kontinentů s notářstvím latinského typu. Jejím cílem je napomáhat podpoře a rozvoji notářské činnosti na mezinárodní úrovni a pomoci tak zajistit užší spolupráci mezi notáři, jejich vážnost a nestrannost, za účelem poskytování lepších služeb společnosti.

Soudní rozhodnutí

Spor o dědické právo

I. Žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ, splňující požadavky vymezené tímto ustanovením, nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu.

II. Jestliže usnesení, kterým byl účastník (dědic) v řízení o dědictví odkázán k podání žaloby, nesplňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ, a žalobce podá žalobu v souladu s takovým usnesením, je soud, který o žalobě rozhoduje, povinen žalobce poučit o náležitostech žaloby ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

III. Nesplňuje-li žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ, přes shora uvedené poučení, požadavky vymezené tímto ustanovením, je žalobce povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti svědčící o jeho naléhavém právním zájmu na požadovaném určení [§ 80 písm. c) OSŘ]; o tom je soud povinen žalobce poučit.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004

Z odůvodnění: Okresní soud rozsudkem ze dne 21. 3. 2003, č. j. 15 C 95/99-136, doplněným usnesením ze dne 2. 6. 2003, č. j. 15 C 95/99-150, určil, že „žalobce žil s K. P., která zemřela dne 26. 1. 1995, nejméně po dobu jednoho roku před její smrtí ve společné domácnosti a z tohoto důvodu pečoval o společnou domácnost“ a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání žalovaných krajský soud rozsudkem ze dne 31. 10. 2003, č. j. 19 Co 445/2003-166, změnil rozsudek soudu prvního stupně a žalobu na určení, že „žalobce žil s K. P., která zemřela dne 26. 1. 1995, nejméně po dobu jednoho roku před její smrtí ve společné domácnosti a z tohoto důvodu pečoval o společnou domácnost“ zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Vycházel ze závěru, že „ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ odpovídá žaloba buď na určení že žalobce je dědicem, nebo že žalovaní nejsou dědici po zůstaviteli“ a že „nyní platný § 175k odst. 2 OSŘ neumožňuje, aby způsobilým předmětem sporného řízení zahájeného na základě odkazu dědického soudu bylo případně jen určení sporné skutečnosti, nebo

sporné právní otázky, byť by i byla jinak významná pro posouzení dědického práva“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že „výklad“ ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ provedený odvolacím soudem „je nepřipustný a zcela odporuje zásadám občanského soudního řízení“; že „podání předmětné žaloby mu bylo uloženo usnesením okresního soudu ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. D 229/95; že „v řízení jsou posuzovány otázky zásadního právního významu ... zda vymezení petitu žaloby ... odpovídá požadavku § 175k odst. 2 OSŘ, když účastník byl k podání takové žaloby vyzván usnesením soudu, které vede dědické řízení a zda aktivní legitimace k podání žaloby podle § 175k odst. 2 OSŘ je dána samotným zpochybněním mezi účastníky dědického řízení, či až vydáním rozhodnutí soudu, který vede dědické řízení a který vymezi ve směru rozhodnutí i spornou otázku, která je předmětem žaloby a sporného řízení“. Navrhuje, aby dovolací soud zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a OSŘ) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 OSŘ a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) OSŘ dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 OSŘ bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první OSŘ) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Z obsahu spisu vyplývá, že v řízení o dědictví po K. P., zemřelé dne 26. 1. 1995, vedeném okresním soudem pod sp. zn. D 299/95, bylo žalobci usnesením ze dne 18. 5. 1999, č. j. D 299/95-59, uloženo, aby ve lhůtě jednoho měsíce ode dne právní moci usnesení podal u okresního soudu proti žalovaným žalobu na určení, že „žil se zůstavitelkou nejméně po dobu jednoho roku před její smrtí ve společné domácnosti, a že z tohoto důvodu pečoval o společnou domácnost nebo byl odkázán výživou na zůstavitelku“; že „závět zůstavitelky sepsaná notářským zápisem notáře v P. JUDr. D. P. pod č. j. NZ 202/94, N 197/94, ve které ustanovila dědicem veškerého svého majetku synovce Š. J., je neplatná“; že „závět zůstavitelky allografní ze dne 27. 9. 1993, ve které ustanovila dědicem

nemovitého majetku a zařízení domu synovce Š. J., je neplatná“.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem a popírá právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.

Podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o smír toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

Z ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ vyplývá, že soud po vyšetření podmínek dědického práva jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto – jak vyplývá z jeho znění – pouze o tom, s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem, a, je-li to potřebné, jaký je dědický titul této osoby (při pozitivním vymezení), popřípadě s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem (při negativním vymezení). Tímto usnesením se totiž řeší (vyšetřují) podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení a má význam jen pro vymezení účastníků řízení o dědictví; na jeho základě soud v dědickém řízení považuje za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 175b věty první OSŘ tu osobu, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ní bude dále jednáno, popřípadě přestane považovat za účastníka řízení toho, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ním nadále nebude jednáno.

Vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ je na místě tehdy, jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci. Není-li tomu tak, má soud (soudní komisař) vzhledem k tomu, že v „nesporném“ dědickém řízení nemá z procesního hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, postupovat způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ. Toto ustanovení soudu (soudnímu komisaři) ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, tj. aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky uplatňujícími rozporná dědická práva „stanou nespornými“. Nepodaří-li se soudu (soudnímu komisaři) uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i po pokusu o odstranění sporu mezi účastníky sporné, vydá soud usnesení, kterým odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Výrok usnesení vydaného soudem v řízení o dědictví podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ musí obsahovat údaj o tom, jakou žalobu má odkázaný účastník podat. Vzhledem k tomu, že § 175k odst. 2 OSŘ umožňuje odkázat dědice, aby žalobou uplatnil své dědické právo, odpovídá tomuto ustanovení – v závislosti na konkrétní procesní situaci – žalobní petit buď na určení, že žalobce je dědicem po zůstaviteli, nebo že žalovaný (některý ze žalova-

ných) není dědicem po zůstaviteli. Sporné skutečnosti nebo právní otázky, které jsou pro takovéto určení významné (např. že důvody vydědění nejsou dány), představují jen posouzení předběžné otázky, které se neuvádí ve výroku, ale jen v důvodech rozhodnutí. Na rozdíl od právní úpravy dříve obsažené v § 18 zákona č. 95/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nyní platný § 175k odst. 2 OSŘ neumožňuje, aby způsobitelným předmětem sporného řízení, zahájeného na základě odkazu dědického soudu, bylo jen určení sporné skutečnosti nebo sporné právní otázky, byť by byla významná pro posouzení dědického práva.

Ve výroku usnesení podle § 175k odst. 2 OSŘ musí soud také určit k podání žaloby lhůtu. Tato lhůta je procesní lhůtou soudcovskou, kterou soud může prodloužit (§ 55 OSŘ), nemůže jí však prominout (§ 58 OSŘ a contr.). Vzhledem k tomu, že s marným uplynutím lhůty, stanovené k podání žaloby, je spojen následek, že soud (soudní komisař) pokračuje v řízení „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí OSŘ), musí být o prodloužení lhůty nejen požádáno, ale i rozhodnuto ještě před uplynutím původně stanovené lhůty.

Jestliže odkázaný účastník (dědic) nebude ve věci úspěšný nebo jestliže vůbec žalobu ve stanovené lhůtě nepodá, má to za následek, že soud (soudní komisař) – jak uvádí § 175k odst. 2 věta třetí OSŘ – „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“. Uvedené v konkrétní situaci znamená, že dědic, který byl odkázán na žalobu na určení, že je dědicem po zůstaviteli, přestává být účastníkem dědického řízení a soud (soudní komisař) pokračuje v dědickém řízení bez zřetele na tuto osobu. Byl-li dědic odkázán na žalobu na určení, že jiný účastník není dědicem po zůstaviteli, znamená to, že v dědickém řízení bude pokračováno i s osobou, jejíž dědické právo odkázaný účastník popíral.

Stejně právní následky, které jsou spojeny s tím, že odkázaný účastník nepodal žalobu, nastávají tehdy, jestliže žalobu sice podal, ale byla odmítnuta (§ 43 odst. 2) nebo o ní bylo řízení zastaveno (např. podle § 104 pro nedostatek podmínek řízení).

Žalobu, která je podána po uplynutí stanovené lhůty, musí soud zamítnout, neboť – jak výše uvedeno – po marném uplynutím lhůty, stanovené k podání žaloby soud (soudní komisař) pokračuje v řízení o dědictví „bez zřetele na tohoto dědice“ (§ 175k odst. 2 věta třetí OSŘ).

Výše popsané důsledky toho, že odkázaný účastník (dědic) nebude ve věci úspěšný nebo jestliže vůbec žalobu ve stanovené lhůtě nepodá (soud „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“) nastanou ovšem pouze v případě, že usnesení, kterým byl účastník (dědic) odkázan k podání žaloby, splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ.

V posuzovaném případě výrok usnesení okresního soudu ze dne 18. 5. 1999, č. j. D 299/95-59, vydaného v řízení o dědictví po zůstavitelce, nevyhovuje požadavkům vymezeným ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ, neboť odkazuje žalobce (dědice zůstavitelky) k podání žaloby na určení jeho dědického práva po zůstavitelce. Důsledky vyplývající z ustanovení § 175k odst. 2 věty třetí OSŘ (soud „pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice“) proto – z důvodů výše uvedených – v dané věci nemohou nastat.

Žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ není určovací žalobou ve smyslu § 80 písm. c) OSŘ,

ale je žalobou na určení právní skutečnosti, u níž naléhavý právní zájem vyplývá z právního předpisu. Taková žaloba proto nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení a žalobce není povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti o takovém právním zájmu. Tyto závěry ovšem platí opět pouze v případě, že žaloba splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ; v opačném případě je na místě na žalobu klást požadavky vymezené ustanovením § 80 písm. c) OSŘ, včetně povinnosti žalobce tvrdit a prokazovat skutečnosti svědčící o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení (srov. Zprávu projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 6. 1982, sp. zn. Cpj 165/81, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 49, ročník 1982).

Podle ustanovení § 80 písm. c) OSŘ žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle ustanovení § 80 písm. c) OSŘ nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) OSŘ (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1972). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou – při možnosti žaloby na plnění – lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo práce je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) OSŘ (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997).

V žalobě o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, musí žalobce vždy tvrdit a prokazovat skutečnosti, z nichž vyplývá, že má na požadovaném určení naléhavý právní zájem. Protože jde o procesní povinnost, je soud povinen žalobce o tom poučit (srov. § 5, § 118a odst. 1, 3 OSŘ). Zamítne-li soud určovací žalobu pro nedostatek naléhavého právního zájmu, aniž žalobce o uvedené procesní povinnosti, poučí, zatíží tím řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 20 Cdo 450/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 51, ročník 2002).

V případě, kdy usnesení, kterým byl účastník (dědic) v řízení o dědictví odkázán k podání žaloby, nesplňuje požadavky vymezené ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ, a žalobce podá žalobu v souladu s takovým usnesením, je na soudu, který o žalobě rozhoduje, aby žalobce pou-

čil rovněž o náležitostech řádné žaloby ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ (§ 5 OSŘ). Toto poučení bude zpravidla tvořit logický celek s poučením již výše popsaným.

Z výše uvedeného vyplývá, že v posuzovaném případě odvolací soud vycházel ze správného závěru, že žalobcem podaná žaloba nevyhovuje požadavkům vymezeným ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ. Tím, že však žalobce nepoučil o povinnosti tvrdit a prokazovat skutečnosti, z nichž vyplývá, že má naléhavý právní zájem na požadovaném určení, přičemž se takového poučení žalobci nedostalo ani v řízení před soudem prvního stupně, zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem OSŘ) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta první OSŘ).

Poznámka: Uvedený rozsudek byl dne 9. 11. 2005 občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu ČR schválen k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

Informace

4. sněm České advokátní komory

Dne 21. října 2005 se uskutečnil v Praze 4. sněm České advokátní komory. Vedle projednání zpráv orgánů České advokátní komory zvolil představenstvo, kontrolní radu a kárnou komisi. Předsedou České advokátní komory byl opětovně zvolen JUDr. Vladimír Jirousek.

Všem zvoleným funkcionářům České advokátní komory blahopřejeme a věříme, že i nadále budou obě právnické profesní komory spolupracovat, jako dosud.

Konference k připravované rekodifikaci občanského zákoníku

JUDr. Jindřich Psutka*

Ve dnech 29. listopadu až 1. prosince 2005 proběhla na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci konference k připravovanému novému občanskému zákoníku. Jednalo se již o druhou akci podobného zaměření, kterou tato fakulta v roce 2005 k danému tématu uspořádala. Setkání zahájil úvodním slovem děkan Právnické fakulty UP v Olomouci JUDr. Mag. Iur. Michal Malacka, Ph.D., který účastníky přivítal a shrnul výsledky předchozího setkání, na něž konaná konference do značné míry tematicky navazovala. Po něm se slova ujal

* Autor působí na PF ZČU v Plzni.

hlavní zpracovatel návrhu *Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš*, který poděkoval za účast a předem i za podnětné návrhy k předkládaným tématům. Zároveň nastínil základní otázky a stručně popsal současný stav rekodifikace. Po úvodních vystoupeních následoval vlastní program konference. Oproti jarnímu setkání, kdy bylo jednání rozděleno do sekcí, došlo ke změně struktury programu tak, že celé jednání proběhlo společně pro všechny účastníky v příjemném prostředí auly právnické fakulty. Po tématické stránce byl pak program rozdělen do čtyř bloků.

Zahajovací blok, jemuž bylo věnováno dopoledne prvního jednacího dne, se týkal právní úpravy osob. První téma se soustředilo na otázku, zda má občanský zákoník zařadit mezi osobní práva také právo nebýt diskriminován, anebo stačí-li v dané souvislosti ústavní princip rovnosti. Referátu k této otázce se ujal *Doc. JUDr. Vladimír Sládeček, DrSc.*, z katedry práva správního PF UP v Olomouci. Jeho vystoupení nebylo směřováno úzce „civilisticky“, ale zaměřilo se na danou problematiku jako na otázku obecného dopadu ne jen pro oblast práva soukromého. Ve svém příspěvku se zejména věnoval shrnutí dosavadní judikatury Ústavního soudu, jehož rozhodnutí jsou pro danou problematiku do značné míry určující. Na základě tohoto rozboru pak dovodil, že princip rovnosti (základní diskriminace) je v převažující rozhodovací praxi Ústavního soudu pojmán až na výjimky jako podřídný ve vztahu k jiným ústavně garantovaným základním právům konkrétnější povahy. Na Sládečkův příspěvek navázal *JUDr. Milan Hulmák*, člen katedry občanského práva PF ZČU v Plzni. Ten na jednotlivých příkladech demonstroval, že občanské právo princip nediskriminace v absolutní podobě ani obsahovat nemůže. Zdůvodnil to potřebou úpravy reálných společenských vztahů, v nichž by nastolení rovnosti bez dalšího vedlo v konečném důsledku k jejich nefunkčnosti. Princip rovnosti uplatňovaný v čisté podobě v závazkově právních vztazích by pak podle něj musel zákonitě negovat jiný princip, na němž jsou tyto vztahy založeny, tedy princip smluvní svobody. Obdobně jako první vystupující i M. Hulmák shledal současné zakotvení zákazu diskriminace jako dostatečné. Poukázal přitom na skutečnost, že vybrané, z pohledu diskriminace problematické, vztahy (spotřebitelské, pracovní, nájemní atd.) jsou dostatečně chráněny již dnes.

Dalším tématem úvodního bloku byla otázka, zda je vhodné, aby občanský zákoník věnoval zvláštní úpravu zřizování poboček právnických osob a zda má být konstituováno zvláštní právo nadací a ústavů zřizovat vlastní pobočky. První příspěvek k tomuto problému přednesl *Prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.*, z katedry občanského práva PF MU v Brně. Cílem jeho příspěvku bylo zejména vymezit postavení právnických osob v moderní společnosti v teoretické rovině. Zabýval se složitostí jejich struktury a vztahem mateřské právnické osoby a její „pobočky“ v případě, že by takovému útvaru byla přiznána právní subjektivita. Se zřetelem k vnitřnímu upořádání právnické osoby naznačil dva zdroje možných podnětů vedoucích ke konstituování vlastní právní subjektivity poboček. Prvním takovým zdrojem by byl projev vůle mateřské právnické osoby, na jehož základě by byla založena právní subjektivita pobočky, druhým pak „projev vůle“ samotné pobočky, resp. členů takové pobočky. Na základě tohoto rozlišení rozvinul úvahu nad možnostmi použití a účelností těchto způsobů u jednotlivých typů

právnických osob. Konstatoval přitom, že založení subjektivity právnické osoby druhým z jmenovaných způsobů, tedy „zespoda“, by mělo být umožněno jen výjimečně. Koreferát k tomuto tématu přednesla *JUDr. Ludmila Lochmanová, Ph.D.*, vedoucí katedry obchodního práva PF UP v Olomouci, která se zabývala nastoleným problémem, tedy přenesením právní subjektivity na pobočky právnických osob z pohledu efektivity a možností řízení v rámci takto členěných právnických osob. Její teoreticky zaměřený výklad umožnil posluchačům nahlédnout do moderních přístupů k organizaci řízení právnických osob založených namnoze na matematických modelech. V následné diskusi, k níž oba příspěvky podaly po teoretické stránce více než dostatečný základ, se rozhořel spor zastánců a odpůrců přiznání právní subjektivity pobočkám právnických osob. Vedle odpůrců tohoto pojetí zazněl silně i hlas zástupců neziskového sektoru, v plénu hojně zastoupeného. Ti neopak myšlenku na přiznání právní subjektivity podpořili, kupř. s poukazem na ulehčení postavení poboček tuzemských humanitárních organizací působících v zahraničí.

Závěrečné téma prvního bloku se týkalo pojetí statusu obecně prospěšnosti v návrhu občanského zákoníku. Příspěvek k tomuto tématu přednesl *Prof. JUDr. Ivo Tellec, CSc.*, vedoucí katedry občanského práva PF UP v Olomouci, který shrnul pojetí „obecné (veřejné) prospěšnosti“ v současné právní úpravě. Poukázal přitom zejména na roztříštěnost a nejednoznačnost současné úpravy a z toho plynoucí obtížnou definovatelnost obecně prospěšnosti. Na základě tohoto shrnutí nasměroval svoji úvahu k položení některých podnětných otázek. Ptal se například, jak by měla být obecná prospěšnost zjišťována. Podle I. Telce by totiž neměla být spojena jen s určitou právní formou právnické osoby, ale měla by vyjadřovat jistou vlastnost, resp. účel, pro který byla právnická osoba zřízena. Otázkou by pak bylo, jak a kdo určí, že právnická osoba skutečně naplňuje status „obecně prospěšnosti“, a má tudíž z toho plynoucí práva a povinnosti. Svým příspěvkem zároveň zdůraznil, že s otázkou obecně prospěšnosti je spojen značný veřejnoprávní průnik do jinak soukromoprávní úpravy právnických osob. Činnost, která by měla být takovou osobou sledována, tedy zjednodušeně řečeno, působení v určitém veřejném zájmu, je totiž ze strany státu podporována. Tato podpora, ať už ve smyslu daňovém nebo prostřednictvím poskytování různých dotací atd., pak pochopitelně vede k větší intervenci ze strany státu jako poskytovatele těchto výhod. Další vystupující k tomuto tématu byla *JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.* z katedry občanského práva PF MU v Brně. Pozastavila se nad účelností zakotvení statusu obecně prospěšnosti v občanském zákoníku a rozvinula úvahu nad tím, jak určit, která právnická osoba splňuje předpoklady pro jeho přiznání. Oba příspěvky vedly opět ke vzrušené diskusi. V ní se ozvaly jak hlasy podporující připravovanou úpravu, která by podle nich měla zpřesnit a zároveň ujasnit statut obecně prospěšnosti, tak hlasy, které toto nové pojetí odmítly a na příkladech se pokusily demonstrovat jeho nepotřebnost.

Po polední přestávce, při které byla neformální diskuse účastníků ve foyer příjemněna připraveným občerstvením, následoval odpolední blok týkající se problematiky věcných práv. Jediným konkrétním tématem byla otázka, jak dostatečně ochránit nabyvatele, který

v dobré víře spoléhá na zápisy vlastnických a jiných práv do katastru nemovitostí a jak zároveň ochránit vlastníka za situace, kdy zapsaný stav neodpovídá skutečnému stavu. Hlavní přednášku odvedl *Doc. JUDr. Josef Fiála, CSc.*, vedoucí katedry občanského práva PF MU v Brně. V úvodu zdůraznil živost tohoto problému s poukazem na bohatou diskusi, která na stránkách odborného tisku proběhla jen za poslední rok. Tuto diskusi pak zobecnil a v obsáhlém výkladu předeštel většinu problémů, s nimiž by se měla právní úprava v rámci rekodifikace vypořádat. Cílem by přitom měla být náprava současného neutěšeného stavu, kdy jsou jak původní vlastník tak nabyvatel nemovité věci chráněni nedostatečně. Detailní rozbořením mechanismu převodu vlastnického práva, který v současné době spočívá na principu tzv. douřezovosti, pak zdůraznil základní problém a sice skutečnost, že osoba zapsaná jako vlastník v katastru nemovitostí není zdaleka vždy skutečným vlastníkem dané nemovitosti. Na tuto vyčerpávající analýzu navázal *JUDr. Petr Bezouška* z katedry občanského práva PF ZČU v Plzni, který se zabýval konkrétními možnostmi ochrany nabyvatele. Pro svůj příspěvek zvolil komparativní přístup a poukázal na právní úpravu ve vybraných evropských zemích (Itálie, Španělsko, Francie), kde se alespoň částečně uplatňuje princip konsensuálního převodu nemovitostí. Diskuse k tomuto tématu pak byla velmi spontánní. Z řad přítomných posluchačů se do ní zapojili především zástupci Notářské komory a Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního, kteří ve svých příspěvcích oba referáty doplnili novými pohledy a návrhy na další možné způsoby řešení. Přestože obě vystoupení a následná debata trvaly až do večerních hodin, bylo zřejmé, že prostor věnovaný věcněprávní problematice v rámci konference nebyl dostatečný. Ve vymezeném čase se podařilo pouze rozprout názorovou výměnu, z níž však vyplynulo mnoho dalších otázek. Na hledání jejich odpovědi však již nebyl prostor. S ohledem na takto objevenou názorovou pluralitu, jakož i na zjištěnou potřebu věnovat problematice věcných práv širší prostor, přislíbil děkan Právnické fakulty UP v Olomouci ve shodě s K. Eliášem uspořádání třetí konference, tentokrát zaměřené výhradně na problematiku věcných práv. S tímto závěrem skončil první jednací den.

Druhý den konference byl dopolední program vyplněn tematickým blokem týkajícím se rodinného práva. Nejprve byla projednávána otázka obligatornosti civilního sňatku a jeho konformity s českým právním řádem. S úvodním příspěvkem vystoupila *Prof. JUDr. Milada Hrušáková, CSc.*, z katedry občanského práva PF MU v Brně, která se přiklonila k obligatornosti civilního sňatku, jak s ním počítá připravovaná osnova nového občanského zákoníku. Uzavření církevního sňatku by podle M. Hrušákové nemělo mít nadále žádné právní následky. Na podporu této myšlenky připomněla celou řadu problémů, k nimž vede současný právní stav umožňující sňatky církevní. Konstatovala přitom, že s rostoucím počtem církví, před jejichž orgány bude možné učinit souhlasné prohlášení o uzavření manželství, budou tyto obtíže stále narůstat. Zároveň připomněla prostředí a dobu vzniku dnešní problematiky a do značné míry nesystémové úpravy. Na její expozé navázala *Doc. JUDr. Michaela Zucklínová, CSc.* z katedry občanského práva PF UK v Praze, jejíž referát se týkal obligatorního civilního sňatku v regionálním a historickém srovnání. Paní docentka v něm

přehledně shrnula vývoj institutu manželství v celoevropském měřítku a rozkryla vzájemný vývojový vztah církevního a civilního sňatku. Poukázala současně na kořeny pojetí obou institutů, na jejich shodné znaky i odlišnosti. V následné debatě, v níž se k tomuto problému vyjádřila řada posluchačů, převládá souhlas s chystaným zakotvením obligatornosti civilního sňatku. Nutno však dodat, že zazněly i hlasy obhajující zachování církevního sňatku, zejména s ohledem na historické konsekvence, popř. na požadavek ponechání práva svobodné volby.

Druhým tématem v bloku rodinného práva byla úprava společného jmění manželů, konkrétně otázka, zda mají být podíly obchodních společností a členské podíly v družstvech pojety jako součást společného jmění manželů. Prvním vystupujícím k tomuto tématu byl *Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.*, vedoucí katedry občanského práva PF UK v Praze. Ve svém příspěvku nejprve charakterizoval současnou právní úpravu a způsob její aplikace. V další části svého výkladu se pak s ohledem na nejnovější judikaturu Nejvyššího soudu zamyslel nad tím, jak nejlépe upravit nakládání s podílem obchodních společností, resp. členským podílem družstev ve vztahu k druhému manželovi. Druhou referentkou byla *Doc. JUDr. Jarmila Pokorná, CSc.*, z katedry obchodního práva PF MU v Brně, která řešení daného problému obohatila úvahou nad efektivností případného požadavku na obligatorní souhlas druhého manžela při nakládání s obchodním podílem pro obchodněprávní vztahy. Vyzdvihla specifickou povahu obchodního podílu, který vedle majetkové hodnoty, jež by měla být součástí SJM, reprezentuje i práva spojená s řízením společnosti. Diskuse podnětá příspěvky obou vystupujících se přiklonila k pojetí předvídanému návrhem, který počítá se začleněním obchodních podílů společností a členských podílů družstev do společného jmění manželů.

Po polední přestávce následoval blok věnovaný dědickému právu. Konkrétním problémem, jehož se jednání týkalo, tu byla otázka ochrany věřitelů při smrti dlužníka podle návrhu úpravy dědického práva v novém občanském zákoníku. Na úvod tohoto bloku vystoupil *Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš*, který ve svém příspěvku shrnul úpravu, s níž počítá připravovaný text zákona. Zdůraznil zároveň změny, k nimž by mělo v této oblasti dojít, a nastínil možné dopady oproti současné právní úpravě. V této souvislosti se blíže zabýval například otázkou inventarizace dědictví nebo v návrhu nově zakotvenou možností zůstavit určitou konkrétní věc nebo několik věcí určitého druhu odkazem. Koreferátu k tomuto tématu se ujal *JUDr. Václav Bednář* z katedry občanského práva PF ZČU v Plzni. Svoje vystoupení zaměřil na komparaci s polskou právní úpravou, která vychází z obdobných východisek jako připravovaný návrh. Zamyslel se přitom zejména nad užitečností a efektivností soupisu dědictví pro ochranu věřitelových práv. S poukazem na polskou úpravu, upozornil na klady a zápory soupisu. Tím se totiž na jedné straně omezuje možný rozsah věřiteli vymáhaného majetku, na druhou stranu však vnáší do vztahů mezi dědici a věřiteli větší prvek jistoty a průhlednosti.

Oba příspěvky a na ně navazující diskuse zakončily program druhého, závěrečného dne konference. Na samotný závěr se s účastníky konference rozloučil děkan hostitelské fakulty M. Malacka, který moderoval oba jed-

nací dny, a pozval je na další setkání ve dnech 23. a 24. března 2006. Tato konference, v pořadí již třetí, bude zaměřena na problematiku věcných práv.

Stojí za pozornost

Právní rozhledy

2005, č. 22

Pjajčtková, P. Aplikace § 532 ObčZ při prodeji podniku *Nejvyšší soud České republiky* K povinnosti osoby pověřené ke svolání shromáždění delegátů podle § 239 odst. 3 ObchZ změnit pořad shromáždění

„§ 239 odst. 3 věta druhá ObchZ

Osoba písemně pověřená ke svolání shromáždění delegátů ve smyslu § 239 odst. 2 věty druhé ObchZ nemá povinnost změnit na žádost osob uvedených v § 239 odst. 2 ObchZ pořad shromáždění delegátů, jehož svoláním byla pověřena.

Usnesení ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 98/2004“

2005, č. 23

Šilbán, J. Smluvní limitace náhrady škody v obchodním právu

(omezení rozsahu náhrady škody – limitace zákonná a smluvní; kategorizace smluvních úprav rozsahu náhrady škody; smluvní limitace a § 386 ObchZ; přípustnost smluvní limitace – problém především právně hermeneutický; „limity“ smluvní limitace – hledání „přiměřené výše“ limitace; smluvní limitace náhrady škody de lege lata)

Nejvyšší soud České republiky Ke způsobu splacení peněžitého vkladu při zvyšování základního kapitálu společnosti s ručením omezeným

„§ 109 odst. 3 ObchZ

Při zvyšování základního kapitálu společnosti s ručením omezeným musí společníci splácet peněžité vklady na zvláštní účet u banky ve smyslu § 163a odst. 4 ObchZ.

Usnesení ze dne 29. 9. 2004, sp. zn. 29 Odo 1173/2003“ *Nejvyšší soud České republiky* K náležitostem výzvy správce konkursní podstaty dle § 27 odst. 5 KV

„§ 27 odst. 5 KV

Z výzvy dle § 27 odst. 5 KV, popř. z okolností, za nichž byla realizována, a z dalších úkonů učiněných v souvislosti s touto výzvou (a v návaznosti na ni) musí být zřejmé, kdo ji činí a komu je určena, označení dlužníka, na jehož majetek byl prohlášen konkurs, jakož i specifikace věci, práva nebo pohledávky, jimiž jsou zajištěny pohledávky vůči úpadci (rozuměj specifikace předmětu zástavy), včetně uvedení, o jaké pohledávky jde, a záměr správce konkursní podstaty úpadce sepsat předmět zástavy do konkursní podstaty. Dále musí být z výzvy zřejmé, jakým plněním (úhradou zajištěné pohledávky nebo složením ceny zástavy), vyplacným ve prospěch konkursní podstaty ve lhůtě třiceti dnů (počítané od doručení výzvy adresátu), může osoba, které je výzva určena, odvrátit sepsání předmětu zástavy do konkursní podstaty. Posledně zmíněný požadavek v sobě zahrnuje i uvedení výše plnění s výjimkou případů, kdy správce konkursní podstaty i při vynaložení veškerého úsilí, které

na něm lze spravedlivě požadovat, a splnění povinnosti postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí, nebude schopen výši neuhrazené pohledávky, popř. cenu zástavy z dostupných informací zjistit.

Rozsudek ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 176/2004“

2005, č. 24

Škop, M. Některé ústavněprávní rysy úpravy vytlačení menšinových akcionářů *(některé pohledy na ústavnost „vytlačení“; deskripce majetku a jeho odebrání s obledem na oblast základních lidských práv a svobod; veřejný zájem jako nezbytná součást nuceného zbavení majetku; přiměřená nábrada za vyvlastnění; právo na spravedlivý proces jak součást „vyvlastnění“)*

Hanuš, L. K materiální derogaci (interpretacním derogacním pravidlům) *[derogace mlčky; pravidlo „lex posterior derogat legi priori“; pravidlo „lex superior derogat legi inferiori“; pravidlo „lex specialis derogat legi generali“; hierarchie rozebíraných pravidel z pohledu jejich aplikace (praktického užití)]*

Lasák, J. Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích – vzniká nový druh věcných břemen? *(současná obecná úprava věcných břemen; úprava věcných břemen dle zákona č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích; úprava věcných břemen dle zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích)*

Nejvyšší soud České republiky K otázce, zda podmínky zvýšení vkladu komanditisty do základního kapitálu komanditní společnosti jsou součástí jeho právního postavení ve společnosti. K otázce, zda lze vzájemně započít nárok komanditní společnosti na splacení nesplacené části vkladu a pohledávku komanditisty vůči společnosti.

„§ 93 odst. 4, § 108 odst. 2 ObchZ

1. Podmínky zvýšení vkladu komanditisty do základního kapitálu komanditní společnosti jsou součástí jeho právního postavení ve společnosti, na které se přiměřeně použije úprava společnosti s ručením omezeným.
2. Pohledávku komanditisty za společností lze za podmínky souhlasného rozhodnutí společníků podle § 97 ObchZ započít vůči nároku společnosti na splacení nesplaceného vkladu.

Usnesení ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 224/2004“

Vrchní soud v Praze K jednání představenstva akciové společnosti coby jediného akcionáře jiné akciové společnosti

„§ 190, § 191 ObchZ

Rozhodování jediného akcionáře v působnosti valné hromady je vnějším projevem vůle tohoto akcionáře – akciové společnosti, tedy jednáním v rámci jednatelského oprávnění statutárního orgánu akciové společnosti, pročež jeho omezení vnitřním úkonem v rámci tohoto akcionáře nemůže vůči společnosti, v působnosti jejíž valné hromady je rozhodováno, vést samo o sobě k neplatnosti takového rozhodnutí.

Zvýšení základního kapitálu dceřiné akciové společnosti, změna složení jejího představenstva či změna stanov patří ze zákona do působnosti rozhodování představenstva mateřské akciové společnosti, neurčují-li stanovou, že patří do působnosti jiného orgánu společnosti. Představenstvo je o nich tedy oprávněno jednat a rozhodnout. Vnější projev takového rozhodnutí je právní úkon samotné mateřské akciové společnosti (nikoli jejího vnitřního orgánu), rozhodnutí akciové společnosti coby jediného akcionáře v působnosti valné hro-

mady o zvýšení základního kapitálu, změně složení jejího představenstva či změně stanov. To akciová společnost činí způsobem jednání představenstva zapsaným v obchodním rejstříku a jsoucím ve stanovách. Pakliže by samo vnitřní rozhodnutí představenstva mateřské společnosti splňovalo obsahové a formální předpoklady pro to, aby bylo zároveň považováno za projev vnější vůle samotné akciové společnosti při výkonu působnosti akciové společnosti, coby jediného akcionáře jiné akciové společnosti, bylo by možné je považovat za dostačující. Usnesení ze dne 23. 6. 2005, sp. zn. 7 Cmo 116/2005“

2006, č. 1

Dědič, J., Kasík, P., Pibera, V. K vybraným aspektům úpravy squeeze-out(u) [lhbřta pro uveřejnění pozvánky na valnou hromadu; změny procesu squeeze-out(u) po novele]

Soudní rozhledy

2005, č. 11

Nejvyššího soudu České republiky Potvrzení rozsudku soudu prvního stupně na základě jiného právního názoru odvolacího soudu a zásada dvojinstančnosti. Započatá stavba jako předmět právních vztahů

„§ 219 OSŘ

§ 118 odst. 1 ObčZ

1. Jde o porušení zásady dvojinstančnosti řízení, jestliže odvolací soud potvrdí rozsudek soudu prvního stupně z jiného důvodu, než byl důvod zamítnutí žaloby soudem prvního stupně, aniž by před vydáním potvrzujícího rozsudku seznámil účastníky řízení se svým právním názorem, odlišným od právního názoru soudu prvního stupně, a neumožní jim se k němu vyjádřit.
2. I stavba, kterou vzhledem k její rozestavěnosti nelze ještě považovat za tzv. hrubou stavbu, může být podle okolností předmětem právních vztahů.

Rozsudek ze dne 20. 6. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1135/2005“

2005, č. 12

Nejvyšší soudu České republiky K účinnosti smlouvy, u níž zákon předepisuje schválení valnou hromadou společnosti. K aplikaci § 196a odst. 3 ObchZ, ve znění účinném od 1. 1. 2001, na smlouvy uzavřené před tímto datem, avšak ještě neúčinné

„§ 196a odst. 3 ObchZ

1. Nedostatek zákonem předepsaného schválení smlouvy valnou hromadou nezpůsobuje – není-li předepsán souhlas předchozí – její neplatnost, ale pouze její neúčinnost.
2. Novelu § 196a odst. 3 ObchZ provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. spočívající v tom, že specifikované nabývání majetku podléhá schválení valné hromady jen tehdy, jestliže k němu dochází do 3 let od vzniku společnosti, nelze aplikovat na smlouvy, které byly uzavřeny před účinností výše uvedeného zákona, avšak do tohoto data nenabývaly účinnosti.

Rozsudek ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 29 Cdo 1137/2003“

Nejvyšší soudu České republiky K oprávnění akcionářů uvedených v § 181 odst. 1 ObchZ požadovat svolání náhradní valné hromady. K otázce, zda je dozorčí rada, která svolává náhradní valnou hromadu namísto představenstva, povinna dodržet patnáctidenní lhůtu pro zaslání pozvánky nebo uveřejnění oznámení o jejím konání.

„§ 185 odst. 3 ObchZ

I za situace, kdy představenstvo vyhoví žádosti akcionáře a svolá valnou hromadu, která není schopna usnášení, lze uplatnit postup podle § 181 ObchZ.

Za situace, kdy představenstvo porušilo povinnost svolat náhradní valnou hromadou za valnou hromadu konanou k žádosti oprávněného akcionáře, není nutné, aby dozorčí rada, která svolává náhradní valnou hromadu namísto představenstva, vyžadující-li to zájmy společnosti, dodržela patnáctidenní lhůtu pro zaslání pozvánky nebo uveřejnění oznámení o jejím konání.

Usnesení ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 567/2004“

Právní zpravodaj

2006, č. 1

Kasíková, M. EET – nová fáze komunitární úpravy exekucí (justiční spolupráce civilní oblasti jako předmět úpravy komunitárního práva; nařízení upravující exekuce v občanských a obchodních věcech a jejich vzájemný vztah; exekuce podle Bruselu I; exekuční titul; datum zabavení exekučního řízení a datum vydání exekučního titulu; prohlášení vykonatelnosti; řízení u českého exekučního soudu I. stupně; odvolací řízení; nařízení EP a Rady (ES) 805/2004 – Evropský exekuční titul; exekuční titul, který může být certifikován jako EET; datum vydání exekučního titulu; minimální normy procesního postupu v nalézacím řízení; vydání potvrzení, jeho zrušení či oprava, náhradní osvědčení; exekuce EET; publikace nařízení a novela OSŘ a MPSaP připravovaná v souvislosti s EET)

Jindřich, M. Úřední listina jako EET a notářský zápis jako titul pro výkon rozhodnutí [uláda předložila Parlamentu ČR návrh novely občanského soudního řádu, který reaguje na nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 805/2004 ze dne 21. 4. 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky v občanských a obchodních věcech. Nařízení je účinné dnem 21. 10. 2005 a závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech EU]

Spáčil, J. Právo nezbytné cesty v občanském zákoníku (až do nedávné doby nebylo možno zřídit právo nezbytné cesty soudním rozhodnutím. Tato situace byla obecně počítována jako nežádoucí a proto došlo k potřebné změně právní úpravy)

Právní rádce

2005, č. 11

Pejšek, V. Přístup k nemovitosti přes pozemek jiného vlastníka

„K základním předpokladům nerušeného užívání nemovitosti nepochybně patří skutečnost, zda náleží vlastníkově stavby též vlastnické nebo jiné právo k pozemku, na němž se stavba nachází, a dále, zda je zajištěn řádný přístup vlastníka k jeho nemovitostem přes přilehlé pozemky.“

Lochmanová, L. Kdo je dědicem firmy

„Od nabytí účinnosti obchodního zákoníku nepanuje v odborné literatuře názorová jednotna na vymezení obsahu výrazu „dědic“ v § 11 odst. 5 obchodního zákoníku. Pojem „dědicové“ se po 1. lednu 2001 vyskytuje také v § 11 odst. 1 obchodního zákoníku.“

Pokusím se v tomto článku objasnit pojem „dědic“ dle § 11 odst. 1 a 5 občodního zákoníku ve vazbě na § 15 občanského zákoníku a § 13 živnostenského zákona.“

cházejí na svět až v okamžiku, kdy věcné břemeno platně vznikne, tedy v okamžiku zápisu takového práva do katastru nemovitostí.“

Těmín, T. Specifikace movité věci

Usnesení nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 28 Cdo 2925/2004

„V daném případě však nespočívají obtíže ve zjištění skutečností, které jsou mezi účastníky řízení sporné (viz § 6 občanského soudního řádu), jen v tom, jak žalobce ve svém žalobním návrhu vymáhané věci označil či popsal, ale spíše ve zjištění toho, zda tyto věci v době rozhodování existují, kde se nalézají a případně, kdo je má v držení. Označení věcí žalobcem v jeho žalobním návrhu nemá povahu označení věcí, jež by nikdy neexistovaly. Je jistě povinností žalobce co nejlépe konkretizovat jím uváděné věci, u nichž žalobce, jak tvrdí, vychází z pořízeného seznamu těchto věcí, sepsaného v 50. letech minulého století: lze tu např. poukázat na dosti obecné označení nábytkových kusů jen jako zařízení 'hostinských pokojů', 'velké jídelny', 'bílého salonu' a 'červeného salonu'. Avšak po takovém dílčím doplnění je pak nezbytně třeba, aby soud pokračoval ve zjišťování existence věcí, jež jsou mezi žalobcem a žalovaným památkovým ústavem sporné, a to odpovídajícím provedením navržených důkazů, nevyjímaje ani např. provedením ohledání na místě (§ 130 občanského soudního řádu) v souvislosti s tvrzením žalobce, že věci, jejichž vydání se svou žalobou domáhá k vydání, byly svezeny do zámku L.“

2005, č. 12

Hába, J., Švancarová, Š. Věcná břemena a náhrady za ně z pohledu oceňovatele

„V České republice začala být věcná břemena (nebo-li zřizování práv odpovídajících věcným břemenům) po roce 1989 opětovně frekventovaným pojmem. V minulém režimu existovaly nekompromisní právní normy, které v rámci všelidového vlastnictví vznikl věcných břemen víceméně nepřipouštěly a vlastnické vztahy se řešily v zájmu budování socialismu a plnění hospodářských úkolů československého hospodářství, v zájmu obrany státu, v zájmu lidu atd.“

Kern, Š. Věcná břemena a spoluvlastnictví

„V zářijovém vydání přinesl Václav Trajer zajímavé pojednání o rozsahu oprávnění vyplývajících z věcného břemene. Tyto případné spory o rozsah oprávnění při-

Zprávy z notářské komory

XXI. sněm Notářské komory ČR

V pondělí 30. 1. 2006 se uskutečnilo v budově Ministerstva spravedlnosti České republiky jednání XXI. sněmu Notářské komory České republiky.

V úvodu jednání sněmu vystoupil jako host I. náměstek ministra spravedlnosti JUDr. Vladimír Král, který omluvil nepřítomnost místopředsedy vlády a ministra spravedlnosti JUDr. Pavla Němce. JUDr. Král přislíbil pokračování v nastoupené cestě spolupráce mezi Ministerstvem spravedlnosti ČR a Notářskou komorou ČR ve společných oblastech, zejména při optimalizaci počtu notářských úřadů a při činnostech v dohledové oblasti. Kladně zhodnotil ve vztahu k notářům agendu stížností. Závěrem popřál notářům do další jejich činnosti mnoho úspěchů.

Sněm schválil přednesené zprávy o činnosti prezidia Notářské komory ČR za rok 2005, o hospodaření Notářské komory ČR za rok 2005, o činnosti kárné komise Notářské komory ČR za rok 2005 a o činnosti revizní komise Notářské komory ČR za rok 2005. Dále přijal usnesení o stanovení členských příspěvků notářských komor na rok 2005 a výše záloh členských příspěvků notářských komor na rok 2006, o výši náhrad za ztrátu času spojenou s výkonem funkcí v orgánech Notářské komory ČR a schválil vyrovnaný rozpočet Notářské komory ČR na rok 2006.

Sněm dále projednal a schválil předpis Notářské komory ČR, kterým se mění a doplňuje předpis - Zkušební řád a předpis Notářské komory ČR, kterým se mění a doplňuje předpis, kterým sněm stanoví postup při vyhledávání a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád). K platnosti obou těchto předpisů je ještě nutný souhlas ministerstva spravedlnosti ČR. Sněm rovněž projednal a schválil předpis Notářské komory ČR, kterým se doplňuje předpis - Organizační řád Notářské komory České republiky a notářských komor.